BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
23 1
22

~~VII 4 121 f 2~~
12. 19. A-10

DE SAPORVM ET ODORVM DIFFERENTIIS,

Cauſis, & effectionibus,

Liber Vnus.

AVCTORE IOANNE BRAVO
Petraſitano Doctore Medico, & Scholę
Medicę Salmaticenſis publico
profeſſore.

VENETIIS, M. D. XCI.

Apud Ioan. Baptiſtam Ciottum Senenſem.
Sub Signo Mineruae.

PRAESTANTISSMO

PHILOSOPHIAE

ET MEDICINAE

DOCTORI,

HORATIO GVANGVANTIO

SONCINATI.

Ioan. Baptiſta Ciottus. S. P. D.

IN VNIVERSA Philoſophia, necnon Medicinæ facultate nullam arbitror eſſe diſputationem, quæ magis iucunda legenti,

 minus

minus explorata, ac certa inueſtiganti, magis ſit fructuoſa pertractanti, quam ea quæ eſt ſaporum, ac odorum, quorum cum ſint multiplices ſpecies, ita tamen ſunt inter ſe mixtę, atque finitimæ, vt earum noſſe differentias ſit longe difficillimum, cauſas indagare perarduum, effectiones vero expiſcari & explicare ad aliorum quoque vtilitatem commode per quam ſpiſſum, cuius difficultatis illud eſt vel maximum argumentum, quòd pauci admodum inuenti ſunt, qui de hac quæſtione diſſeruerint nominatim, licet omnes quaſi pertranſennam prætereuntes aliquid attigerint. Quare cum in manus meas perueniſſet elegantiſſimus libellus in quo tota iſta diſputatio ſiue queſtio explicatur à Ioanne Brauo Petraſitano homine eruditiſſimo

mo cum noſtris quoque h. e. Italis medicis communicandũ iudicaui, vt non ſolum animum ſuauiſſima lectionis voluptate perfundant, ſed etiam vberrimos ad vſum medicinæ fructus capiant, Egoque meum quod cepi tuear inſtitutum hominum noſtrorum adiuuandi ſtudia, tum imprimendis nouis, tum ab exteris regionibus, & ab vltimis Europę finibus exportandis eruditis libris. Cum vero mecum ipſe tacitus cogitarem, ſub quo potiſſimum nomine prodire deberet hic libellus, non diutius mihi opus fuit in illa cogitatione verſari. tu enim vnus, & primus occurriſti, cui optime videretur conuenire hic libellus, & mea, & ſua cauſa. Ego enim cum tantum tibi debeam, quantum in referenda nunquàm commemoranda vix

gratia aſſequi poſſum, quippe quòd te vnum habeam quaſi aram meę, & omnium meorum valetudinis, ad quem confugimus, vbi aliqua morbi vis ingruit, & ſalutarem ſemper manum tuam vocemq́; experimur: ad quę accedit tanta morum ſuauitas, & in ſermone comitas, vt eos etiam qui nullo tibi ſunt beneficio obſtricti, verborum tamẽ humanitate, & frontis illius aureæ hilaritate deuincias, ego inquam tot tibi nominibus tantumq́ue obſtrictus ingrati animi ac immemoris ſubire notam mihi videbar, niſi teſtatum aliquo monumento apud omnes homines relinquerem, quæ mea ſit in te obſeruantia, & animi inductio, ideoq́; diutius differre hoc officium non poteram, ſed arrepta occaſione hanc quaſi arrham maiorum deſtinaui:

ipſe vero liber quaſi ſua ſponte tuum poſcere patrocinium videbatur, qui & vtroque fonte pariter excellis philoſophiæ inquam & Medicinæ, cum ipſe quoque ad vtranque pari pacto pertineat; tu enim & in cętibus quotidie ferè, & egregie philoſopharis, vt teſtes ſunt multi præclari viri, quibuſcum verſaris, & ſubciſiuas horas philoſophàndo conſumis, & in domibus ita medicinam exerces, vt nemo tibi ætate æqualis, videatur dignitate comparandus, ſed cum maioribus natu ſumma cum laude contendas: teſtes ſunt tot Nobilium, tot Ciuium, tot Mercatorum ditiſſimorum familiæ, teſtes denique omnes Principes, & Regum, ac Principum Oratores, quorum in omnium fere domibus ac aulis continenter, & ſum-

ma omnium approbatione verſaris: accipe igitur libenter hoc munuſculum, & maiora in dies expectato.

Datum Venetiis Non. Iulii. M. D. X C I.

IOAN. CHRI-
STOPHORI CALVETI
Stellę ad Andream Cordubam Equitem clariſs.& vtriuſq; Iuris conſultiſſimum, Encomium.

Hinc odor, inde ſapor pulchro certamine laudes
Andrea Illuſtris tollit in aſtra tuas.
Florenti ex Sophia dotes odor explicat altæ
Mentis, & ingenij: corporis, atque animi.
At genus antiquum, & cognomen bellica in omne
Partum laude æuum fert Sapor vſque Polum.
Et gentis memorat fortiſſima facta vetuſtæ,
Quam canit AEolicis Corduba pulchra ſonis.
Quid Sapor, inquit odor, gentis præclara trophea
Cordubæ & in Mauros ſplendida facta refers?
Non laudem Andreas maiorum ex fortib. actis,
Non nomen quęrit, non decus inde petit.
Sed nitidis curat factis extendere famam,
Et virtute ſua linquere in orbe decus.
Hoc putat eſſe ſuum, hoc nomen contendit habere,
Hoc habet, hoc clarum dia Minerua dedit.
Præcinxit viridi flauentia tempora lauro,
Nam ius, vt digitos, inclytum vtrunque tenet.
Pręclarum ille ſuum nomen per ſecla relinquet,
Quod nunquam poterit parca abolere fera.
Aſſenſit Sapor, & ſuauem complexus odorem,
Viciſti, inquit, odor. Facta perenne manent.

Quę

Quæ virtus tribuit, quæ parta fuere labore,
Quæ vis excellens præſtitit ingenij.
Iam clarum ſpecimen ſapientiæ, & indolis altæ
Præbuit Andreas, indeq; nomen habet.
Non eget illuſtri pręſtantum laude parentum,
Namque ſua Andreas nobilitate micat.
Sed iam mollis odor munus mittamus vterque
Quod dat Ioannes Brauus odoriferum.
Quem Petrafita tulit fœcundo nobilis agro,
Quo gaudet liquidis Tormis amœnus aquis.
Qui vigili ſtudio, cura, duroq; labore,
Cimmerijs nomen vindicat à tenebris.
Atque Academiam libris exornat acutis,
Qua Salmantica habet, ſplendidum in orbe decus.
Quę ſacræ eſt ſophię ſedes, quam Docta Minerua,
Phœbus, & alma Ceres, Aonidesq; colunt.
It muſis comes ille nepos facundus Atlantis,
Atque domum cithara Palladiam celebrat.
Sed me, teque ſuo ingenio innoteſcere fecit
Brauus, quem medicam Phœbus opem docuit.
Cui dedit herbarum Pæon cognoſcere vires,
Vt poſſet morbos pellere peſtiferos.
Quem voluit rerum naturæ exponere cauſas,
Et cœli motus Vraniæ aſtriferi.
Sic veterum gemmis lucentib. ille Sophorum
Atque roſis ornat ſuaue, quod edit opus.
Hoc ſapit, hoc redolet, floreſq; emittit odoros,
Quales nec gignit, niger Indus habet
Hoc gratus Sapor, hoc fragrās odor vndiq; cingit,
AEternumq; operi præbet vterque decus.

Depin-

Depingitq; ſuis vtrunque colorib. ille.
Quid Sapor, & quid odor ſit, quid vterq; ferat.
Diſtinguit pulchre alterũ ab altero, opeſq; potentis
Naturæ arcanas explicat, atque docet.
Nec genera ille ſilet, nec tot diſcrimina odoris,
Nec quot iucundus continet ipſe Sapor.
Hæc ex Hippocratis Coi, doctiſq; Galeni
Et Pauli, & Celſi protulit ille adytis.
Deprompſit pulchra ex diuino ſcita Platone
Atque ex facundo ciue Stagira tuo.
Hoc dicat Andreæ illuſtri, claroque Saporis
Dulcis, & Aſſyrij Brauus odoris opus.
Vt puræ fidei, & veri ſit pignus amoris,
Dum Tormis lymphas deferet in Durium.
Dum diues placidum ſpectabit Corduba Betim
Dumque Tagus naues aurifer accipiet.

ILLVSTRI
Admodum Domino
ANDREAE CORDVBAE,
COLLEGÆ IN COLLEGIO
Maiori Sanɑi Bartholomæi,
SALMATICENSIS EPISCOPATVS
Cenſori meritiſſimo, viro ſcientia, genere & virtutibus clariſſimo.

Ioannes Brauus Medicus Profeſſor.
S. P. D.

OCCASIONE commentariorum in Hippocratis opus de ratione victus in morbis acutis, quos nunc excudendos paro, libellum quendam de Saporibus, & Odoribus compoſui, vt ea,

quæ

quæ ab Hippocrate in primis ſententijs libri tertij dicuntur, in quibus de vinorum differentijs agit, facilius atque expeditius percipi poſſent. Non inſerui autem eum in enarrationes illas, veritus prolixitatem, & commentationem interrumpere. Quare commodius mihi viſum fuit, ſeorſim illum in libri fine apponere. Quod cùm per amicos aliquot intellectum foret, petierunt à me, vt in publicum libellum emitterem, nam operoſum ipſis videbatur lentam diuulgationem commentationum librorũ de ratione victus expectare. Quare vt ilico moras rumperem, & de Saporibus, Odoribusque opuſculum in lucem proderẽ, rogauerunt.

Qui-

*Quibus ego complacere volens cõ-
mentarium hunc typis mandare
decreui, ut eo iam amici, & alij per
multi, qui medicinæ ſtudio incum-
bũt, frui & commodè uti poſſent.
Verùm cogitanti mihi, cui poſſem
labores iſtos offerre, occurriſti tu,
Andreas generoſiſſime, cui opuſcu
lum hoc inſcribere dignum putaui,
tum ob maiorum tuorum ſtemma-
ta, & generis, quo decoraris, nobi-
litatem omnibus manifeſtam (ex
Cordubarum enim & Carua aliũ
præclara, & vetuſtiſſima ſtirpe or
tus es) cum etiam ob animi tui do-
tes, & virtutes egregias, quæ non
ſecus ac pretioſiſſimæ in auro gem
mæ, interfulgent, & ſplendent, qui
bus omnes, qui literas & bonas di*

ſcipli-

plinas ſectantur, in tui amorem euocas, atque allicis, in eodemq́ illos veluti glutine quodam retines, & diutius conſeruas. Quo factũ eſt, vt in Diui Bartholomæi collegio, eximio quidem, & præſtantiſſimorum virorum alumno, totoq́ orbe terrarum celeberrimo, fueris receptus: & deinceps ab Illuſtriſſimo Domino Hieronymo Manrico Epiſcopo Salmaticenſi, nunquàm ſatis laudato inter doctos multos, & vita, & literis integerrimos, quibus Academia noſtra abundat, & aſſiduè floret, cenſor ac iudex ad epiſcopatum eius gubernãdum fueris ſelectus, quem tu ita probè regis, & ſapiẽter diſpenſas, ac ſanctè piequè moderaris, vt nihil vlterius

rius

rius deſiderari queat. Accipe igitur læta frōte (vir maximè illuſtris) munuſculum hoc, non quidem te tanto viro dignum, ſed quale imbecilles Braui tui vires promere ac parare potuerunt. Vale.

DE SAPORVM ET ODORVM DIFFERENTIIS, CAVSIS, ET EFFECTIONIBVS,

Liber vnus.

Auctore Ioanne Brauo Petrafitano Doctore medico, & ſcholæ medicæ Salmanticenſis publico profeſſore.

PRÆFATIO.

EX ſecundis omnibus qualitatibus pariter & ex tertijs nullæ ſunt, quæ medicamentorum temperamenta ita nobis oſtendant, & primas qualitates denotent, ac ſapores ipſi. Voco ſecundas qualitates tenuitatem, craſſitiem, raritatem, denſitatem, ſplendorem, opacitatem, grauitatem, leuitatem, & cæteras omnes, quæ in ſyncerisſimis elementis reperiuntur, quæque primò, nulliſque alijs interuenientibus, ex primis confluunt, ac emanant. Tertias appello ſapores, odores, colores, mollitiem, atque duritiem, & alias huiuſmodi, quę

non in ſimplicium elementorum ſubſtantijs, ſed in miſtis paſſim inueniuntur. Inter has enim omnes in ſignificandis rerum temperamentis ſapores primatum obtinent, vixque nos decipiunt; ſed calorem indicantes, euidenter calorem indicant, & oſtendentes frigus, illud manifeſto oſtendunt. Cùm per alias ſane, quæ dictæ ſunt, qualitates, nullas medicamentorum vires certa coniectura aſſequi queamus: quandoquidem in ſingulis earum innumeras contrarias qualitates caloris & frigoris quotidie experiri licet, etiam ſi, teſte Galeno, in quoque ſingulatim genere aut ſeminis, aut radicis, aut ſucci; ex colore indicationem quandam temperamenti ſumere liceat, vt pote cepa, ſcilla, vinum, quanto fuerint albidiora, tantò & minus ſunt calida: quæ verò ſubflaua, fuluaque, calidiora. Idem vſu venit tritico, milio, ochris, phaſelis, ciceri, ireos radici, aſphodelique alijſque compluribus. In quoque enim genere in vniuerſum, eodem docente Galeno fulua, flaua, rubraque omnia albis ſunt calidiora. Ex ſaporibus vero non ſolùm intra genus ſpeciemvè, verùm etiam de ſpecierum ipſarum aut generis temperamentis iudicium verè nanciſcimur, dicente Galeno lib. de oculis, medicinarum virtutes maxime ſaporibus oſtendi, eoſque rerum, quibus inſunt, virtutem innuere: & libr. 2. de alimentorum facult. c. 62. dicebat, ſaporem oſtendere plantæ temperamentum. Vnde Auic. 1. parte canticorum, temperamentum haberi & cognoſci ex ſapore, & ex ratione vera & ſana veriſſimè aſſeruit. Atque hæc

In fine li. 4. de ſim. med. fac.

Par. 5. cap. 1.

Tex. 27.

vna

vna causa exiſtit, cur de ſaporibus ſeorſim ſcribere curauerim. Altera fuit, quòd tractatio iſta difficilis ſit, & plurimas obtineat ambiguitates, ægreque ſolubiles nodos ſolutore & interprete egentes. Eſt etiam vtilis admodum & neceſſaria, cum ad alia non pauca, tum maximè ad medicamentorum & alimentorum opportunum vſum. Quo circa Gal. libr. 1. de alimento. facult. Quartum de ſimplicium medicamentorum facultatibus librum, in quo de omni ſaporum genere copioſiſſimè diſseruit, neceſſe omnino eſſe eum perlegiſſe, dicat, qui ea, quæ in illo opere ab eo traduntur, eſt aſſequuturus. Atque hę ſanè occaſiones aliæque, quas in præſentia ſilentio prætereo, me impulerunt ad hunc commentarium ſcribendum. Adieci autem in fine de odoribus tractationem propter conuenientiam, quam ipſi cum ſaporibus obtinent, & quia illorum conſideratio plurimi eſt in medicina momenti. Quod ſi peritiores alij huius florentiſſimæ Salmant. Academiæ in iſta, quam ſuſcepi, ſcribendi prouincia (difficillima quidem, & multis plena laboribus) ſe exercuerint, meque ipſum antecelluerint, id animo placido lætoque feram, ac dicam, quod egregius vir ille Pędaretus protulit, qui, vt refert Plutarchus, cùm lectus non eſſet inter trecentos, qui ordo in ciuitate erat dignitate primus, hilaris ridenſque digrediebatur; reuocatum autem Ephori rogauerunt, quid rideret? quod congratuler, inquit, ciuitati, quæ ciues me habeat trecentos meliores. Etſi quiſpiam indignum putet tam exiguum libellum typis mandare, ſciat operis dignitatem non conſiſtere in

Occaſiones hunc librũ ſcribendi.

Ca. 1. iuxta finem.

In apophthegm.

luminis multa mole; ſed in ſententiarum veritate & grauitate, ſæpius in libro memoratur Perſius vno, Quàm leuis in tota Marſus amaſſonide. Si verò ea quæ in hoc libro à me dicuntur, alicui non arriſerint, meliora afferat: etſi id efficere non poſſit, taceat: quòd ſi meliora attulerit, non ægre patiar, modo id ſine liuore fiat. Tu autem, candide Lector, has noſtras lucubrationes boni conſule, benigneque lege, & ſpera maius aliud opus breui me eſſe in lucem editurum. Vale.

Martia-lis.

QVID

QVID SAPOR ET QVOT SAPORVM differentia. Cap. I.

EX quatuor doctrinę modis, quos Ammonius Philoſ. apud Gręcos pręſtantiſsimus tradidit in iis, quę pręfatur ad libri Porphyrii de quinque vocibus enarrationem, diuiſiuo, definitiuo, reſolutiuo, & demonſtratiuo, quorum vnum, aut duos vel omnes quiſq; methodo quidpiam docēs vſurpare ſolet: nos in pręſentia duobus tantum, definitiuo, & diuiſiuo, qui noſtro propoſito inſeruire magis videntur, vtemur, initio quid ſapor ſit explicantes, & in quas ſpecies diuidatur declarantes. Sapor auctore Theophraſto, partis eſt ſiccę terrenęq; in humore demiſſio, vel partis ſiccę per humorē ex vi caloris percolatio. Quod fortè a priori nihilo differt. Ariſt. lib. de ſenſu & ſenſibilibus. c. 4. ſaporem paſsionem eſſe, inquit, à ſicco terreo in humido factam, guſtus alteratricem, qui in potentia eſt, vt ſit in actu: eſt enim in potentia, eodē docente Ariſt. lib. 2. de anima. c. 10. in fine. Guſtus quidē inſtrumentum; guſtabile autem id, quod guſtum ipſum actu facere poteſt. Cuius guſtus officiū eſt ſapores diiudicare, vt idem Ariſt. eſt auctor libr. 3. Eth. c. c. 10. Saporis ſpecies ſunt acerbus, auſterus, acidus, dulcis, pinguis, ſalſus, amarus, atque acris.

Lib. 6. de cauſis plātarū, c. 1.

Saporum numerus

Qui ſanè cuncti octonario numero continentur. Nonnulli inſipidum adijciunt, verum hoc a Teophraſto omiſſum eſt lib. 6. de cauſis plãtarum. c. 1. vbi ex profeſſo de ſaporibus agens eorum tantum, quos retulimus, mentionem fecit. Auicenna ſimiliter lib. 2. canonis, tract. 1. c. 3. non videtur illud inter ſapores connumerare, dũ ait, ſapores eſſe penitus octo, & vnũ priuatum ſapore, qui eſt inſipidus. Veruntamen ſi inſipidum guſtu ſolo, non ſenſu alio percipitur, atq; cognoſcitur, cogimur illud inter ſaporum ſpecies recenſere: cum ſit nimirum ſapor partis deguſtatricis paſſio, ſic tradente Ariſt. lib. de ſenſu & iis, quæ ſentiuntur. c. 1. Quemadmodum enim (ſcribente Galeno) febres tactu, ita ſapores guſtu ſentiuntur. Accedit eo ꝙ cum inſipidus & ſapores reliqui priuatiuè opponãtur, debent oẽs in eodem genere collocari; cum hæc ſit contrariorum lex, vt in eodem genere ponantur, & maximè diſtent: igitur inſipidus ad ſaporis genus priuatiuè reducetur. Acerbus & auſterus non videntur ſpecie diſſidere, cum ſola intenſione, & remiſſione differentiam obtineant: magis aũt & minus, vt Philoſophi loquuntur, ſpeciem non variare potius eſt, quã vt probari debeat. Sed quòd duo hi ſapores modo tm̃, qui dictus eſt, & non alio differant ex Gal. liquet lib. 4. de ſimp. med. fac. c. 8. ſcribente, auſterum acerbum eſſe exolutum. Quo fit vt ſæpè vnum pro alio aſſumatur. & li. 1. eiuſdem operis c. 39. dicebat acerbum ab auſtero intenſione ſola differre: cæterum vtriſq; commu-

6. epide. p. 1. con. 29.

Acerbus & auſterus q̃uo differãt.

ne

ne genus eſſe, *ςυφον*, hoc eſt adſtringens, lib. 1. de alimento. facult. c. 1. iuxta finem docuit. Quod ſimiliter lib. 1. de ſimp. med. fac. citato confirmat dicens, At quod nos adſtringens vocitamus, haud temerè à Theophraſto dictum reperias. Videtur. n. idem ſignificare, ꝙ auſterum, aut certe commune eſſe genus, tum huius, tum etiã acerbi. Supereſt, vt de pingui ſeu vnctuoſo ſapore dicamus, quem a Theophraſto additũ eſſe, & à Platone in ſermone de proprijs linguæ ſenſorijs prætermiſſum: paulo verò ante plantarum ſuccis adſcriptum, vbi vinoſum ab oleoſo & melleo diſcernebat. 1. de ſimpl. medic. facult. c. 38. Gal. commemorat, & deinceps cauſam reddit dicens, pinguem Platonẽ omiſiſſe, vt qui ad guſtum nihil attineret: attinet. n. magis ad tactum, quam ad guſtum, quod ſi ad vtrũque attineat, cũ pluribus ſenſibus percipiatur, ſenſibile erit commune, & nõ vnius guſtus propriũ. Cæterum Ariſt. 2. de anima. ca. 10. & lib. de ſenſu & ſenſibilibus, c. 4. manifeſtè ſub dulci pingue cõplexus eſt. Galenus hac in re dubius apparet: nam cum li. 4. ſimp. c. 9. dixiſſet, fructus oleoſos & dulces eſui ſolũmodo eſſe aptos: deinceps c. 10. ſubdit, fortaſſis & pingue ipſum dulce exiſtere; & quidquid nutrit è genere eſſe dulcium. Libro tamẽ 1. eiuſdem tractationis, c. 39. dulce & pingue, in hoc conuenire aſſeuerat, ꝙ ambo velut inungunt, atque implent, ac in ſtatum ſuum reſtituunt exaſperatas ac veluti eroſas linguæ particulas: differre tamen, quòd hęc omnia cum voluptate a

Sapor pinguis, ſeu vnctuoſus.

dulci fieri contingant: a pingui verò ſine volupta te. Veruntamen quatenus pingue nutriens eſt, debet in dulcium genere contineri: ſi modò verum
a.9.et 15 eſt, quod Galenus lib.4.de ſimp.medic.facult. toties repetiuit, nutrire præter dulcem qualitaté nullam omnino poſſe: & omnium, quæ nutriunt, cõmunem dulcedinem eſſe; ac quidquid nutrit, aut plus, aut minus eſſe dulce: ſubſcribẽs ſanè in hoc Ariſtot.lib.de ſenſu, & iis, quæ ſentiuntur. cap.4. dicenti omnia dulci nutriri, vel ſimplici, vel miſtim. Vnde Auicen.2.can.tract.1. c.3. impoſſibile eſſe dicebat, quin in omni nutriente apud medicos inſit dulcedo aliqua. Eſt etiam acetoſus ſapor, quem fortè aliquis a prędictis diſtinctum eſſe autumabit: verum hic Auicennæ idem eſt, atque acidus; apud Galenum verò ſimplex & impermiſtus ſapor non eſt, ſed ex acido & acri permiſtus atque
Acetoſus ſapor non ſimplex, ſed permixtus. compoſitus; quod ex 4.de ſimpl. medicam. facultat.cap.12. probari non obſcurè poteſt, vbi ſic ſcribitur, Diuerſis itaque viribus omphacis acetique ſuccus conſtat, quippe quod aceto accedat ex putrido calore acrimonia quædam, atque ob id Ariſtoteles rectè dixit acetum proprio vini calore frigidum eſſe, adſcititio vero calidum: at omphacis ſuccus calorem non habet. & rurſus lib.1. eiuſdem operis.c.24. Acetum, ait, ex contrariis qualitatibus compoſitum eſt, perinde vt lac: vnde Sera
Tit. de ſapore aceto ſo. pio acetoſitati (inquit) aceti miſcetur acuitas, & punctio. Deprehenduntur itidem in quibuſdam aliis medicamentis varii & diuerſi ſapores, vt in abſynthio

thio amarus,qui guſtui primus obuius eſt, & adſtringens,& acris:in agarico dulcis & amarus : in cicoreo auſterus & ſubamarus: in oxyphenicibus dulcis ac acidus ; in melle optimo dulcis, & acris:in braſica ſalſus ſimul & adſtringens: in myrti fructu & agreſtibus piris acerbus ſimul & dulcis:auſterus vnaq; dulcis in fructu palmæ,& in vinorum nonnullis generibus,ſi Galeno creditur libr.4.ſimp.c.8.vt in Surrentino,Sabino,Albate.Verum nondum de cõpoſitis ſaporibus tractare propoſuimus,ne caput hoc primum ad immodicam creſcat molem: tum etiam, quoniam qui ſimplicium notitiam ad vnguem tenent,compoſitorum naturam probè cognoſcent. Explorantur ſapores ſinguli ex affectione,quam linguæ imprimunt eo modo,quo docet Gal.lib.1.de ſimpl.medic.facul. c.36.cuius verba hic apponere libuit, quæ hunc in modum ſe habent:Porro quando,quod linguę noſtræ admotũ fuerit,corpus valide deſiccat, contrahit, & in multam profunditatem vſque linguã ipſam exaſperat,ſicut pira ſilueſtria immatura , & corna, eiuſmodi omne acerbum appellatur,ab auſteris intenſione diuerſum: at quod nos adſtringens vocitamus, haud temere à Theophraſto dictũ reperias: videtur enim idem ſignificare,quod auſterum, aut certe commune eſſe genus tum huius,tum etiam acerbi. Quęcunq; vero linguam,dũ contingunt,non contrahunt eam, nec conſtipant, velut adſtringentia,imò contra plane agere apparent, nẽpe detergentia & abluentia ; etiãſi adſtringen-

Miſti ſapores.

Sapores ſinguli quomodò explorandi debent.

gentium quidpiam admiſtum ſit, hæc omnia ſalſa cognominamus. At,quæ his etiam magis detergunt, adeo vt etiam exaſperent, amara nominantur. Porrò,quæ mordicant, roduntq;,idque cum valida quadam caliditate, acria vocantur; ſi verò ſine hac mordent, acida quidem; cæterum hæc fermentandi quoque vim obtinent. At quæ velut inungunt,atque implent,ac in ſtatum ſuum reſtituunt exaſperatas ac veluti eroſas linguæ particulas, hæc ſi cum voluptate manifeſta contingāt, dulcia,ſin hac ſine, pinguia vocitantur, hæc Gal. Quibus ſanè quantum in eo fuit, res explicatu longè difficillimas verbis exponere fuit annixus; quæ inquam qui ad vnguem tenuerit, quæ ſit cuiuſque ſaporis affectio, atque natura, facili negotio percipiet. Ex his ſaporibus acerbus,auſterus, & acidus temperamento frigidi ſunt: dulcis, ſalſus,amarus & acris,calidi: quemadmodum fuſa, ac prolixa ſatis enarratione probat Gal. libro 4. de ſimp. medicam. facult. cui Auic. conſentit lib. 2. tra. &a. 1. c. 3. inquiens, Non eſt poſſibile vt ſapores dulcis,amarus,& acutus & ſalſus ſint, niſi in ſubſtantia calida,nec ponticus, ſtipticus, & acetoſus, niſi in ſubſtantia frigida. Porrò ex his,acris omniū eſt calidiſſimus,mox amarus,poſt amarum ſalſus, & deinde dulcis,cuius calor, vt ait Gal. non immodicè calorem noſtrū exuperat; ſed velut aqua calida,cuius cōtactus voluptati eſt maximus, vbi refrixerimus, hactenus videlicet nos excalefaciēs, dum concretas frigore in nobis particulas fundat,

Saporum temperamenta.

Li 4. ſim pl. c. 9.

dat, non tamen ſoluat, ſecet, diſtrahatvè continuum; ea.n. vt vtiliſſima eſt, & maxima afficit voluptate, ſic omne edulium dulce calidũ ſanè omnino eſt; ſed non tantum calore excedit, vt is lædat, ac moleſtus ſit, ſed inter limites ſe cõtinet fuh dentis, læuigantis, ac mollientis. Nec tamen cenſendum eſt dulce omne calidũ exiſtere: contingit enim modicè dulce aliquod eſſe frigidum, ſcilicet quãdo plurima corporis ipſius ſubſtãtia aquea extiterit, ſed nõ adeò tamen frigidum, vt id, quod valde acerbum eſt aut acidũ: ſed ſicut illa potius, quæ tepidum calorem poſſident, quæ Galeni eſt ſententia, 4. ſimplicium. capit. 7. Sapor pinguis in calore, dulci proximus eſt; nam ex tenui non quidem ignea, ſed planè aerea materia naſcitur, quæ calore quidem & frigore quodammodo temperata eſt: humoris tamen eiuſque aerei particeps magis, ac proinde vis eius atque facultas eſt relaxare, emollire & humectare. In hoc ſane ſaporum catalogo difficile eſt extrema collocare: nam etſi Galenus dulce & auſterum videatur contraria facere: veruntamen, ſi diligenter inſpexerimus, nullus ſapor magis videtur ad medium accedere, quàm dulcis; quoniam vt in reliquis rebus ab vno extremorum ad alterum nihil peruenire poteſt, niſi per medium, ita pleraque ex his, quæ inſipida ſunt, prius fiunt dulcia, quàm amara, & èconuerſo amara prius dulceſcunt, quàm inſipida reddantur, vt innumeri fructus demonſtrant. Quare dulcia in medio amarorũ & inſipidorum

collo-

collocare poſſemus, & contraria conſtituere ama rum & inſipidum. Alij contraria faciunt inſipidũ & acidum. Verũtamen melius eſt, vt acidum inter media collocemus, quemadmodum eſt adſtringens & acerbum: omnia.n. hęc inter inſipidum & amarum ambigere videntur. Ariſto. lib. 2. de anima. c. 10. & libr. de ſenſu & ſenſili. c. 5. dulce & amarum contraria conſtituit, propterea quia contrario, & maximè repugnãte modo guſtũ immutant, dulcia nempe voluptuoſo, amara implacido & contriſtãte. Aliqui ſapores hoſce ob id contrarios dicũt, quod paſſiuis, maximè qualitatibus cõtrarientur: nam dulcia humida ſunt: amara aũt ſicca, vt probat Gal. 4. ſimp. c. 20. verum ita acria & acida deberẽt cõtraria eſſe, propterea ꝙ actiuis opponuntur; nã acria calida valde ſunt, acida frigida: ſed nullus hactenus hæc cõtraria effecit, ergo non ratione hac cõtrarij ſapores ſunt explorandi; ſed eis, qui antea dicti ſunt, modis, & qui poſtmodũ dicẽtur. Galenus tamẽ dulce & auſterũ cõtraria videtur conſtituere, quia vt ipſe ait lib. 4. de ſimpl. medi. facul. c. 7. arborũ fructus initio auſteri ſunt; deinde vero tẽpore matureſcẽtes dulceſcũt; quod Theophraſti teſtimonio probat dicentis, arborum fructus omnes quotquot nobis, vbi maturuerint, dulces apparent, nuper enatos acerbos, ſiccoſque eſſe conſiſtentia pro ſui nimirum parentis queq; natura, oliuæ, vuæ, mala punica, mora, palmulæ, pira: at progreſſu temporis humidiores redduntur, acquiruntque pro acerbitate aciditatẽ, quam

Ari. quos ſapores cõtrarios efficiat.

Gal. quos ſapores cõtrarios videatur conſtituere.

ſenſim exuentes,poſtea dum matureſcũt, ac perficiuntur,dulces euadũt. Quibus ſanè verbis vult in fructibus,dum matureſcunt, motum eſſe ab acerbitate ad dulcedinẽ, quę maturitatis terminus exiſtit. Quare cum acerbum & dulce in hoc motu maxime diſtent,iure optimo Galenus illa com. 1.li.3.de ratione victus in morbis acutis, cõtraria eſſe aſſeruit. Verum eadẽ ratione dicere tenetur amarum & dulce contrariari in his fructibus,qui ex amaris dulces redduntur, ex quorum numero ſunt pepones, cucumeres, oliuarum & glandium nõnulla genera: nam ſicuti in ſupradictis ab acerbitate in dulcedinẽ motus erat; ſic in his ab amaritudine in dulcedinẽ fieri conſpicitur: eſt etenim in iſtis initium & terminus, à quo motus,amaritudo; finis verò & terminus ad quem, dulcedo. Ex quibus Auerroes lib.5.collectaneorum c.27. Quẽ ſequitur Valeriola lib.j.enarrationum 4.aduerſus Galenum colligit,ſaporem amarum nõ perpetuò ex calore oriri: nam eodem docente lib.4.ſimpl. fructus omnes,cum matureſcunt,ex frigidis calidores fiunt: eſt enim maturitas,auctore Ariſto.coctio quædam, quæ non aliunde, quàm à calore proficiſcitur; quemadmodum cruditas coctionis eſt priuatio, quæ frigiditatem & caloris defectum oſtendit. Quapropter fructus, qui,cùm immaturi adhuc exiſtunt, amari ſunt, & poſtea matureſcentes dulceſcunt,erunt,cùm amari ſunt,frigidi;dulces verò calidi: nam ſi, dum matureſcũt, caleſiunt,& dum immaturi ſunt, frigidi habẽtur; exiſtent,

Auerroes in ſapore amaro Gale aduerſatur.

Coctio a calore fit.

exiſtent, cùm amari ſunt, frigidi, ac dulceſcentes ſient calidiores: quandoquidem, cùm amari ſunt, exiſtunt crudi, & ex cõſequenti frigidi: cùm verò dulceſcunt, ſimul cum amaritudine frigiditatem amittunt, & calidiores reddũtur. Ex quibus colligit amaritudinem in his conſtare ex frigore, ſicuti dulcedinẽ ex calore: amaraque non ſemper eſſe calida: ſed aliquando frigida haberi. Veruntamen huic argumento reſpõdet Valleſius lib. 9. controuerſiarum. c. 5. inquiens, aliud eſſe dicere omnem amaritudinẽ naſci ex calore, aut amara omnia calida eſſe, quoniã nihil impedit rem aliquam poſſe exiſtere excellenter frigidam, quæ tamẽ nõnullas calidas ſortiatur partes, quarum occaſione amara fiat, vt cicuta, quæ frigidiſſima cũ ſit, amaritudinẽ tamen nõ exiguã obtinet: eſt enim amarũ omne, quatenus amarũ, calidũ, licèt alia rõne poſſit eſſe valde frigidum: nã cùm amaritudo excellẽs ſit qualitas, poterit vbicunq; fuerit, eluceſcere maximè; ét ſi pluribus contrariæ qualitatis partibus ſit admiſta; quia ſi in heminã aquæ momentũ aloes inijciamus, totã ipſam amarã reddemus, ſic vomitus pituitoſus amarus percipitur ob exiguã bilis portionem illi permiſtã. Quapropter dicendũ, nihil impedire fructus immaturos frigidos eſſe, & interdũ amaris quibuſdã partibus præditos, quæ dum fructus matureſcunt, tanquã excrementitiæ excernuntur. Nec ex ſapore amaro, quem habet pepo, dulcis fit ſapor, ſed ex aquoſa humiditate amplius cocta, & elaborata expurgatis per coctionem

Argumẽti Auerrois reſpõſio ex Valleſio.

nem

nem ab eódem calore coquente partibus amaris: ſiquidē ea ratione,qua peponis aut cucumeris calor fortis eſt ad reddendā illam aquoſam ſubſtantiam dulcem, eſt etiam potens ad expurgādas partes excrementitias, quas pepo & cucumis habēt, quibus ſapor amarus adhæret. Quapropter in ſimilibus fructibus ſapor dulcis ex amaro nō fit,ſed per coctionem fructus hi redduntur dulces expurgatis ipſorum partibus amaris,& elaboratis aquoſis & humidis:aut partes eædem amaræ fructibus ipſis per coctionem humidioribus redditis amittūt ariditatem,quam deponētes ſimul & amaritudinem exuunt: quia cū amarus ſapor ex calore & ſiccitate proficiſcatur,fit,vt qualibet depoſita qualitate remitti aut aboleri poſſit. Eadē.n.aut maior eſt de ſapore acri hæſitatio:quādoquidē is in nonnullis fructibus immaturis intēſior multo reperitur,quā in eiſdem maturitatē adeptis,hoc in piperis genere videre licet,in quo,auctore Gale.lib.8. ſimpl.albū veluti omphax eſt, quod nigro quidē actius & exurentius percipitur:nā illud vberē interim humiditatē obtinet: nigrū verò iā quaſi ſuperaſſatū & ſuperexiccatum habetur: ac vna cū humiditatē multā amiſit acrimoniā.Idē in allio, porro,cepa, atq; alijs pleriſq; plātis nobis intueri datur,quæ nuper enata acriora multò ſentiuntur,quā temporis progreſſu matureſcentia: ratio eſt, quia initio hęc multam eandemque valde acrem humiditatem attraxerunt,quæ temporis ſpatio concocta mitior ac benignior redditur. Nec ob id,

quod

Bilis admodum, flaua, acris, & maleolẽs cruda eſt.
Quid crudum.
Coctionis munus atque officium.

quod initio illa acris eſt, deſinit eſſe cruda: nam bilis cùm flaua admodum eſt, acris, & male olẽs, cruda dicitur apud, Gal, li, 2. de ratione victus in morbis acutis com, 44. cenſet enim crudum id omne, quod indomitũ eſt, & nec deuictum, nec ſuperatum à natura exiſtit, ſiue calidum illud fuerit, ſiue frigidum, quod dum à natura ſuperatur, coquitur, atq; ad mediocritatem reducitur; nam hoc eſt munus atq; officium coctionis, ſi Galeno creditur lib, de conſtit. artis medicæ, cap. 19, ad mediocritatem reducere omnia ſiue calida ea ſint, ſiue frigida: quo fit vt frigida calefaciat, calida vero remittat, & ad teporem reducat.

¶ *Quot ſint adſtringentis ſaporis ſpecies, & quid vnaquæque earum in nobis efficere queat.*

Cap. II.

HActenus quidem de ſaporibus in genere magis; in ſpecie verò minus ſcribere ſumus aggreſſi. Verùm cum non ſufficiens ſit generalis de re quapiam doctrina; ſed neceſſaria etiam exiſtat peculiaris, quę de cuiuſque generis ſpeciebus agit; ideò opus eſt ad ſermones magis particulares tranſire, qui ſanè priuatim in vnaquaque ſaporis ſpecie peragentur, in quibus id tantum ſcribere conſilium eſt, quod mihi veriſſimum viſum fuerit, omiſſa aduerſus illos, qui de re hac minus rectè opinati ſunt, concertatione. Exordiar autem ab eo ſapore, qui velut initium ac fundamentum eſt reliquorum; talem autem acerbum

eſſe dictum alibi eſt; in quo initio lectorem monitũ eſſe velim, illum ſimul ac acerbũ dupliciter enunciari, metaphoricè nimirum atque propriè: propriè namque acerbum & auſterum ad guſtum tantummodo attinent, vt ex Galeno conſtat lib. 1. de natura humana, com. 6. & libro 2. de locis affect. c. 8. Metaphoricè verò de moribus dicitur; quemadmodum apud Ariſtotelẽ videre licet, li. 1. de hiſtoria animalium. ca. 9. dicentem, ſupercilia ſub fronte ſunt, quæ ſi in rectum protenduntur, lenes mores ſignificant; ſi iuxta naſum incuruantur, auſteros & acerbos. In quo ſignificato deſumitur auſteri vox à Gal. libro, q mores animi corporis temperaturam ſequantur, c. 10. cum ætatem ſenilem dicit eſſe auſteram, tędij plenam, ac duram. Per metaphoram etiam acerbus homo ab eodem appellatur in fine lib. 3. de different. pulſuum. Vocatur autem ſic homo, vt Ariſt. lib. 2. moralium Eudemiorum. c. 5. docet, quòd iraſcendi captet occaſionem. De dolore metaphoricè itidem acerbũ enunciari ſolet, vt ex Galeno liquet lib. 6. epidem. p. 1. com. 6. quo loco enarrans Hippocratis ſententiam, quæ habet, in renem dolor grauis, quãdo cibo replentur, ait, dolorem grauem aut tanquam alicuius rei grauis loco incumbentis ſenſum inferentem, aut acerbum intelligere nos poſſe, & vtrumque verum eſſe. Quare non eſt, cur Archigenem reprehendat lib. 2. de locis affect. c. 8. acerbũ & auſterum dolorem appellantem, ſcribens, hæc ſaporum eſſe nomina, qui lingua vt inſtrumento

Acerbũ & auſterum quot modis enunciari ſoleant.

Acerbũ ad mores refertur.

Acerbum de dolore dicitur.

& guſtandi ſenſu dignoſcuntur, ſi ipſe eiſdem vocibus ad diros dolores deſignandos vtitur. Niſi dicamus Archigenem has voces vſurpaſſe propriè, credens illas verè de doloribus enuntiari, Galenũ verò impropriè, & per metaphoram tantum. Propriè namque adſtringentem, aut acerbum dolorem nominare non magis poſſumus, quàm illum ceruleum, aut rubrum, aut fuſcum appellare, aut alium aliquem à coloribus nuncupatum, utpotè quòd tales denominationes, vt dictum eſt, propriè ſaporum ſint, ut hæ colorum: impropriè verò & metaphoricè poſſumus. Nam quemadmodũ acerba guſtui ſunt ingrata, & iniucunda ualde; ita dolor tactui infeſtus eſt. Verum de metaphorica ſignificatione in præſentia tractare, propoſitum mihi non eſt, ſed de propria, quatenus huiuſmodi uoces guſtabilem qualitatem nobis ſignificãt: quandoquidem in præſentia de ſaporibus tãtum diſſerere inſtituimus. Pro quorum explicatione imprimis aduertendum reor, id, quod Galenus acerbum appellat, Auicennam & reliquos Arabes ponticum nuncupare (fortè, quia ſapor hic in ponto frequens inuenitur ob regionis frigiditatem, & fructuum immaturitatem,) & quod Galenus auſterum nominat, Arabes ſtypticum dicunt, vt ex Auicenna, Auerroe, & Serapione patet dicentibus, ponticum & ſtypticum eſſe eiuſdem ſpeciei, & tantum ſecundum magis & minus differre, ponticumque fortiorem eſſe ſtyptico, & ſtypticum non contrahere, niſi quod de lingua mani-

Cur acerbus ſapor ponticus ab Arabibus nũcupetur. Aui. 2. cano. trac. 1 c. 3 Auer. 5. collect. c. 27. Serapio. ca. prop.

nife-

nifeſtum eſt:ponticum vero contrahere & exaſpe rare,quod manifeſtum eſt,& occultum. Quæ ſanè cuncta de acerbo & auſtero à Galeno dicta sūt vt ſuprà viſum eſt, & nūc nihilominus videbitur, dum horum ſaporum naturā explanabimus, quæ non aliunde, quàm ab eorum definitione melius deprometur. Quid autem ſint auſterū & acerbum docet Gal.lib.4.metho.c.7.dicens; Voco auſterum id,quod ſtyphon quoque Græcè,id eſt, adſtringēs dicitur: acerbum vero id, quod intenſum auſterū eſt.& lib.4.de compoſit.medicam. per gener.c.5. auſterū enim,inquit, gręcis id ſibi vult,quod mediocriter adſtringens:acerbum,quod valde, & vehementer id facit, genus utriq. commune adſtrictionis uocabulo ſignatur:non etiam utrum ualide,an obſcurè id faciat declarante.libro item 6.de compoſit.medic.localium.c.3. dicebat auſterum & acerbum ambo adſtringere, ſed magis acerbū. Ex quibus omnibus clarè intelligitur, uerum eſſe quod modo dicebamus, acerbum apud Auicennā & reliquos Arabes ponticum eſſe:auſterum uerò ſtypticum. Sed ſupereſt, ut indagemus quæ ſit ſaporum horum temperies,facultas,atque ſubſtātia.Porrò qualitatem acerbam ſua ipſius uirtute refrigerare,& exiccare.7.metho.ca.7.a Gal.proditū eſt.& lib.4.de ſimpl.medicam.facul.c.7. dicebat, adſtringentia certè terrena eſſe, & craſſa corporis conſiſtentia,qualitate uero frigida. Cui Auicenna ſubſcribit lib.2.tract.1.cap.3.dicens ponticum fieri ex ſubſtantia craſſa,terrea,frigida,eſſeq; ie aliis ſa

Li.4.ſim pl.cap.7. poribus frigidius. Cuius rei probationem attulit Gal. inquiens, Quippe ſi ab acerbo ſapore manifeſtè linguam contrahi, ſiccari, aſperariq; contingit: oſtenſumque ſuperioribus libris eſt, ab unico frigido contrahi, conſtringi, denſariq; corpora, liquet plane frigidum eſſe ſaporem acerbum: quoniam porrò inęqualiter deſiccat, id enim eſt, quod exaſperat, fuerit ſane omnino etiã terrenus; ſiquidem aqueus omnia ęqualiter penetrat, atque perſuadit; eique inſeparabile eſt ac perpetuum, etiamſi diuulſus ſit, ut rurſus uniatur: at terreno corpori, quod in ſaporibus defertur, iam antea ineſt diuulſio, ſimulque ut nunquam deinceps facile coeat: quin ſi eius recorderis, quod utriuſque ſingulatim paſſionis ſenſilis eſt propriũ, ijſdem ipſum ſubſcribet, ac teſtificabitur: uelox ſiquidem acidorum ſaporum tranſitus in ſentiẽtibus corporibus fieri conſpicitur: acerborum autem tardus, tum acida quidem in alto magis agere apparent, in ſuperficie autem acerba. Hæc itaque omnia craſſarũ eſſe partium acerba corpora indicant; acida uero tenuium. hæc Gal. qui lõga hac ſerie abunde monſtrat acerbi ſaporis ſubſtantiam frigidam eſſe, craſſam, ac ueluti terream. & lib. 3. eiuſdem operis. c. 5. ſuppoſuerat, frigidum contrahere, conſtipareq; & ſubſtantiam reddere immobilem, aut ęgrè mobilem: calidum uerò rarefacere, fundere, coquere, atque mouere. Rurſus eſt & alia hujus rei demonſtratio ſanè non contemnenda; nam ſi fructus initio acerbi ſunt, deinde tempore matureſcentes dul-

ceſcunt, ſequitur ex calore ipſis prouenire dulcedinem: acerbitatem uero aciditatemq; conſtitiſſe ex frigore. Quod frigidus ſit ſapor acerbus, dictum iam eſt, quantum uero ſit frigidus, ſatis Auicenna explicuit, dicens, illum alijs eſſe frigidiorẽ. & ſimiliter Iſaac lib. dietarum uniuerſalium. c. 55. in fine tertii gradus refrigerare & ſiccare ſcribens ſic, ut eis, quę quarto ordine refrigerant, propinquus habeatur. Porro corporum acerborum quędam eſui inepta exiſtunt uicem tantummodo medicamenti obtinẽtia, ut rhus, & omphacina uocata galla: alia dulcem quandam, licet obſcuram admodum, qualitatem immiſtam habent, ideoq; comedi poſſunt, ut fructus arbuti, ilicis, fagi, corni, ſilueſtris pruni, & ſimiliter meſpili: uerum hic teſte Galeno. 7. ſimp. admodum eſt acerbus, uixq; edi poteſt, & uentrẽ ſtrenue coercet. Sanè auſtera ſunt multa, ut mali punici genera, atq; cotonea mala, ac reliqua complura eſui apta, quę inquam guſtui grata exiſtunt: acerba uero teſte Gal. lib. 2. de locis affect. c. 8. guſtui haud quaquã iucunda ſunt, non ſolum ea quę medicamentorum ſpeciem referũt: ſed etiam illa quę cum ſint huiuſmodi, reiiciũtur in cibos. Hoc dixerim dummodo homines qui talibus ueſcuntur, naturaliter ſe habeant, & ab excrementis uacui ſint: ſi uero extra naturalem ſtatũ conſtituantur, acerbis, acidiſq; delectari interdum ſolent, ut Gal. eſt auctor li. 6. epidem. p. 5. com. 14 & lib. 4. ſimp. c. 9. ubi de hujuſmodi ſaporibus agens, inquit, apparent enim, quæ citta laborant, mu-

Acerba quo ordine refrigerent.

Acerba guſtui nõ ſunt iucunda.

Acerba quibus iucũda.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

mulieres, quique ſatiati ſunt, & quibus exolutus eſt ſtomachus, ea appetere deguſtare: cõtra vero ſi eſuriant, auerſantur tum acerba, tum acida: expetunt autẽ ac ſumunt, quæ dulcia ſunt & pinguia, hiſque expleri deſiderant. Quod tamen diximus auſtera guſtui grata eſſe, non ſimpliciter eſt accipiendum, ſed dummodo una cum auſteritate dulcedinem aut iucundam aliam qualitatem habeat coniunctam: ſi namque amaritudinem obtinuerint, vt aloe, & abſynthium, multo ingratiora exiſtunt, quã ſi ſolum amara forent: ſic quæ dulcia ſunt & auſtera dulcibus ſolum ſuauiora ſentiuntur: ratio eſt, quia amara tantum, uel dulcia tãtum tranſeundo ſolummodo guſtus inſtrumentum afficiunt: at, q̃ ſimul ſunt auſtera & amara, uel dulcia & auſtera, moram trahunt, & in parte cunctantur, cõpreſſioneq; quaſi quadã in linguæ intimiora pelluntur. Quo fit vt ſi uoluptuoſa ſint, quemadmodũ dulcia, multo uoluptuoſiora appareant: ſi uero ſint iniucunda, ut amara, iniucundiora magis ſentiantur. Atq; hæc eſt cauſa, cur alimenta melancholica, i. atram generantia bilem, tantopere appetamus, & ad edendum nos inuitẽt, ut oliuę, caro oſſibus adhęrẽs, & ad hęc ceruina, ac caprina, & ex uiſceribus lien, de quo uerba faciens Gal. inq̃t, reliquorum aũt viſcerum lien quidẽ guſtui eſt ſuauiſſimus: ineſt. n. in eo perſpicua quędã acerbitas: merito autẽ praui quoq; ſucci eſſe creditur, ut qui ſanguinem melancholicum generet. Dixit acerbitatem, quod puto non dixiſſet, ſi eorum q̃ 2. de lo-

Lib. 2. de alimẽ. facult. titu. de pedeſtrium animaliũ cereb.

cis

cis affect.c.8.ſcripſerat,recordatus fuiſſet, ubi ait, nulla acerba guſtui eſſe iucunda. Niſi dicere uelimus,acerbitatis uocabulum aliqñ latius patere,auſteritatemq; interdum ſub ſe cõprehẽdere; quod inquã aſſerere melius eſt, quã contradictionis nota Galenum reprehendere. Sed his omiſſis ſupereſt, ut quid adſtringentia efficere queant explicemus:ſanè ſequuta ſunt temperaturã eorum opera; quo fit,ut cõtrahere,cõſtringere, denſare, repellere,& incraſſare, & ad hæc refrigerare, & exiccare ſint nata.Gal.lib.4.de cõpoſit.medic. per gener.c. 5.de adſtringentium facultate hęc ſcribit, Omnia adſtringenta cõtrahunt,ac denſant meatus,adhæc uinciunt,ac cõtinent partium ſibi inuicẽ cohærentium ſubſtãtiã,atq; minus magiſq; hoc pro adſtrictionis quantitate efficiunt;cæterum adſtringẽdo, ac denſando ſumma corporis,ꝙ adſtringitur, uirtus illorum excluditur,& in altum ire prohibetur. Ob quã rationem pulchrè nonnulli medicorum huiuſmodi pharmacis alia ſubtilium partium, & acri poteſtate pdita indere excogitarunt, a quibus ueluti ductę adſtringentium uires in profundum corpus perueniant. Vnde Gal.li.7.local.c.4. Sanguinis reiectationis curationẽ docens,inqt,Miſcẽtur uerò pdictis (puta adſtringẽtibus medicamentis)cõgruẽti mẽſura,tum calida,tum tenuium partium exiſtentia, q infeſtiſſima ſunt pdictis tribus affectibus,apertioni,uidelicet, orarum, ruptioni, & corroſioni.Cuius gratia itaq; miſcẽtur diſtributionis nimirum ipſorum in corpus;etenim adſtrin

Adſtringentium facultas, quæ.

gentia & viſcoſa & tenacia ſibi ipſis vias p̄cludunt quare opus habent facultate ipſis viam ſtruente, ac p̄parante. Verum cum ex locis circa ſtomachũ, aut aluum, aut aliqđ inteſtinum ſanguis effundit, huiuſmodi pharmacorum miſtura opus non eſt. hæc Gal. Optime verò Meſues adſtringentium ui-

In canon. uni-uerſalib. theorem, primo. res complexus eſt, dum ait, ſtypticum intro cogit, denſat, repellit, roborat, diuiſa glutinat, tarde & imbecilliter agit, ſuaq; ſubſtantia craſſa ea oĩa obtundit, quibus acre, amarum & ſalſum uires addunt. Hoc tñ in loco ſilentio diſſimulandum non eſt, Galen. lib. 6. ſimpl. c. de abrotano, acerbum ſtomacho amicum eſſe cenſuiſſe. Quod ſimiliter uoluit lib. 5. de uſu. p. cap. 4. in fine, quo loco inquit, atram bilem gratam ac beneuolam uentriculo exiſtere, actionesq; ipſius adiuuare, non ſubuertere eſſe aptam, ob id, quod acerba & acida eſt. Verum huic ſentẽtiæ aduerſari uidetur Auẽzoar li. 1. theiſir capite illo, in quo de conſeruanda ſanitate diſ-

Auẽzoaris ſentẽtia. ſerit, ſic dicens, Oĩa habentia fortem ſtypticitatẽ, ſicut ſunt pontica, naturaliter ſunt craſſa & dura, terreſtria, dolorem ſtomachi generantia: quamuis in eis uirtus aliqua ſtomachum roborãdi reperiatur, quia non conferunt ſtomacho fortem habentia ſtypticitatem, ſed temperatam, ſicut ſunt roſæ, & ſimilia: habentia uerò craſſam, ſiccam & terreſtrem ſubſtantiam, ſi bene decoquatur, minus nocent ſtomacho, exceptis fauis, in quibus decoctio non remouet nocumentum. hæc Auẽzoar aduerſus Galen. proferre non fuit ueritus. Nec melan-

cholia, iudicio meo, acerba dicenda eſt, vt arbitratur Galenus, ſed auſtera duntaxat: nã cum humor ſit, humiditatem aliquam neceſſario obtinebit; alias enim ne humor quidẽ eſſet; quandoquidem eodem docente lib. 2. de differẽ. febrium. c. 16. in humorũ ſubſtãtia elemẽtum humidum exuperat, non ſiccum; vnde ab Auicenna humor definitur corpus humidum fluidum, in quod in primis nutriens cõuertitur. & idem Gale. lib. 1. de natura humana com. 39. inquit, melãcholiã ſiccã & terreſtrem eſſe dici, humiditatis etiã nihilominus participem, alioqui quemadmodum ille ſcribit nõ eſſet humor, ſed ſolidũ corpus vt adamas, ſic autem & frigida dicitur, quod plus in ea frigiditatis quàm caloris inſit: quoniã ſi exactè eſſet frigida, glaciei inſtar cõcreſceret. Quòd ſi melãcholia in ſuã nõnullam humiditatem habet, vt certè habet, acerba eſſe nõ poterit, ſed auſtera haud dubiè euadet: ſiquidem eodem Galeno teſtante, auſterum ex acerbo per humiditatis ademptionem generatur, quia vt ipſe ait, cuiuſq; ſaporis vires aquea retũdit atq; habetat humiditas. Rurſus Auicenna non dixit melancholiæ ſaporem acerbum eſſe, ſed medium inter acerbum & dulcem, qui, inquam, uel auſterus eſt, vel ſaltem ex acerbo & ex dulci miſtus. hæc de naturalis melancholiæ ſapore obiter ſint dicta: nã alia quæ præter naturam exiſtit, & proprio ac peculiari nomine atra bilis à veteribus nominatur, acida eſt & aceti in modum terrã eleuat: vt varijs in locis prodidit Galenus.

Lib. 5. de vſu part. c. 4. in fi.

1. primi doctr. 4. cap. 1.

Li. 4. ſimpli. ca. 8.

 ¶ *Quis*

¶ *Quis ſit acidi ſaporis ortus: quod illius temperamentum, ac quæ eius affectio.*

Cap. III.

Sapor acidus. ACidus ſapor ex acerbo generatur humiditate aerea ſuperueniēte, & antiqua frigiditate ſeruata: nam ſi corpus acerbum tantū humeſcat, & humiditas craſſarum ſit partium, & aquea, auſterū euadet ab aquoſa humiditate acerbitate exoluta, atq; retuſa: ſi verò humiditas, quæ accedit, & cū acerbo corpore permiſcetur, tenuis ſit & aerea, aceſcet. Quòd aūt aciditas ex acerbitate per humiditatis acquiſitionem generetur, ex eo probari poteſt; quoniam fructus initio lignoſi cū ſint, ſicci quoq; ſunt, ſimulq; acerbi: verum affluētis poſtea humoris copia acidos efficit: atq; hæc eſt vna ſaporis acidi generatio. Altera eſt, quoties ille ex ſuperabundante humore aqueo prouenit, qui dū non coercetur, nec ab inſito calore gubernatur, aceſcit. Sic lac repoſitū acidum redditur, & vinū ſimiliter. Idē in ſuccis omnibus intueri licet, qui dum non coquuntur, nec probe à calore alterantur, acidi fiunt: nam cum auctore Galeno, ſucci cuiuſq; tria ſint excrementa, vnum aqueum, alterum terreum, quale eſt in vinis fex; tertiū aereū, quod ipſum quoque uini flori proportione reſpondet, aqueum eſt, quod in omnibus ebullitionem corruptionemque efficit, ubi nimirum nec deuinctum, nec plane alteratum ebullitionis tempore fuerit; ſicut cum exacte deuictum atq; mutatum fuerit, in eam, quæ proprie eſt ſucci natu-

Lib. 4. de ſimplic. medi. facult. c. 8.

Gal. li. 4. ſimp. c. 7.

Li. 4. ſimplic. c. 3. & 23.

ra, mutatur: quemadmodum pituitã in animalibus per vlteriorem coctionem conuerti in ſanguinem videmus; atq; aquei illius excrementi gratia quidam ſuccos non niſi coctos reponũt: alij in ſole feruenti præſiccatos: nam terrei aereiq; occaſione non admodum eos corrumpendos iri metuunt, cum illa ſeparari videãt, ęgreq; corruptibilem ſortita ſint ſubſtantiam: quandoquidẽ temperamẽtum nacta ſunt ſiccum. Ex quibus clarè intelligitur ſaporem acidum frigidum eſſe ſimul, ac tenuium partium, vt teſtatur Galen. lib. 4. de ſimpl. medicam. facult. *Cap. 3. & 7. & 8.* Porrò frigidum eſſe docet ipſe. c. 3. eiuſdem libri ſcribens in hunc modum, Itaque quod tantum eſt acidum, quidquid id fuerit, planè frigidum eſt, ſiue pirum, ſiue malum, ſiue acinus vuæ, ſiue rubi, ſiue ipſius mori, ſiue rheas fructus, hoc eſt, mala punica, ſiue quiuis alius, tum fructus, tum ſuccus, tum planta, vt oxylapatum, oxalis, quam eandem oxida quoque nominant: quippe ſi guſtanti vehemens atque manifeſta illi ineſſe aciditas appareat; nec quicquam præ ſe ferat acrimoniæ, omnino hunc ſuccum refrigerantem reperies, quin confidenter vtitor, ſiue ad ardores vti conſilium eſt hypochondrijs impoſito, ſiue ad eryſipelas, ſiue ad alium affectum calidum. Similiter quoque frigidos affectus ab eo omnes palam lędi cõperies: vbi vero miſta ſibi acida qualitas appareat, cum acrimonia, conijciendum eſt, caliditatem quoq; ineſſe: ſin iuncta ſit adſtrictio, aliud eſt frigiditatis genus: nam acida frigiditas

tenuium

Ca.7.eiuſ dē quarti libri. tenuium eſt partium, adſtringens craſſarum. Verũ quod illa tenuis eſſentiæ ſit, ex eo deinceps probat, quod velox eſt acidorum ſaporũ tranſitus in ſentientibus corporibus, & ex eo etiam, quod acida omnia in alto magis agere apparent: ſed quod frigidum ſubtile acidam efficiat qualitatē, à priori ēt probari non obſcure poteſt: nam ea, vt dictum eſt generatur ex acerbitate per aereæ humiditatis ademptionem frigiditate manente: ſi namq; nō maneret frigiditas; ſed loco eius calor ſuccederet vna cum humiditate, pinguis efficeretur ſapor vel dulcis, pinguis quidem ſi humiditas eſſet aerea, dulcis vero, ſi aquea. Rurſus aciditas in ſaporibus teſte *4. ſimpli. cap.8.* Galeno, lib.4. de ſimp. medi. facul. ca.15. naſci potiſſimum videtur, dum à calido quidē mutatur, vt tamen non ſuperet id, quod ex acidis ructibus vel maximè conijcias: nam hi haud quaquam, vbi nulla prorſum facta in ventre eſt ciborum alteratio, prouenire ſolent: quemadmodum nec vbi optime concocti, ſed tantum vbi ſemicocti, vt ita dixerit quis, fuerint. Vocat autem ſemicoctos ipſe, qui à ventriculi calore alterationem perpeſſi, non etiam perfectè ab eo ſuperati fuerint; ſic lac, ptiſanæ ſuccus, & quæcunque eius ſunt generis, tempore æſtiuo citius aceſcunt, quam hyeme: poſtulantque ędes frigidas, vt in his repoſita pluſculo perdurent tempore. Ex quibus omnibus patet, quòd a calore mutante quidem, non tamen prorſus vincente aciditas generetur qualitas: atque ob id pleriſque ineſt fructibus prius, quàm maturuerint

tint. hęc Gal. & deinceps ſubdit, ſimile quid acidis ſaporibus vſu venire, quod borealibus vẽtis accidit, vt tenuis ſcilicet eſſentiæ ſint, ſimulq; frigidi. Ex quibus colligis eos ſine calore non naſci, ſicut nec illum ipſum boream. Ab hoc calore quidem ebullitionem efficiente, nondum tamen alterationem perficiente, in lacte, & vino, & ſuccis omnibus, qui aceſcunt, partes igneæ & aereæ, quę prius inerant, diſſipantur, ac reſoluuntur prompte, vt pote ad digeſtionem & reſolutionem habiles, terreſtriores vero atq; aquoſæ, cum diſcuti præ craſſitie nequeant, funduntur, atq; attenuãtur ſatis, vnde ſapor oritur acidus, repreſſo vtiq; calore, & interna frigiditate ſimul cum eſſentiæ tenuitate vincente. Quod frigidus ſit ſapor acidus dictum eſt. Quantum verò frigiditatis obtineat, tradit Iſaac dicens illũ ordine ſecundo tantũ frigidum eſſe; quo fit, vt quæ ſummè nos refrigerant, ac interimũt, veluti cicuta, papaueris ſuccus, ioſciamus, mandragora, minimè omnium acida ſint, ita Galeno tradẽte lib. 4. de ſimp. medi. facult. cap. 15. pręcitato, quippe ait, quod licet frigidi ſint ſapores acidi omnes, haud tamen eò vſque refrigerant, vt interficiant: non enim ſubtilis forent eſſentię, ſi extreme eſſent frigidi: ob hanc tenuitatem ſimul ac frigiditatem euenit, vt illi mordaces compareant, dicente Galenò, mordicationem communem eſſe iſtis tribus ſaporibus acido, amaro, & acri; verum acido quidem, vt frigido ſimul & ſubtili, (nám & id ſępe demonſtratum eſt) amaro verò & acri

Bartholomæus Anglicus lib. 19. de proprietatibus rerũ cap. 47.

Lib. dietarum vniuerſaliũ

Lib. 4. ſimpli. ca. 1

vt calidis. Quod propriè tamen in ſaporibus acidum appellatur, à ſola lingua percipi poteſt, ſicut & acre: cęterum quod vtriq; commune eſt, nempe mordacitas, ēt a tactu ſentitur; vtraq; verò lingua agnoſcere nata eſt; nam quę communia ſunt, ſicut & reliqua corpora ſenſibilia; quæ verò propria tanquam guſtus organum percipit. Quibuſdā aciditatem à calore naſci viſum eſt ex eo, quòd vina languida æſtate facile aceſcunt, hyeme verò ſuas ſeruēt qualitates: quorū, vt Gal. ait, adauget opinionē; & quod vehemētius motū eſt, ac lōgius aduectū: talia namq; cū infirma fuerint, celerrime aceſcūt. Hac de cauſa quidā, qui de re ruſtica rectius ſcripſerunt, dolia in ędibus ad aquilonē expoſitis defodiēda cenſent, tanquā frigus, ſcilicet, qualitatem eorum ſeruet, mutat autē caliditas; ſic vina quędā aceſcunt prompte, vbi in meridianis, & ſoli expoſitis locis repoſita fuerint. Quin & Alexander Trallianus lib. 7. c. 14. tenet, acidum ructū nō tantum à frigidis, verum ēt a calidis fieri cauſis, dicens nouimus autē plures medicos exiſtimaſſe omnē acidū ſaporem a ſola fieri frigiditate: quamobrē eis ſemper exhibent calfacientia: vidimus autē plurimos a cibis refrigerantibus adiutos, prius a calfacientibus vehementer lęſos. Quo in loco ſe experimento probaſſe refert, vinum & potiones calidas in eorum ventribus aceſcere, quos poſtea curauit oxycrato, & alimentis coctu difficilibus, & piſcibus, & carnibus, & ſuillis pedibus elixis, & inde factū eſſe, vt nō amplius aut cruditatē, aut acidū ructum

Li. 4. ſim pli. c. 15.

Lib. 4. de ſim. me. facul. ca. 13. & 14.

ctum paterētur. Verum his omnibus vt ſatisfaciamus, dicēdum, ſaporē acidum a frigore interno rei aceſcētis ſemper oriri, etſi ab externa cā calida aut frigida in eā deducatur diſpōnē: a frigida vero per ſe, a calida verò per accidēs: omne.n. quod aceſcit frigidū eſt, redditur aūt tale a cauſis refrigerātibus, vt in vētre cibus, aliquādo vinū aut lac: a calfaciētibus verò, quoniā hęc quoq; ex accidēti aliquādo refrigerant, calorē nimirum natiuū extra educēdo, nā maior calor calorem minorem educit, ac foras euocat, quo educto ſubiectū refrigeratur proprio calore deſtitutū; ac proinde vina languida calore aceſcunt, quod vehemētibus non accidit; nā hæc cum fortiora ſunt, magnos tum motus tum calorē citra corruptionem ſufferre ac tolerare queunt, ſimile quid illis eueniēs, quod corporibus humanis; nā vt ex his, quę robuſta ſunt, a ſole & validis exercitijs robuſtiora reddūtur; a quibus proſternūtur, & digerūtur, refrigerāturq;, quæ nō ſunt huiuſmodi: ſic vina natura calida motus velut ventilans, ſol excalfaciens, flāmæq; iuxta ardētes celerius cōcoquunt; cuius vtilitatis gratia nōnulli illa in ſolē efferūt, & igne excalfaciūt, vt quædā ſane inſuauia fiunt fumi cōtrahētia qualitatē; in Aſia namq; referēte Gal. in tegulas ędit im æſtate omne prope in lagenas trāsfuſum imponebāt: poſtea in edita cubicula, ſub quibus inferne multa flāma lucebat, tranſportabant, in ſumma aūt ad meridiem ſolēq; cellas obuertebāt, in quibus & citius matureſcebant, & potui idonea reddebantur. Verū, inquit, ꝙ ſi talia

Li.4. ſimpl. c. 1.

lia

lia vina frigidiora ſint: & dilutiora, eorum arguere omnia id genus imbecillitaté, celeriúſq; perpeti cogere, quę alioqui ipſa paulò poſt paſſura eſſent. Atq; hæc eſt cauſa, cur lac, ptiſanę ſuccus, & alia quæcunq; eiuſdem ſunt generis, æſtate citius

Lib. 4. ſimpli. ca. 15.

aceſcant, quã hyeme, poſtulareq; illa ædes frigidas, vt in his repoſita pluſculo perdurent tẽpore. Verum hic acoris modus, qui à calore fit, nõ omnibus innoteſcit: nã vbi quidã affectus frigidus ab aliqua cã refrigerante emanat, omnibus notus eſt: vbi verò talis ab aliqua cã calida factus eſt, exẽpli gratia, vbi infirmum vinum à circũſiſtẽte foris calore validiori digeſtum ac diſſipatum acidum redditur, eos ſane, qui circa naturã exercitati nõ ſunt, latet ignorãtes caliditatem mediocrẽ omnibus eſſe vtilem: immoderatã verò non minus frigiditate noxiã. Quamuis tamen acidus ſapor vincente ſemper interna frigiditate oboriatur; cum tamen in humano corpore ructus à cauſa calida in eam deducitur affectioné; frigida alimenta & craſſæ ſubſtantiæ prodeſſe poterũt cauſę id efficienti, & inde mederi ſymptomati, quod Tralianum fecisse legimus.

Gal. li. 4. ſim. c. 14.

Porrò ex acidis corporibus nonnulla ſecundum naturam acorem habent, alia præter naturam illum obtinent; ſecundum naturam vt poma, quorum quædam acida homines vocant, vt & quædam aſtringentia; nonnulla dulcia; ſic & mala quoque punica tum acida, tum adſtringentia, tum verò dulcia appellant. At in vinis adſtringens

gens

gens qualitas ab acida ſeparata, vt bonitas à vitio, eſt:nã, quę adſtringenti qualitate prędita ſunt, generoſa ſunt: acidum vero ſ͂m naturam vinum nullum eſſe arbitratur Gale.lib. aduerſus Lycum cap.4. Quinimo ſi quid eis vel parum acoris acceſſerit, continuo vt in acetum mutentur, fore ſuſpicamur; vt hinc pateat cã, cur aceti aciditati acrimonia iuncta ſit: fructuum verò nulla talis iungatur, quia fructuum aciditati nõ miſcet portio aliqua caloris præter naturã; ſit. n. vt Gal. ait, à calore naturali incipiẽte quidem cõcoquere, ſed nondum perficiente: at acetum cum ex putredine generationẽ ſortiatur, caloris pter naturã, ἐμπύρευμα reſeruat: nã etſi vinoſæ vini partes, dũ ipſum in acetum trãſit, refrigerentur, aqueum tamen excrementum putreſcẽs adſcititiam caliditatem obtinet, velut cætera omnia, quæ putreſcunt; quæ ſane cuncta, ſi Galeno creditur, calidiora ob putredinem reddũtur; ob id certe, quod extraneus inductus calor vniuerſam corporis putreſcẽtis occupet molem, etiãſi ab ipſo internus & genuinus corrumpatur; ſiquidẽ teſte Ariſtotele, putrefactio eſt proprij naturaliſq; caloris in unoquoq; humido exiſtentis ab externa caliditate corruptio. Sed tempus eſt, ut ad acidi ſaporis facultates accedamus, illud in primis aduertẽtes, acidas proprie nõ eſſe facultates medicamentorum; quemadmodũ nec amaras, nec acres, nec dulces: nã hę guſtus dũtaxat ſunt qualitates; ſed facultates medicamentorum ſunt emplaſtricæ, & his contrariæ exter-

Galen. lib. aduer. [margin, partly illegible]

Gal. lib. 4. ſimpl. c. 3.

Li. de cauſis morborũ. c. 2. & 1. de differẽtia feb. 7.

Lib. 4. meteor. ca. 1.

Lib. 5. de ſim. med. fac. c. 26.

C gentas

gentes,tum farctu liberãtes, & infarcietes:pręterea mollietes,indurantes, laxãtes, cotendentes,& his ſimiles. Quas ſane facultates medicamenta operantur,quia tale uel tale ſunt nacta teperamentum,& huncuel illum ſubſtãtiæ modum ſortiuntur.Ob quas ſane occaſiones acida incidere, extenuare,diuidere,farctu liberare,perpurgare(*διακαθαίρειν*.Græci uocãt) citra calfactione poſſunt. Meſues lib.1.theoremate eodem,acidum, inquit penetrat,aperit,incidit,diuidit,tenuat, terget,deſiat, aſperat,extingnit calorẽ; citò agit hęc opera:ſed in medio ualentiũ & imbecillium eſt, ſua deniq; ſubſtantia tenui acre obtundit, dulci & inſipido uigorem addit.Rurſus acida appetentiã excitant; nã ab acida pituita famelici homines fiunt,quem admodum ex dulci ſomniculoſi,& ex ſalſa ſiticuloſi redduntur:ita Galeno docente,lib.de plenitudine,cap.11.& lib.2.apho.com.21.dicebat, acidos humores,quos exſorbuit os uentriculi,appetitus canini eſſe cauſam:rationem tradidit ipſe lib.1.de cauſis ſymp.c.7.ſcribens in hunc modum,Deprauata uero fit appetentia, ſi uehementiæ modum excedit,ac uocatur à nonnullis canina, cum uel ob acidi humoris uitium uentriculus mordicus infeſtatur,uel ubi totum corpus immodice diſſipatum aſſidua indiget nutricatione,quippe frigidi humoris uitium roſionem; quę ſuctioni proportione reſpondeat,inducit: appetentiam,haud aliter quàm naturale pathema excitat: atque cibi magis,quam potus deſiderium affert, idque propter

Gale. Vbi ſupra.

pter refrigerationem. Quia igitur ab acidis humoribus ſiue edulijs os uentriculi refrigeratur, uellicatur, atq; comprimitur, inane redditur, quod inanitionem ſuam ſentiens cibum appetit: ſiquidē appetentia actio eſt partim facultatis naturalis appetitricis, partim animalis ſenſitricis. Acida preterea ſcribente Galeno lib. 2. de facul. alimen. c. 21. cum ſuccum uiſcidū in uētre inuenerint, ipſum incidunt, ac deorſum ſubducunt, ob idque deiectiones humectāt: quod ſi uentrem purum inuenerint, ipſum magis ſiſtunt; cum tamen adſtringētia, quantum in ipſis eſt, ſemper alui deiectiones cohibeant; quod ſi a cibo ſumpta uentrem ſubducunt, id nō per ſe, ſed ex accidenti & ſecundario operātur, quia, ſcilicet, compreſſis ab eis partibus ſuperioribus cibaria, quę in uentre ſunt, truduntur ad inferiora. Rhaze lib. 3. ad Almāſorem, acidum (etſi immodice frigidum non ſit) bilem flauā, & ſanguinis feruorem reprimere, uacuum uentrem conſtringere, flatibus uero plenum ſubducere; coctricem hepatis facultatem imbecillam redde; & neruoſis partibus nocumentum afferre, ac corpus exiccare, affirmare manifeſte uiſus eſt.

¶ *Saporem dulcem naturalem eſſe, guſtuique gratiſſimum: ac quæ ſint illius commoda & incommoda.*

Caput IIII.

GRatiſſimi guſtui, cum naturaliter ſe habet, ſucci dulces ſunt, ut cuncti medici teſtātur,

& experientia monſtrat. Hi namq; omnes docente Gal. 1. de ſymp. cauſis. c. 6. corporis ſubſtantiæ maximè conſentientes habētur. ſed cur periucundi ſint, guſtātibuſq; maximè ſuaues, ratio eſt, quia ſapor dulcis ex caliditate mediocri, & ſubſtantia non admodum craſſa ortum ducit; vnde linguæ appoſitus moderate aperit, moderate calfacit, moderatę humectat, & moderatę citraq; violentiam apertos linguę meatus ſubintrans diu ibi manet; quo fit, vt natura in tali tēperie gaudeat, plurimūque oblectet. Neceſſaria fuit hęc oblectatio, quā dulces efficiunt ſucci, vt appeterentur, & à ventriculo allicerentur, quia auctore Galeno loco pręcitato, uentriculus uiſceribus ſeruit, & venis, huiuſmodi ſuccos appetens, quales illi ſunt neceſſarij, hunc pręcedit linguæ iudicium: ipſa enim ijs potiſſimum delectatur ſuccis, quibus uentriculus indigere uidetur: atque huius conſenſus potiſſima cauſa eſt veſtiens ipſa tunica. Neceſſarij ventriculi ſucci ſunt, qui ſibi conſentientes exiſtunt, & cum ipſo reliquiſque corporis partibus cognationem & ſimilitudinem obtinent: tales namque nutrire, & quod de ſubſtātia illarum deperditum ablatumq; eſt, inſtaurare, atque reficere valent. Quare oportebat, inquit Galenus, innaſci animantibus organum, quod naturæ ſimilitudines ac diſſimilitudines diſcernēdi poteſtate polleret; quod cognoſcens rerum naturas, familiaria quidem eligeret, aliena vero refugeret: eiuſmodi ergo lingua eſt, quæ exuberanti ſenſu non calida modò,

Bartholomaus Anglicus li. 19. de proprietatibus rerum. cap. 41.

4. ſim. 15.

frigi-

frigidaq;,humida,atq; ſicca,ſed etiam,quæ familiaria,quæq; non familiaria ſunt,agnoſcit.In hāc enim duntaxat particulam complures inſerūtur nerui,cum aliæ oēs aut vnius tātum,aut duorum ſint participes: nec eorum ipſorum ita magnorū tamen.Porrò cum quædam naturæ noſtræ magis ſint familiaria,quædā minus,ac partim in hac cōiugatione,partim in illa,neceſſario plures guſtus qualitates extiterunt.Cæterum omnium,quę nūtriūt,communis dulcedo eſt:nā quidquid nutrit, aut plus aut minus eſt dulce;his verò,quæ nō nutriunt,cōe eſt id,quod per negationem aut priuationem ſic dicitur , velut non dulce, uel indulce. Particulares autem differentiæ complures merito euaſerunt,quia id,quod cuiq; rerum familiare eſt, vnum eſt, nempe quia & natura eius familiaris vna : aliena vero plurima partim plus , partim minus à ſubſtantia eius diſſidentia . Quæ itaque ſumme acida ſunt,acerba & amara,& ſimpliciter aliam quamuis qualitatem præter dulcem ſortitā ſunt,ea omnia nutrire nequeunt,ſicut quę ſolum dulcia ſunt,omnia nutriunt. Cur vero hoc ita eueniat,cauſam idem attulit Galenus in eodem libr. c.10.dicens,nutritionem eſſe vacuati repletionē; atqui quod euacuatum eſt, familiare erat: quamobrem & quod nutrit , familiare ſit , neceſſe eſt. Porrò ſi familiare,& iucundum amicumq; fuerit, protinus etiam & ad id, quod nutrit,modicè calidum . Sed in hoc non parua eſt maioris minoriſq; ratio, quandoq nimirum neq; ad cibos acce-

 dimus,

dimus plane ſecundum naturam affecti: ſolum enim corpus eorum, qui cibum deſiderãt, inanitũ ſit, neceſſe eſt, ſi exacti futuri ſunt familiaris ipſorum qualitatis cognitores: nam ſi præter id calidiores, quam conueniat, aut frigidiores euaſerint, ſeu toto corpore ſeu pertinẽtibus ad linguam ac uentrem locis, non ſolum quæ nutriant, uerum et quæ refrigerent, aut excalfaciãt, poſtulabunt. Proinde ſane ſibi quoq; illis alias alij uidentur iucundiores: nam cum duplex ſit genere iucundum, alterum, quod impleat id, quod euacuatum eſt, cuius modi eſt nutrimentum: alterum, quod medeatur ei, quod alteratum eſt, id, quod iam medicamentum eſſe conſtat, euenit vtiq; cibis, ubi nõ modo uacuatis exhibẽtur corporibus, ſed etiam qualitate aliqua mutatis, ut duobus nominibus delectent, ut cibi, ſcilicet, & ut medicinæ, ſed ut medicamenta quidem refrigerando quædam, & excalfaciendo, & exiccando, & humectando ex ratione iuuabunt, & proderunt: ut nutrimenta uero ſola ea, quæ cognata ſunt & familiaria totis nutriendorum ſubſtantijs: protinus uero iſtis adeſt, ut conuenienter, ſcilicet, ſint ad ea, quæ nutriunt, calida. hæc Gal. Ex cuius prælõga ſerie luce meridiana clarius fit, duplicem eſſe delectantium alimentorum naturam, uti & duplex eſt illorum ſignificatum: nam quædam delectant tanquam cibi tantum, quæ alimenta ſimpliciter dicuntur, ut chondrus, oua, caro, panis: alia non tantum ut cibi, ſed etiam ut medicamẽta, quæ cibi medicina-

Cibi medicinales

les

les a medicis communiter appellari ſolent, vt lactuca, ptiſana, & ſimilia. Hæc inquam, quatenus ad id, quod de ſubſtantia partium receſſit, deperditumq; eſt, inſtaurandum ingeruntur, alimenta ſunt: quatenus verò id, quod alteratum eſt, corrigunt, & ad habitum naturalem reducunt, vicem obtinent medicamenti. Supereſt igitur, vt de temperamento dulcis ſaporis diſſeramus, quod calidum eſſe ex eo probat Galenus, quòd fructus initio acerbi cum eſſent, tempore matureſcentes dulceſcunt; ex quo ſequi ait, dulcedinem ipſis à calore prouenire; nam ſi dulcedo maturatione acquiritur, & maturatio coctio quædam eſt, ſequitur dulcedinem calore etiam acquiri, ſi verum eſt, coctionem omnem à calore proficiſci, vt Ariſtoteles & Galenus varijs in locis prodiderunt. Quòd autem fructus omnes à calido matureſcant, concoquantutvè, cunctis tum philoſophis, tum medicis perſuaſum eſt: tum quòd id ipſum duplex ſit, alterum proprium, & cuique ingenitum, alterum externum a ſole videlicet vel ab igne, ſed tamen naturæ ipſorum conueniens, ac familiare; quare minimè mirandum eſt, quoſdam eſſe, qui non in arboribus, ſed poſtea cum decerpti, conditiq; aliquandiu fuerint, coctionis complementum nanciſcantur, & dulcedinem aſſumant: dulceſcunt etiam adſcititio calore omnia ea, quæ ab igne præparantur, ac proinde, vt Galenus ait. 4. ſimpli. 11. dum calida ſunt, ſuauiora ijs, quibus nutritione eſt opus, apparet. Ex quibus omnibus

4. ſimplič cap. 7.

clare intelligitur, ſaporem dulcem calidum eſſe, non tamen immodice, ſed moderata caliditate: nam ſi (vt dictum ſupra eſt) corporis noſtri naturæ maxime ſimilis exiſtit, & ipſa temperate tum calida, tum humida eſt: dulce ſimiliter moderate calidum humidumque eſſe debere neceſſe quidem eſt. Dulce teſtimonio Galeni concoquit, laxat, rarefacit. addit Rhaze ventris fluxum efficere, uentriculum mollificare, thoraci pulmonique conferre, corpus impinguare, & ſeminis generationi materiam tribuere. Meſues dulcis operationes eſſe dixit, lauare, lenire, obſtruere, flatulētum eſſe: omnia autem hæc, eius ſententia, pręſtat imbecilliter, nec citò, nec tarde, ſed in horum medio: acre autem, amarum, ſalſum quoque reprimit: ſed inſipidum roborat. Porro dulcibus omnibus vitium ineſt, viſcera obſtruere; quemadmodum Galenus nos docet lib. 2. de alimentorum facult. cap. 8. & 26. & lib. 13. metho. cap. 14. dicebat, Nouimus enim dulcibus omnibus tum iecur, tum lienē, maxime intumeſcere. Libro itē de ſuccorum bonitate & vitio, cap. 4. in fine, illud de dulcibus, inquit, ac craſſi ſucci cibis ſciendum ac memoria ſeruandum, horum ſcilicet ſucco iecoris ac lienis vias impediri. Quod ſi viſcera phlegmone pręterea laborare paululum cœperint, hanc ipſam valde augent: ratio eſt, quoniam dulcia vt plurimum craſſæ ſunt ſubſtantiæ, eo quod (vt dictum iam eſt) per concoctionem dulcedinem acquiſierunt, quæ auctore Ariſtot. lib. 4.

5. ſimpli. 26. lib. 3. ad Almāſorem. 1.

In canonibus vniverſalibus, theoremate. 1.

Cur dulcibus viſcera obſtruātur.

meteororum.ca.4.omnia ſolet incraſſare; & viæ, per quas debent permeare, ſunt anguſtiſſimæ: tales namque ſunt venæ meſeraicæ, & quæ in hepate ex amplis portę ad iecoris gibas procedunt, per quas eorum omnium, quæ in corpus vniuerſum diſtribuuntur, tranſumptio fit: Quapropter in eis maxime impinguntur, quia ſubſtãtia craſſa in itinere anguſto facile hęret. Porro additur & alia cã ſane non leuis, quia vt amara, acerba, & acida nõ ſolum ori & palato ingrata, verum alijs pleriſq; viſceribus iniucunda, ita dulcia omnibus eiſdem accepta, familiaria, & iucunda adeo, vt ab illis ſæpe attrahãtur immature. Quæ ſane cuncta docuit Auicenna. 3. primi doc.c.7. dicens, res præterea dulces ad obſtructiones faciendas ſunt veloces quoniam natura eas attrahit antea, quàm concoquantur. & 14. tertij, tract. 1. cap. 20. ſic ait, dulcia conueniunt hepati, quare impinguatur, & magnificatur, & confortatur: verum velocia ſunt, vt faciant euenire obſtructiones; propterea quòd hepar attrahit ea impetuoſe aſſociãs ea humoribus alijs; & propter hoc oportet, vt vitet dulcia ille, qui habet apoſtema in hepate ſuo. Verũ ſubdit deinceps, & nocibiliora dulcia ſunt, quæ ſunt ex eis craſſa, propterea quia faciunt euenire obſtructionem: & quæ ex eis ſunt calida propter cõuerſionem ſuã ad bilẽ. Ex quibus verbis forte colliget aliquis hoc vitiũ obſtruẽdi, ſeu obſtructiones faciẽdi, dulcibus tãtũ craſſis ineſſe, nõ dulcibus tenuioribus; hęc.n. proniora eſſe ad hoc, vt in bilẽ

Dulcia ori & palato et viſceribus iucunda, atque ob id a viſceribus immature attrahũtur.

vertantur, dixit Auicenna: illa ad obſtructiones molliendas opportuna magis. Veruntamen cum dulcia quęcunque (quemadmodum dictum ſupra eſt, & Auicenna ipſe notauit) plerunque ante concoctionem à viſceribus attrahantur, dicendū, hanc vnicam cauſam ſufficere ad obſtructiones procreandas; etiamſi ſubſtantiæ craſſitudo haudquaquam accedat: nam Galenus lib. 2. de alimento. facult. c. 8. ficus, dixit, licet ſubtilium ſint partiũ, ſæpè obſtructiones in hepate parere, eo quòd ante, quàm in ventriculo elaborentur, à partibus nutriendis alliciantur: ſunt enim cruda omnia inconfecta, atq; ob id promptè obſtruere poſſunt, non ſequeſtratis partibus craſſioribus excrementorum, quæ per concoctionem ſecerni ac ſeparari ſolent. Rurſus eſt & alia in vniuerſum dulcibus omnibus noxa non contemnenda, ꝙ in naturis picrocolis, hoc eſt, amaram bilem coaceruātibus, promptè in bilem vertuntur, vt Galenus teſtatur lib. 1. de criſibus, c. 12. dicens, In commētarijs de potentijs naturalibus oſtendebatur, quidquid alimenti ſupra modum calefit, præſertim ſi pingue ac dulce fuerit, verti in amaram bilem. Oſtenderat hoc libro 2. de naturalib. facultat. c. 8. vbi cum probaſſet ſatis humores intra corpus gigni; non autem in ipſis alimentis contineri, in fine capitis ſic ait, Atqui non mel modo, ſed etiam cætera dulcia vniuerſa in ſupradictis corporibus, quę ex qualibet iam memoratarum cauſarum ſunt calida, facilè in bilem mutantur. Quod ſimiliter confirmat

firmat lib.6.epidem.parte 5.com. 14. in eũ ſcribens modum: Ex melle autem omninoq; ex dulcibus,cum vehementius incaluerint, amaræ bilis contrahi humorem, in quarto de ſimplicium medicamentorum viribus commentario declaratum eſt. Cum hoc etiam quando hæc diutius in ventriculo morata fuerint, nec prius diſtributa,nec concocta ſint, luteam ex ipſis bilem procreari,euidenter percipimus;atque hoc commune eſt non ſolum dulcibus calidis,vt melli, ſed etiam frigidis vt lacti. Cuncta namque in naturis calidis bilieſcunt facile; hoc tamen eſt diſcrimē, quod calida dulcia frigidis naturis auxiliantur, quia in probum ſanguinem conuertuntur; niſi aliqua in flatus vertantur, vt vina dulcia, quæ in frigidioribus ventriculis ſolent flatus generare,& illis ventriculum diſtendere; dulcia verò frigida, vt in picrocolis promptè bilieſcunt, ſic in pituitoſis aceſcunt; quemadmodum de lacte pronuntiauit Galenus lib.6.aphor. com.64 vbi ſcripſit, lac duplicem habere alterationem;nam quando in multo verſatur calore, ſtatim in nidorem abit; quando autem in pauco,citò aceſcit. & ſubdit, Tibi licet perdiſcere partim ſtatim cum ex mammis excidit in ignem elixari, partim ipſum iacere per ſe ipſum permittenti: nam dum concoquitur,in nidorem fit abitio; neglecto autem acor omnino aduenit vel citius, vel tardius. Sic autem in ſanis, ſi non benè concoquatur, in quibuſdam aceſcit, in alijs autem nidorem *Lac duplicem alterationē habet.*

concipit:

concipit:in ventriculo quidem frigidiori acefcit; in calidiori verò nidorulentum euadit.Si vero bẽ ne concoquatur, nutrit, & bonos facit humores. hæc Galenus.Cęterũ cauſam reddamus, ob quã dulcia omnia & pinguia in calidis naturis facile fiant bilis,qua ratione ſitim excitant,porro cauſa eſt,quod multas partes aereas habent, quæ facile in bilem degenerant:quemadmodum aer promptè fit ignis propter naturarũ mutuum ſymbolũ: ſed dulcibus multo magis acria flammam veluti referẽtia; & amara atq; ſalſa carboni ſimilia in bilem vertuntur, propterea, quòd dulcibus multo ſunt calidiora, & maiorem cõſenſum cũ bile obtinent.Si cui vero dulcia officiunt, Auicẽnæ ſententia tertia primi,acida capiat, uerbi cã acetum, mala punica,ſyrupũ acetoſum, cotoneorum ſuccũ, & ſimilia:& ventris vtatur deiectione. Contraq; ſi acida nocent,poſt ipſa mel ſumat,aut vinũ vetus. Similiter pinguium noxa acerbis emẽdatur, puta ſycaminis, myrti baccis, ſiliquis ſyricis, meſpilis,& ſorbis;itidemq; amaris, ſalſiſque & acribus,veluti helenij radice cõdita,ſalſamentis, bellariis,allijs,& cepis,& ediuerſo. Dulcia quin etiã, eodem docente Auicenna,cum auide a natura rapiantur,priuſquam integre coquantur, ſanguinẽ vitiant.Acida maciem ſeniumve inducunt: acria vero & ſalſa ſtomachum præcipue lędunt, ſalſa tamen oculis etiam nocent. Si poſt aliquod pingue obſonium,quamuis laudatiſſimũ, aliud praui ſucci ſumatur, ipſum proculdubio corrũpet.

Doctr. 2. cap. 7. ad. pe finem.

Vbi ſupra.

Verum de ſapore pingui, ſalſo, & acri, nondum actum eſt. ſed deinceps agendum.

¶ *Saporem pinguem ſub dulci comprehendi, ac quæ ſit eius temperies, atque facultas*, Cap. V.

DIctum ſupra eſt, quod nutrit, dulce eſſe, aut in dulcium genere contineri; nutrit ſimiliter & pingue; quo fit vt quidquid corpori alimẽtum præbet, dulce ſit aut pingue, quod Galenus voluit lib. 4. de ſimplic. medic. facul. c. 9. ſcribens in hunc modum, Quicũque fructus oleoſi ſunt ſolummodo, edẽdo ij ſunt & dulces. & paulo inferius ſubſcribit, Rurſum mihi hic memoria repete, q̃ ſæpè ante dixi, quædã eſſe, quæ vna, quædam quæ duabus in ſeſe qualitatibus, & agunt, & patiuntur: quædam verò etiã totis ſubſtãtijs ſuis, quorum in numero & medicamenta non pauca poſui: & nutrimẽta vniuerſa: horum duplex eſſe genus, apparet, prout ſignificauit Theophraſtus, nam quædã ſunt pinguia, veluti pinguedo: quædam dulcia magis minusvè, velut fructus omnes quibus veſcimur: & carnes animalium, tũ herbæ item multæ ac radices, floresq; & germina: nã tametſi inter ea quædam acerba ſunt, ſicut pira ſylueſtria, & corna, omnino tamen dulcedine participant, niſi ſũmè ſint acerba, velut galla & rhus. Verũ ob hæc iam pro medicamentis his magis, q̃ pro cibis vtimur. hæc Galen. Vnde Ariſtoteles

pin-

pinguia & dulcia optima eſſe, & nobis guſtui ſuauiſſima, eademq; omnia valde nutrire, & decoqui facilè poſſe lib. 21. problematum, problemate 13. memoriæ mandauit. Verum cū fruſtra per plura efficiant, quæ per pauciora effici queunt, diximus, pingue ipſum dulce eſſe, & quidquid nutrit dulcedinem habere coniunctam, aut ſub dulcium genere comprehendi. Comprehenditur interdum ſub pingui & ipſum dulce, dicēte Galeno lib. 6. epidem. p. 5. com. 14. pingue intelligendum eſſe non ſolum vnguinoſum, ſed et dulce, & prorſum, quod naturaliter ſe habētibus ſuaue eſt. Verum cum de his abundè dictum ſit, ſatius eſt, vt ad ipſam pinguis ſaporis naturā perueniamus. Pingue oō calidum eſſe. 3. de partibus animal. cap. 9. & lib. 4. eiuſdem tituli cap. 3. Ariſtoteles eſt auctor. Cui Auicenna ſubſcribit. 1. p. cant. text. 31. dicens, omne habens dominiū pinguedinis & vnctuoſitatis eſt calidum & humidū. Gal. itidem lib. 11. de ſimp. med. facult. Omnis pinguedinis facultatē humectatoriam eſſe & excalfactoriā humanorum corporū, expreſſis verbis aſſerere viſus eſt. Nec dicendū hoc illi ex accidenti, extrinſecusvè aduenire, quatenus videlicet ſua denſitate caloris effluuium cohibet, detinet, ac exire non permittit: qm̄ effectiones, quæ ex accidenti eueniunt, non ſunt quæ medicamētis nomenclaturas tribuunt: ſed quæ ab illis de per ſe, primarioq; oboriūtur: aliter namq; plumbi lamina calida eſſet, qm̄ ſuperpoſita tubercula reſoluit

dige-

digerit, ac ſubſidere facit; & ſcamonium pariter frigidum exiſteret, ſiquidem bilem educit, qua euacuata corpus frigidius redditur: & ſic nihil ratum, nec firmum de ſimplicium medicamentorum facultate Galenus doceret, quod nō videtur aſſerendum. Eſt igitur pinguedinis facultas calida, non frigida, vt cenſuerunt nonnulli. Quod ſimiliter natura eius demonſtrat: nam docente Ariſtotele libro 2. de generatione animalium, ca. 2. Pingue nec terræ, nec aquæ eſt, ſed ſpiritus: & libro 2. de partibus animalium, cap. 5. dicebat, pingue inter humida ignis & aeris eſſe commune. Porrò illud calidum eſſe, generatio non minus ipſius manifeſtat: efficitur namque per cōcoctionem, quæ caloris ſemper ſoboles eſt: quare vt in combuſtis ſiccis, velut cinere aliquid ignis relinquitur, ſic in concoctis humidis nonnihil caloris, qui effecerit, remanet, quò fit vt pingue leue ſit, & humoribus inſideat, atque fluitet, ita eodē tradente Ariſtotele libro 3. de partibus animalium, capit. 9. quæ etiam cauſa eſt, cur pingue fœdum nunquam expiret odorem, quemadmodū nec os, nec pilus, quia vt Ariſtoteles ait, Pingue concoctum eſt, oſſa & pili humore vacāt. *Li. 13. problemat. 4.* Quod ſi aliquis requirat cauſam, cur pingue dēſum ſit, ſi leue calidumq; eſt, nam ratio cōtrariū exigere videtur, cum denſum frigiditatem potius oſtendat, quàm calorem, ſcribente Gal. lib. 5. de ſimplicium medic. facul. c. 5. frigidum contrahere conſtipareque, & ſubſtantiam reddere immobilem,

aut ægrè mobilem:calidum verò rarefacere,fundere,coquere, mouere. Pingue aūt denſum eſſe Ariſtoteles literis mandauit:nam lib. 10. problematum. 21.reddens cauſam,cur nullius animalis lingua pinguis ſit,inquit,quia pingue vnūquodque denſum eſt:lingua aūt rara ſua natura (ipſius opinione)propterea eſſe debet,vt percipere poſſit genera ſaporum.Dicendum pingue per cōcoctionem fieri,vt ex Ariſtotele varijs ex locis deducitur,coctionemq; omnia cogere denſareq;,vt eidem Ariſtoteli & Galeno fuit viſum.Quare nihil impedit pingue aereum eſſe ac igneum ſimul ac denſum:nam denſitatem non ex propria obtinet natura, ſed illam per concoctionem acquiſiuit. Nec tamen pingue omne denſum cenſeri debet, cū ex pinguibus corporibus plurima tenuia ſint; nam Gal.lib.6.de ſimplicium medicamentorum facult. oleum tenue eſſe ex eo iudicat, quod perluceat,quod purum ſit,& quod plurimum minima eius portione inungatur; facileq; à cute cōimbibatur. Maioris tū momenti eſt Auicēnam cum Ariſtotele conciliare;nam Ariſtoteles(vt oſtēſum ſuperius eſt)pingue,nec terræ,nec aquæ;ſed ſpiritus & ignis,aerisq; cōe eſſe dicit, cum tamen Auicenna ſaporem vnctuoſum notatu dignam aquoſitatem ſecum admiſtam habere protulerit.Huic obiectioni reſpondendum arbitror, corpora cuncta ex quatuor elementis componi, impari tamē menſura,quod enim vnumquodque ex tanto calido,frigido,humido, & ſicco quodammodo eſt

Lib.2. de partibus animal. c.5. et li. 3. de hiſt. animal. cap. 19.

Ariſt.li.4 meteor.c. 4.& Gal. 2.progno. com. 33. & lib. 4. de victu acutorū, com.4.

Lib.2. ca nonis,tra cta.1.c.3.

atteperatum, idcirco hoc dulce, illud amarum, ſalſum, acerbum, auſterum, acrevè apparet, ita Galeno docente li. 1. de facult. aliment. iuxta finē. Quare nihil mirādum eſt, pingue aereū, igneūque eſſe, & aquoſitatem admiſtā habere, nā illa a prędominio obtinet, hanc uero ſubparē & inferiori menſura. Quod manifeſtè ſignificauit Auerroes lib. 5. collectaneorum. c. 27. ſic ſcribēs, Vnctuoſus ſapor dictus hoc habet, quod in eo pars aerea dominatur cum modica aquoſitate: propterea ſubdit, calor ipſius eſt minor, quā calor dulcis. Reſponderi etiam pōt, pingue duplex eſſe, vnum admodum tale, aliud leuiter, quod admodum pingue eſt, aereum eſt tū & igneū; quòd vero leuiter, aquoſitatem non exiguā obtinet admiſtā. Cæterum quod Auerroes ait, calorē pinguis minorē eſſe calore dulcis, mihi ambiguitatē parit non mediocrē, nā ſi pingue ex dulci fit per vlteriorē caloris elaborationē, eius calor dulcis calore maior erit, non minor, vt cenſuit Auerroes: aſſumptum aūt ex Ariſtotele probari non obſcurè poteſt dicente, adipē & ſeuum ſanguinem eſſe concoctum; & alibi fieri per concoctionem ex ſanie ſanguinē, & ex ſanguine adipem. Vnde Gal. lib. 4. de ſanitate tuen. ca. eodem quaſdam nubeculas vrinæ ſupernatantes ſimiles rebus, quæ in ſummo lacte colliguntur Græcè γραῦς, dictæ; & rei, quæ in ſummo refrigerati iuſculi concreuit, in ſanis laudat, tanquam exactæ concoctionis indicium. Quæ ſanè cuncta manifeſto

Idē Aud li. 2. tract 1. c. 3. & Fulginas eum locū enarrans calorem dulcedinem efficientē potētiorem eſſe eo, q vnctuoſitatem efficit, manifeſtis verbis aſſeruit. Ariſt. lib. 2. de par. anim. c. 5 et li. 3. de hiſt. animal. c. 19

D feſto

feſto argumento ſunt,pingue à vehementiori effici calore,quàm dulce, nec locum aduerſus hoc habet dicere,mel, dulciſſimũ cum ſit, pinguedine eſſe calidius,quia non omnem caliditatẽ, qua præditum mel eſt,ex dulcedine obtinet;ſed plurimam ex acrimonia poſſidet: Quò fit vt ſi illud magis,quam pinguedo,calfaciat, id non dulcedinis,ſed acritudinis occaſione efficiat. Huic dubitationi non aliter(meo iudicio) reſpõderi poteſt, quàm ſi dixerimus,pinguem ſaporem duplicem habere ortum, vnum ex dulci, alterum ex aqueo a natiuo calore elaborato atq; concocto,hũc dulci minus eſſe calidum,perſpicuum eſt,ſicuti alterum,qui ex dulci proficiſcitur, dulci ipſo eſſe calidiorem,nemo inficias ibit,qui in Ariſtotelis & Galeni doctrina verſatus abundè fuerit. Vtcunq; tamen ſit,pingue tepidæ caliditatis dici debet,adeò vt primum calfacientium ordinem non tranſcendat. Dicuntur autem a Galeno primo ordine calfacere illa,quę nos quidẽ excalfaciũt, non tamen euidenter: verũ vt opus inſuper ſit demonſtratione rõnali,hoc eſt,vt ego quidẽ interpretor, rationali diſcurſu:exempli gratia, nuces excalfaciunt,verũ tam languide quidem, vt ſi per totam diem cuti noſtræ admotæ manſerint,earum calorem percipere vix queamus. Qũo igitur excalfacere illas deprehẽdimus?ex eo inquã,quia deuoratæ capitis dolorẽ inducunt: & capitis dolor aſcẽdentibus vaporibus a uentriculo in caput fit, qui a calore ſemper eleuantur.Simili itidẽ diſcurſu

5.ſimpl.c. vltimo.

ſu pingue dicto ordine excalfacere iudicamus: qm̃ emplaſtricum eſt, & ſuppurationem promouet, & quæ ſuppurant, moderatè calfaciũt, nec ad ſecundum ordinem protrahuntur; hoc intelligẽdum eſt de ſyncero pingui, nec alteri ſapori permiſto: quia tauri & hirci pinguedo, teſte Galeno lib. 4. de ſimp. medic. facult. c. 6. acrimoniam & multam & igneam poſſidet, bouis item ouiſque adeps acris eſt: nam taliũ animalium pingue, ut ipſe Gal. ait, ob craſſitiem adeps appellatur. Quò fit, ut cum uehementer digerat, emplaſtricũ eſſe non poſſit, nec poros obſtruat, nec ſuppurationi opituletur; ſiquidẽ emplaſtricum eſſe debet eius generis medicamentum, ut exactè ſuppuratoriũ ſit: nam docente Galeno, ſi ſubſtãtiam innati caloris augere, non intendere qualitatem ipſam conueniat, poros corporis obſtructos eſſe neceſſum eſt; quò videlicet halituoſos tranſpiratus includant: ſiquidem ea cataplaſmata, quę aut detergẽtia, aut ualidius excalfacientia halitus difflari permittunt, exiccant quidẽ, ſed pus non mouent: talis eſt hordeacea, cicerũ, fęnugręci, fabaceaq; farina: amplius etiam erina, eruina, panici, lupinorũ, milij, omniumq; adeo exiccãtium; quippe cum tum per ea, quæ detergunt, etiamſi non admodũ excalfaciant, ſed quia obſtructione liberant, reſerantq; meatus, vna quoque calor particulę euolet, ut naturalis haud quaquam ſeruetur ei commoderatio, tum ab admodum excalfacientibus huius etiam nõ parum uacuetur, & qui reliquus 5. ſimp. 9.

eſt, incaleſcat, ex quo fit, ut naturalis caloris ſub-ſtantia diminuatur, ſed qualitas intendatur: quorum neutrum fieri expedit. Verum halituoſum & calidum ſpirituū contineri quamplurimum & ad vnguē caliditate ſymmetrū, quippe cū hic in pueris copioſiſſimus oēs actiones naturales adaugeat. Porrò aūt vnum ex naturalibus operibus eſt ea, quę in pus fit, conuerſio, nam & illic quædā perficitur coctio: cum aūt quicquā concoquere conſilium eſt, quāplurimū ſpirituū ſeruari intus oportet, atqui digeritur, tum ab euaporantibus ac detergentibus, qualis eſt hordeacea, fabaceaq; farina, tum a reſiccantibus, qualis eſt panici, lupinorū, milii: tū ab excalfaciētibus, qualis ē fęnugręci: qn multo ēt magis ab iis, q̄ ſimul & excalfacere, & reſiccare poſſunt, puta lolio, eruo, cicere, ochris. Quia igitur dictę pinguedines ob acrimoniam meatus reſerant, & natiui caloris qualitatem intendunt, & eius ſubſtantiam diſſipant, ac minuunt, idcirco ſuppuratoriæ nō ſunt: adeps itidem quicunque, dum inueteraſcit, ſeipſo calidior & tenuior efficitur, ac proindè quoque ualentius deſiccans: uerum id, ſi Galeno creditur, oībus ferè inueteraſcentibus accidit, quæ quidē putreſcere non anticipent: nā uinū, mel, acetum, frumentum, butyrum, ęſipum, oleum oē, ſiue lentiſcinum, ſiue cicinum, ſiue raphaninū, ſiue ipſum, q ex oliuis cōficitur, uetuſtate & calidiora, & tenuioris eſſentię efficiuntur, ac proinde guſtantibus apparēt acriora. Quęcunq; uero pin-

Libro 11. ſimpl. tit. de pingue dine, & adipe.

pinguedines nondum vllam nactæ ſunt acrimoniam,eodem auctore Galeno emplaſtricã, & illiniendi poros facultatem obtinent,eamq; tanto efficaciorem, quanto ſicciores magisq; terrenæ fuerint:cuiuſmodi eſt ſuillus adeps, qui nõdum uetuſtatem eſt paſſus,ac cera elota :deponit ſiquidem & ipſa, quã habebat à melle acrimoniam. Quod ſi aliquis exigat cauſam,cur hircinus adeps dyſentericis tantopere proſit,cum contrarium potius ratio ſuadere uideatur:nam cum dyſenterici ab acribus humoribus infeſtentur,potius ab hircino adipe lędi,quàm iuuari debebãt,addita ab adipe humoribus ipſis acrimonia altera:reſpondet Gal.lib. 11.ſimp.dicens, iis qui mordicationes perpetiuntur,aut in recto inteſtino,aut in colo,potius caprinum adipem,quam ſuillũ conuenire,non ꝙ acrimonias plus obtundat (nam ex natura ſua ſuillus obtundit magis,ac proinde miſcetur medicamentis ulcera curantibus,cuiuſmodi eſt, quod vocant parygrum) ſed quòd caprinus ob craſſitiem citius concreſcat;ſuillus autem inſtar olei defluat:proinde ipſum potius dyſentericis,& teneſmoſis inijcimus,quando morſum eorum mitigare conſilium eſt.hæc Gal.Sed de his ſatis.Quare quid pingue in nobis efficere queat,deinceps explicemus. Oleoſum,teſte Galeno,humectat,emollit,laxat. Meſues li. 1.de re medica theoremate eodẽ, vnctuoſum,inquit,lenit,lubricat,laxat, mollit, abominabile eſt,& nauſeabundum, flatusque gignit, obſtruit: verum,ſubdit,hæc omnia imbecilliter, &

4.ſimp.6

Tit. de pinguedine, et adipe.

5.ſim.16

tardè perficere:ſuaq; mediocri ſubſtantia acre,amarum,ſalſum reprimere.Eſt etiam pingue omne uentriculo incōmodum,ut ſcribit Rhaze.lib. 3.ad Almanſorem.c. 1.dicēs,Vnctuoſum ſtomachum emollit,& uentrem fluere facit, ac ſatietatem affert anteà,quàm homo cibi quantitatem ſibi neceſſariā aſſumat. Quod multo ante docuit Galen.lib. 1.de aliment.facult. c.30. ubi de ſeſami ſemine uerba faciens,ſic ait, Seſami ſemē pingue eſt, ideoq; repoſitum celerrime fit oleoſum: quamobrem eos,qui ipſo ueſcuntur,celeriter implet,ſtomachumq; ſubuertit,ac tardè concoquitur,pingueque corpori præbet alimentū. Liquet ergo,quòd uentriculi partibus uigorem ac robur addere nequit;quemadmodum neq; aliud quod uis pingue.Galenus hactenus. Vnde Auicēna omnia olea & propriè butyrum & unctuoſa proſternere appetentiam, aut ipſam debilitare, aſſeruit, eo quòd uentriculum laxant, ac emolliunt, & venarum orificia obſtruunt. Addit Rhaze calfacere permaximè febrientes, uel habentes iecur, uel ſtomachum calidum;corpus præterea humectare,atque lenire:pituitam augere, cogitationē reddere hebetem,& ſomnum intendere.Cur uero ſtomacho robur addere non poſſint,eſt,quia, quæ ventriculo robur addunt, adſtringere ſolent;cum tamen pinguia omnia uentriculi fibras emolliant,laxent,atque diſſoluant,quæ cauſa eſt, cur plerumque illa a ventriculo dilabantur inconfecta, vt notauit Iſaac lib. dietarum uniuerſalium.

13.tertij tra.2.c.9 in fine.

ſalium,lectione 18. Et libro dictarum particularium,cap.de pinguedine,ex Rufi ſententia dicebat,pinguia ob ſui lubricitatem ſtomachum,& inteſtina non cocta egredi: quare lientericis & cęliacis maximo erunt nocumento,ijsque ſolis, qui ſiccam admodum & adſtrictam aluum habent, ex uſu eſſe poterunt.

Sapor hic ſimul ac dulcis,acidus,atq; auſterus cuncti ſanè ex acerbo tanquã ex fundamẽto,origine,atq; fonte prodeunt, ac emanant eo modo, quo Gal.docet li.4.de ſimp.medic.facult.c.8.ſcribens in hunc modum.Ergò auſterum quod ſit acerbum exolutũ,ſenſum ad memoriam reuocare oportet,atq; quę ſit eius generatio nunc dicet, q̃nquidem corpus acerbũ terreũ eſt ac frigidum, tripliciter neceſſariò exoluitur, aut incaleſcens, aut humeſcens,aut utrumq; ſimul perpetiẽs, itaque ſi incaleſcat duntaxat, nec ſit humidius, nec mollius,ſed durũ manens ſolum acquiret dulcedinẽ,uelut robuſtæ glandes,ac potiſſimũ quæ uocantur caſtaneæ:ſin autem humeſcat, ſiquidẽ ea craſſarum ſit partiũ, & aquea humiditas, auſterũ euadet:cuiuſque.n. ſaporis uires aquea retundit, atq; hebetat humiditas: ſi uero tenuiũ partiũ ſit, & aerea,aceſcet.Oſtenſum namque eſt,frigidum ſubtile acidam efficere qualitatem: at ſi pariter humeſcat,& calefiat, humiditate quidem aquea in dulcedinem,aerea verò tranſibit in pinguedinem. Ex his perſpicuum euadit,quo pacto fructus principio acerbi cum ſint, proceſſu tẽporis

quidam planè dulceſcant, quidam aceſcãt: nõnulli fiant auſteri, aliqui ẽt acerbi permaneant. tũ quidam ẽt pingues reddantur, & ſanè ſecundum propoſitarum qualitatum miſturas variam ſortiuntur mutationem. ſed de his ſatis: quare tempus eſt, vt ad alium ſaporem explicandum perueniamus.

¶ *Quæ ſint ſalſi ſaporis cauſæ, quæ illius effectiones, ac cur ſitim magis, quam amarus inferre poſſit.* Cap. *VI.*

Sapor ſalſus. SApor ſalſus dulci calidior eſt, vt docet Ariſtoteles lib. 23. problematum. 30. quod ſimiliter confirmare videtur Auerroes lib. 5. collectaneorum, cap. 27. dum ſic ait, Supra complexionem ſalſi dominatur pars ſicca aduſta, in qua miſta eſt pauca humiditas, & calor ſuus maior eſt calore vnctuoſi: & Gal. lib. 5. de ſimplicium medicamen. facult. cap. 26. dicebat, ſalſum terreſtre eſſe calidum, nondum tamen igneum. Caloris ordinẽ expreſſit Iſaac lib. dietarum vniuerſalium. ca. 12. inquiens, in fine gradus ſecundi illum calfacere, & exiccare: verum licet ſalſi ſaporis calor ſupra calorem dulcis habeatur, ex dulci tamen ſalſum non fit, ſed ex ſalſo interdum dulce, quod ex Ariſtotele probari non obſcurè poteſt libro 23. problematum, problemate 31. vbi quærens, cur maris pars terræ proxima dulcior ſit? Reſpondet, quia frequentius mouetur: ſubditq; ſalſum humorem cum mouetur, dulciorem reddi, cuius ſalſi ſapo-

Iſaac lib. dietarũ vniuerſaliũ, c. 12.

ris

ris ſubſtantia inter tenuē & terreſtrē craſſam media eſt:terreſtri tamen propinquior exiſtit. Habet etiam & aquei humoris non exiguam portionē, quare nec prorſus terrenus, nec tantū aqueus eſt ſapor ſalſus; ſed ex amborum permiſtione quandam materiæ mediocritatem ſortitur, quòd generatio eius demōſtrat:nā partes terrenas aqueę materiæ permiſtas calor externus preaſſans & adurens ſiccāſq; ſalſum ſaporem producit, ſitq; a terreno ſicco, quod in aqueo humido caloris vi pręaſſatum, attenuatumq; exiſtit. Quare cum ex ambobus cōponatur, mirādum nō eſt, ſi lauet & cōtrahat, amborūq; affectus nanciſcatur, vt infra dicetur: lauat.n. ratione humidi aquei, cōtrahit atq; conſtringit terrei ſicci occaſione. Hanc ſalſi saporis cauſam tradere viſus eſt Ariſt. li. 1. meteororū, cap. 3. de maris ſalſedine verba faciens: nam ait, ob id mare ipſum ſalſum reddi, quia ſol tenuiores aquæ partes extrahens, & in vapores effundēs craſſiores ueluti torret, atq; adurit, quæ una cum crudioribus ipſius aquę partibus permiſtæ ſalſedinem faciunt. Ad cuius probationem de aqua per cineres colata exemplum affert. Auicenna hoc iſto exemplo probat ſaporem ſalſum prouenire ex reſolutione amari in inſipido aqueo, quod cum colatur, ſicut aqua cineris, ſalſum fieri ſcribit. Veruntamen Manardus hunc ſalſedinis ortum haud quaquam admittit, qui contra Auicennam tenet ex miſcella bilis & pituitæ qualiſcunque ea ſit, naſci ſaporem ſalſum non poſſe, nixus exem-

Li. 2. trac. 1. cap. 3.

Libr. 18. epiſt. 5.

exemplo aquę copioſioris, cui exigua aloes portio permiſta eſt, quæ amara, non ſalſa apparet, & pituitæ ſimiliter per vomitum ab ægrotante eiectæ, cui miſtam eſſe bilem, amator in ore vomentis relictus oſtēdebat: tam exigua tamen quātitate vt oculatiſſimi hominis viſum penitus effugeret. Cæterum dici poteſt ex miſtione rei amaræ cum inſipida ſaporem ſalſum non oriri, dummodo nō accedat actio caloris aſſantis, aut ebullire faciētis; nam ſi acceſſerit, tunc ſalſus conſurget ſapor, vt in lixiuio videre eſt, quod ex feruenti aqua per cineres transfuſa fit; cum tamen cineres amari ſint, aqua verò inſipida. Rurſus ſi ſalſum vlterius excalfactum amarū efficitur, abſumpta nimirū per calfactionem parte aquea, vt cum de amaro ſapore verba faciemus, dicetur: eadem aquea parte ſuperueniente tale illud reddemus, quale antea erat, nempe ſalſum. Quę omnia manifeſte declarant verum eſſe, quod ab Auicenna prolatum eſt, ſaporem ſalſum prouenire ex amari reſolutione in inſipido aqueo. Exigitur hic aqueus humor ad illius generationem, ſine quo ſapor ſalſus conſiſtere aut permanere non poteſt, quandoquidem eo abſumpto nō amplius ſalſus remanet, ſed protinus amarus redditur, terreſtri portione vna cum calore tantum remanente. Porro aqueam materiam in ſalſo corpore omni reperiri, ſal ipſe manifeſtat, qui dum igni iniicitur, mouere crepitum ſolet; quod nulla alia occaſione fieri putat Ariſto. lib. 11. problematum problemate. 26. niſi quia

Auicēnæ ſententia explicatur.

ſla

ſal parum humoris intra ſe continet, quod mox à calore ignis conuerſum in ſpiritum violentoque exiliens impetu ſalē rumpit. Et licet teſte Platone in Thimeo, Odor omnis aut fumus ſit aut caligo, ac docente Galeno, odorabilium vaporoſa exiſtat ſubſtantia, quæ ab humore ſemper eleuatur: ſalſa tamen cuncta inodora ſunt; quoniam humidum, quod habent, aqueum eſt, quod ſemper odore priuatur; vnde euenit, vt quæ aquea ſunt corpora, nullum ex ſe odorem ſpirent. Galen. lib. 4. de ſimplicium medicamentorum facultatibus. c. 22. ob id ab exacte tum ſalſis, tum acerbis odorem non prouenire cenſet, quia craſſa vtriſque eſſentia eſt; & ad hæc acerborum etiam frigida; quare veriſimile eſſe ait, quod ab ijs defluit, paucum eſſe & craſſum, & mole ſua velut terreum, ac proinde per inſpirationem in cerebrum non incidere. Sed cur ſalſa ſiticuloſa magis ſint, quā amara, ſi illa humentiora ſunt, & minorem obtinent calorem? ratio eſt, quia amarorum minus deſumimus, ſalſorum vero plus; amara ſane cuncta abhorret & abominatur natura, ſalſa appetit, & concupiſcit abunde, grataque magis palato hominis ſunt, vt ſcripſit Theophraſtus. Quo fit, vt talia condimenti loco habeantur, fereq; nullum edulium exiſtat eorum, quæ igne preparantur, aut coquuntur, quod cum ſale non eſitetur. Adde ſalſa colliquefieri, & in vētriculo, ac ipſius ore imbibi, impingique, & vndequaque partem ipſam alterare: cum tamen amara in extimam tātum

4. ſim. 22.

Lib. 6. de cauſis plātarū. c. 1

tum ſuperficiem agant, nec intimius peruadere queant. Penetrant itaque ſalſa magis; quàm amara, non ita tamen velociter, vt acuta; quemadmodum teſtatur Gale. lib. de oculis. Num vero ſalſa pituita maiorem ſitim inducat, quàm bilis flaua, contendant aſcitici, & ardente febre laborantes, quorum hi quidem ob bilioſum humorem, illi ob ſalſugino ſum ſummopere ſitiunt: nos verò propoſitam conſiderationem proſequamur. Galen. lib. de oculis, ſalſum ſaporem lauare & mundare ſcripſit, qua occaſione aluum quoque deijcit: nam vt ipſe ait lib. de attenuante victus ratione, cap. 3. incidunt, & quæ ſaporem quendam habent nitroſum aut ſalſum, quorum etiam plurima aluum deijciunt: atque hinc eſt, vt idem lib. 3. de ſimplicium medicam. facul. c. 15. dicat, conchularum maris cęterorumq; oſtreorum ſuccum planè tum ſalſum eſſe, tum ventrem ſoluēdi vim obtinere: quamuis eorum caro vētrem reprimat. Lib. tamē 5. eiuſdem operis, c. 26. ſalſum, inquit, contrahere, conſtringere, condiendo ſeruare, & deſiccare citra apertam, aut caliditatem, aut frigiditatem. Auicenna ſimiliter lib. 2. tract. 1. capit. 3. Operationes ſalſedinis, inquit, ſunt abſterſio, ablutio, & exiccatio, & putrefactionis prohibitio. Porro ſal conditura ſua corpora ſiccat, & à putredine tuetur; quia docente Galeno, quidquid in corporibus humidum ineſt, id quodammodo abſumit, & quod reliquum eſt ſubſtantię ſolidæ adſtrictione contrahit. Quippe quæ putreſcunt,

Par. 5. cap. 2.

Libr. 11. ſim. ti. de ſale.

excre-

excrementitium continent humorem, ſubſtantiamq; tum diſſolutam, tum minime compactā. Quibus ergo corporibus nulla prorſus eſt humiditas ſuperflua, ceu melli optimo, aut corpus ſolidum eſt, atq; cōpactum ceu lapidibus, ea vt putreſcant, aliena omnino ſunt, ac proinde in his ſalis non probatur vſus: ſed in ijs, in quibus ſuſpecta eſt putredo. Alteram iſtarum cauſarum protulit Ariſtoteles, alteram ſiluit lib. 21. problematum. 5. dum quærit, cur panes non ſaliti plus ponderent, quàm ſaliti, modo cæterea omnia pari habeantur menſura: cōtrarium namq; veriſimilius dixeris, cū ſal adijciatur, & grauior ſit, quā aqua: & reſpondens inquit, quia ſal exiccare poteſt, ex quo incorrupta ſeruantur, quæ condita ſale reponimus: abſumitur enim a ſale, reſiccaturque humor, qui ex calore putreſcit: in pane igitur humor à ſale conſumitur, extraq; efflatur. Quo circa panes poſtquam refrixerunt, leuiores, quam calidi ſunt; contra ijs, qui ſale vacant, humor largior inſidēs efficit grauiores. Atq; de ſalſo ſapore hęc paucula dicta ſufficiāt. De nitroſo non eſt in pręſentia ſermo, vtpote qui ad ſalſum referatur, nec niſi intenſione differant, dicente Galeno lib. 1. de ſimplicium medicamen. facul. c. 36. ſaporem ſalſum aut nitroſo eſſe imbecilliorem, aut adſtrictionis quoq; aſſumere aliquid, amarumq; ex nitroſi prouenire intenſione. Ambigit enim ſapor iſte inter ſalſum & amarum, eſtque amaro remiſſior, & ſalſo intenſior.

Cur panes ſaliti leuiores ſint non ſalitis.

¶ *Amara*

¶ *Amara guſtui eſſe deteſtabilia; & a nutrimenti natura maxime aliena. Ac quæ ſit inter illa & ſalſa differentia.* Cap. VII.

Amarus ſapor. Amarus ſapor à ſalſo diuerſus eſt: nã licet terreni ambo ſint, & calidi; attamen docente Galeno. 4. de ſimpli. medi. facul. c. 21. non obſcura diuerſitate diſſident, quòd videlicet amarus à calore arido plus ſit extenuatus & elaboratus. Hanc differentiam aſſignat etiã Serapio libro de ſimpl. temper. cap. 2. vbi de ſalſo ſapore loquens ſic ait, Salſus ſapor eſt prope amarum, quia ſunt ambo terrei & calidi, ſed differunt differentia manifeſta, quia rem amari ſaporis iam ſubtiliauit calor ſiccus, ſed plurimum ſubſtantiæ ſalſi eſt terreum craſſum. Galenus porrò ca. 9. eiuſdem quarti libricitati dicebat, amarum omne fieri caloris exceſſu, quem exceſſum nonnulli medici notarunt dicentes tertij eſſe ordinis calfacientium, & tertij itidem exiccantium: alij ordine ſecundo tãtum exiccare arbitrantur. Gal. li. 4. de ſimpl. med. facult. cap. 7. ſimpliciter amara omnia calida eſſe ſcripſit, vt bilis, nitrum, vina valde vetuſta, ac numeroſa ſeminum copia, vtrutę, potiſſimum ſiluestris, tordyli, ſpondyli, melanthijq;, & mali medici, item lupini, orobi, & alia huiuſmodi. Verum licet in hoc loco ordinem amari ſaporis non deſignauerit: libro tamẽ 6. id feciſſe videtur, nã cum *Titulo de abrotono.* dixiſſet abrotonum calidum eſſe & ſiccum facultate in tertio ordine ſiue receſſu poſt media ſitũ

ſub-

ſubdit;ſed & inueniemus temperiem eius nō minime quidem & ex guſtu ducta coniectura, vt pote cum ſit admodum amarum:ait itaq; abrotonum tertio ordine calidum eſſe & ſiccum ob id, quia admodum eſt amarum, innuens clariſſimè, quæ hoc ſapore ſunt prædita tertio à mediocritate receſſu calfacere & exiccare. quod ſimiliter cōfirmat cū deinceps inquit, porrò ſaporē eiuſmodi terrenę eſſe eſſentię à largo calore extenuatæ oſtēdimus. Quare nō inſtrenuè excalfacit pariter & exiccat. Quòd ſi aliquis obijciat cicoreū amarū eſſe ac frigidum, ſimiliter & roſā, aliaq; pleraque inueniri, quæ cum amaritudine frigiditatem obtinēt exuperantiorē: dicendū, amara ex ſe cunćta calida eſſe, quemadmodum & dulcia, & acria verum miſta alijs ſaporibus refrigerantibus, ſic vt ab illis vincantur, & obūbrentur, actionē ſuā exerere nō poſſe; hoc manifeſte voluit Gale. lib. 4. de ſimp. med. facul. c. 7. ſcribēs in hunc modū, corpus omne adſtringēs ab alijs (quod ſenſu animaduerti poſſet) qualitatibus ſyncerū perpetuò cōperi, experiēdo frigidū, quin ēt nōnulla ex ijs, quæ qualitatibus miſta erāt, nēpe quæ modicè dulcia aut amara, aut acria, aperte quoq; refrigerātia reperi. ſ. cum in eis adſtringendi, refrigerandique facultates ita vincerent, vt alias obſcurarent. Sed quod ſapor amarus ſiccis tēperie corporibus inſit, ex eo idem probat Gal. quòd minimè omniū amara putreſcant, minimeq; vermes, aliaq; nōnulla animalcula, qualia in radicibus, herbiſque *Li. 4. ſim plic. c. 20.*
ac fru-

ac fructibus putreſcentibus prouenire ſolēt, procreent; maximè namq; videmus in humidis naſci corporibus vermes, ac putrilaginem. At quæ exactè amara ſunt (voco aūt ſic ea, quæ nulla ſenſu notabili alia participant qualitate) omnibus prope animātibus, nedū hominibus eſui inepta ſunt, quippe cū animal omne plus minuſque ē ſit humidum: amara aūt ſicca haud aliter, quā ciuis & puluis, itaq; nec cinerem, nec puluerem, nec fauillam, nec calcem animal vllum eſitat, nec eorū, quæ plane amara ſunt, quidquā. Quod deinceps lacus aſphaltites ſeu bituminoſi exemplo oſtēdit, in quo ob amaritudinis nimietatē nullū nec animal, nec planta ineſſe conſpicitur; imò cū duo in eum fluuij ōcfluant longe maximi, piſciumque copia ſcatentes, pręcipue qui prope Hiericōtem fluit, quē Iordanem nominant, nullus omnino piſcium fluuiorū oſtia excedit, ac ſi captos quis in lacum inijciat, celeriter mori cōſpiciet: talia Galenus. Et conſequenter ſubdit, Adeo eſt omnibus tum hominibus, tum plātis inimicū, quod exactè amarum eſt, & quod ſqualidum pariter & ſiccū eſt, atq; natura velut fuliginem ab aſſatione referens. Vnde Auicenna. 2. canonis, tract. 2. capi. 3. amarum, ait, eſt grauis ſubſtātiæ ſiccæ: & propterea illud ipſius purum nō recipit putrefactionē, ex qua animal generetur, nec purum ipſius nutrit animal. Cui ſententiæ ſubſcribit Auerroes lib. 5. collectaneorum, cap. 27. dicens, in aqua maris, quę eſt multum amara, nō poteſt viuere aliquod ani-

animal propterea quia, amaritudo eſt in extremo nutrimẽto animaliũ aduerſa, & eſt dulcedini cõtraria propter ſiccitatem ſolum, ob idq; interficit infantes, quãdo multũ ea vtuntur, eo quòd ſunt in vltimo humiditatis; & vniuerſaliter non ingreditur natura amaritudinis in re cibali, quia illa nõ eſt, niſi medicinalis, & dulcis ingreditur in cibos & medicinas. Auerroes hactenus. Sed cũ de amari ſaporis tẽperamento abunde egimus, ſupereſt, vt de eius ortu verba faciamus. Fit ſapor amarus interim ex dulcibus, nonnunquàm vero ex ſalſis: ex dulcibus illum fieri perſpicuum eſt; nã docente Galeno lib. 4. de ſimp. med. facult. c. 19. admodum excalfactis dulcibus, ſiue ab igne, ſiue à calore ingenito, amarorum corporum conſtat generatio, quæ protinus conſiſtentia quoq; ſicciora apparẽt; quoniã cum abſumatur ſemper ac defluat ab eis humor in vaporem à calore ſolutus, neceſſe eſt reliquum terreſtrius ſicciuſque effici; quippe cum dulce, præter quàm quod calidum ſit, ſiue plus ſiue minus neceſſario ſane & humidum plus minuſve eſt; cum illud corporis noſtri naturę maxime ſimile exiſtat: ipſa verò ſit temperate tum calida, tũ humida. Quare quod èx dulci ſuperaſſato prouenit, perinde vt calx, ciniſq; calidum ſiccumq; neceſſario efficietur. Quibus verbis non ſolum ortum amari ſaporis ex dulcibus corporibus docet: verum etiam cur ille calidus ſit & ſiccus à priori demonſtrat. & infra in eodem lib. cap. 22. ſic ait, Amari ſaporis genera-

tionem ex dulcibus à calore extenuatis proueni- re iã clarè docuimus ; apparuitq; calidiora ſimul & tenuiora tẽperie eſſe amara, quàm dulcia : atq; ſic quidem vna amari ſaporis generatio eſt pro- dita. Generatur etiam & ex ſalſo. vnde euenit, vt dicat Gal. propinquum eſſe ſaporem ſalſum ama *Li.4. ſim plic.ca.21.* rornam vt idem ſcripſit lib. 4. de ſimp. med. facu. ca. 20. quidquid ſalſum pluſculum excalfeceris, amarum tibi euadet, quod probat exemplo lacus aſphaltites ſeu bituminoſi, qui nimia ſolis excan- deſcentia amarus redditur, proindeq; æſtate, quã hyeme, amarior eſt. Atq; his quidem modis ama- rus ſapor generatur, ac conſtat, cuius ſubſtantia *Li.2.tra. 1. cap.3.* auctore Auicenna craſſa eſt, atq; terrea, cui ſen- tentiæ ſuffragatur Galenus lib. 4. de ſimp. medic. facul. cap. 19. dicens, Nec enim aerea eſt (de ama ris loquitur) nec tenuis, nec aquea eorum ſubſtã tia ; ſed, vt paulò ante dictum eſt, terrena exactè à calore elaborata, ac velut ſuperaſſata ipſorum eſ- ſentia. Quod etiam ratione probari non obſcure poteſt : nam cum amarũ ex dulci, vel ex ſalſo per vlteriorem fiat elaborationem, abſumpta ſemper ac defluente ab eis parte humidiori in vaporẽ à calore ſoluta, neceſſe eſt reliquum craſſius, terre- nius, ſicciuſq; remanere. Verum hoc non ſimpli- citer eſt intelligendum, ſed vt interpretatur eodẽ *4. ſimplic. cap. 19.* cap. parum infra Gal. cum inquit, Nunc autẽ tan- tum nouiſſe ſuffecerit, quod qualitas omnis ama ra calidis ſimul ſiccisq; ſubſtantijs accedit, & præ ter hæc tenuibus & terrenis : inaudiendũ eſt autẽ

totum,quod dicitur, coniunctum, haud quaquã vtrumq; ſeparatim legendum: nã ſi pugnare cũ terreno videatur tenue, verum non ſimpliciter tenue,ſed vt in terrena conſiſtentia,tale eſſe ama rũ aſſero, velut calx & cinis, & quidquid exactę pręaſſatum fuerit,ciniſq; redditum:forte aũt verius aſſimiles fuligini, ac ipſius flammæ fauillæ, quippe quę guſtantibus apparent amara.& lib.5. de ſimp.medic,facul.c.2.amarum terreſtre ſubtile appellabat.4.itẽm eiuſdem operis.c.19.præcitato,collatione quadam rem hanc exactius declarat dicens, In comparatione adſtringentium non parum ijs tenuiora eſſe medicamenta amara, vt acria verò craſſiora.Quamobrẽ ſubdit, nec facile craſſos viſcoſoſq; humores pettrãſeunt, velut ea,quæ ſunt tenuiori eſſentia, nec incidere perinde vt craſſiora nequeunt: in medio aũt vtriuſq; exceſſus ſint oportet,quę inciſura ſunt,nempe vt nec prõpte penetrẽt,perinde vt flãma,nec dũ cũctantur,tardãtq;, diſſecare non poſſint;hæc Gal. Atq; hinc eſt, quod dicat Auicẽna, acre & amarũ eſſe linguã radentia:ſed amarum non radere,niſi quod de lingua apparet:acuti autem abſterſionẽ & ſeparationẽ eſſe profundã;quoniã illud eſt ſubtilis ſubſtãtiæ, quæ profundiora peruadere magis poteſt.Porrò amari operationes, docente Auicenna,ſunt exaſperare & abſtergere.Gal.4.ſim.c.18. terminũ ſeu finẽ ſaporis amari abſtergere eſſe dixit,acris verò vrere.ac dulcis nutrire.& paulo inferius ſubſcribit, Porro quòd in vlceribus nacti

Libr. 2. tract. 1. cap.3.

ſunt præſtare amari ſapores, idipſum in corpus aſſumpti efficere valent: abſtergunt.n. expurgãtque, & quæ in venis eſt, craſſitiem incidunt; quãobrem mẽſes mouent, educendoq; ex pectore pulmoneq; puri auxiliãtur, & in ſumma, ſiue craſſa in eis pituita, ſiue pus, ſiue aliud quippiam cõtineatur eiuſmodi, expurgant, eaq; ratione, & comitiali morbo cõpetũt quicunq; certe naturã nõ habẽt deletheriã ac venenoſam, illi.n. toto genere præter naturam ſunt, ſed & ijs, qui ſanguinem ſpuunt, noxij ſunt, quippe cum iſti adſtringentia & viſcoſa, non incidentia diuidentiaq; expoſcãt. hæc Galenus. Quæ ſanè cũcta vſurpauit Serapio lib. de ſimp. temperamentis cap. pręcitato ſcribẽs in hunc modum, Res amaræ omnes habẽt naturã in ſe, faciendi in corpore, quãdo ingrediuntur, illud ſimile eius, quod ipſæ faciunt in vlceribus extrinſecis, videlicet, quod lauãt, & abſtergunt, & mundificãt, & incidunt, quod eſt in venis ex humoribus craſſis, & propter hoc prouocãt mẽſes, & conferunt excreationi ſaniei à pectore & ex pulmone, & generaliter ſi eſt phlegma craſſum, induratum alicubi, aut ſanies, aut aliud ſimile, mundificãt, & ideo cõtingit ex eis, quod dictum eſt, niſi in natura ſua mortiferũ, vel occidẽs quippiam habuerint, cõferunt epilepſiæ: ſed interficiẽtes ex eis egrediuntur naturã ſuæ ſpeciei, & ſicuti prędictæ cõferunt epilepſiæ, ita ſunt cãuæ nocendi hęmothoicis, quoniã ſputũ ſanguinis eget rebus ſtypticis, & habentibus viſcoſitatẽ, & non

rebus incidentibus viſcoſitatem, & diuidētibus eam.atq; hactenus Serapio.Verum quod ipſe pariter ac Galenus aiunt ſanguinē reiectātes viſcoſa & adſtringentia expoſcere, verum eſt ratióne ad affectum habita,etiamſi ſitus occaſione, teſte Galeno,lib.7.de compoſi.med.ſecundum locos. c.4.prędictis ſtypticis & viſcoſis medicamentis congruenti menſura alia miſceantur tum calida, tum tenuium partium, gratia nimirum diſtributionis illorum in corpus.Eteninm quod Galenus ait, adſtringentia tenacia & viſcoſa ſibi ipſis vias prçcludunt: quare opus habēt facultate ipſis viā ſtruente & præparāte. Verum cum circa ſtomachum vel inteſtina ſanguis effunditur,eiuſmodi pharmacorum miſtura opus nō eſt, ſed hęc iam medendi attingunt methodum. Quare ad inſtitutum reuertamur,Gal.lib.5.de ſimpl. medic.facult.cap.26.amarum meatus perpurgare, abſtergere, extenuare, incidere humorum craſſitiem abſque manifeſta calfactione, memoriæ prodidit. Sed quomodo hęc abſque mánifeſta calfactione amara præſtare Galen.ait,ſi vt dictum ſupra eſt,illa tertio ordine calfaciunt? Nam quę gradu hoc id efficiunt, eodem atteſtante Galeno in fine libri quinti de ſimplic.medic.facul. etſi non ſumme, vehementer tamen calfacere creduntur; & quę vehementer quidem excalfaciunt, pluſquam manifeſta calfactione alterant, cum quæ tantum ſecundo ordine conſtituuntur, manifeſte alterare enuntientur;quæ vero primi ſunt or-

dinis calida, nos quidem excalfaciunt, non tamen euidenter, verum vt opus ſit inſuper demonſtratione rationali. Dicendum, illud Galenum dixiſſe collatione ad acria facta, quæ adeò vehementer excalfacere poſſunt, vt ſacram moliantur, & vrãt, quorum comparatione amara abſque manifeſta calfactione humorum craſſitiem incidere, & alia quæ dicta ſunt, opera exercere à Galeno dicũtur. Verum ad inſtitutũ redeuntes, in vniuerſum amara medicaméta intro ſumpta infarctus expediũt, craſſa attenuant, lentaq; incidunt; exterius vero admota ſordida vlcera expurgant, lichenas, impetigines, alphos, lentigines, & cætera, quæ cuté inficiunt, delent. Quin etiam amara quod ſuperuacuos humores, aut abſorbent, aut detergunt, & dulcedini, ex qua facile putredo gignitur, aduerſantur, & ratione optima putredinem arcent, corporaq; diu integra tuentur, atq; conſeruant, inter quæ aloe primatum obtinet; viſceribus tamen nocent, infeſtaq; ſunt, vt Auicenna docuit libr. 2. tract. 1. c. 3. Quod ſi aliquis obijciat, abſynthium in ventriculo roborãdo multam obtinere vim, plurimumq; poſſe: Dicendum illud virtuté hanc non ob amaritudinem; ſed propter adſtrictioné poſſidere; quod ex eo conſtat, quia ſuccus, à quo terreę partes, in quibus adſtrictoria vis ſita eſt, ſeparatæ ſunt, hac facultate deſtituitur amaritudinem quaſi ſolam obtinens ventriculo infeſtam. Porrò non aliam ob cauſam Galenus 11. metho. c. 16. abſynthium ponticum in iocinoris & ventriculi

6. ſim. tit. de abrotono.

Manardus li. 19. epiſto. 2.

triculi phlegmonis magis quàm vulgaria laudat, niſi quia in pontico adſtringendi facultas nō par ua eſt, in reliquis omnibus amara quidem qualitas eſt vehementiſſima, adſtrictio vero aut plane obſcura, aut prorſus nulla ſentitur: ergo non propter amaritudinem; ſed propter adſtrictionem abſynthium ventriculo, viſceribuſque gratum, beneuolumque exiſtit. Quare quod Meſues ait, amara ſtomachos firmare; non abſolute verum cenſeri debet; ſed tunc ſolum, quando vna cum amaritudine adſtringendi vim coniun ctam habuerint: habet enim abſynthium amaritudinis occaſione, vt deterſorium ſit, non tamen tantum vim detergendi obtinet, vt pituitam ventriculo hærentem, vel etiam eidem innatantem abſque alterius rei adminiculo valeat expurgare: ſed contra potius ineptiorem reddit euacuationi; hinc eſt, quod dicat Galenus libro.6.de ſanitate tuenda.cap.10.abſynthij potionem illis eſſe aduerſiſſimam; quibus pituitoſus humor a capite in frigidum natura ventrem defluit, vt quæ ſuccum pituitoſum ipſorum uentri affigat; cum, ut ipſe ait, detergendi uim non habeat; quod adeò ſit exiſtimanda: ueruntamen ſi miſceatur melli aut uino abſynthium, aut utrique hoc eſt, mulſo, adepta detergendi ui pituitoſos quoque iuuare cenſet Manardus lib.16.epiſtolarum epiſtola.2.

In canonibus vniuerſalibus theoremate.2

¶ *Sapores acres omnium eſſe calidiſſimos, admodumque exurentes: plurimos tamen ex eis, qui vtique admiſtam amaritudinem non obtinent. Vberi interim pollere humiditate, ac cur acria ipſa cuti impoſita, hanc exedant, ac exulcerent: intus vero aſſumpta id efficere non valeant.*

Cap. VIII.

Plato in Timæo. Theophr. lib. 6. de cauſis plãtarum. cap. 1.

GAlenus li. 3. de ratione uictus in morbis acutis, com. 2. dixerat, ſaporem acrem in uehementer calfacientibus reperiri, acrimoniãq; horũ eſſe inſeparabilẽ; quod latius ſcripſerat lib. 4. ſim. c. 18. probans Platonis, Ariſtotelis, & Theophraſti teſtimonijs, ſaporem hunc omnium eſſe calidiſſimum. Cui ſententiæ nullus unquam aduerſatur; quippe cum excalfactio ex eſſentię eius ſit ratione. Quo fit, ut ſi ex plebe quempiã roges, q̃d uocet edulium acre, dixerit ſane, quòd fortiter, dum guſtatur, excalfacit, uelut piper, piretrum, naſturtium, allium, cepa, & id genus omnia; uidetur q; id ſolum ſaporum genus, cum appellatione careat propria, cõi per excellentiã uſum: nã cũ & ſapor amarus & ſapor acidus ambo etiã acres ſint; in quocunq; tñ corpore uehementer comperimus acrimoniã, tametſi neq; amarũ ſit, nec acidum, acre appellare cõſueuimus: atq; hęc quidẽ a Galeno dicta ſunt, ſubſcribens ſane in hoc tum alijs, tum ẽt Theophraſto lib. 6. de cauſis plãtarũ, cap. 1. dicenti, acria (ſupple dicuntur) quæ oris ca-

lore

lore feruefacta, mutuo feruefaciunt, leuigataq́;, ſurſum leuitate ſua feruntur ad ſenſus capitis, atque incidere poſſunt. Auicenna ſimiliter li. 2. tracta. 1. c. 3. acuti ſaporis ſubſtantiam tenuem eſſe & calidam, literis prodidit, ac paulo inferius ſubſcribit, Acutum aũt eſt calidius, qm̃ eſt fortius ad reſoluendum, & ad incidendum. Et Auerroes li. 5. collectaneorum. c. 17. quod dominatur, inquit ſupra acutum, eſt multus calor cum multa ſiccitate & ſubtilitate, & propterea ſubdit, calorem illius eſſe fortiorem omnibus alijs. Serapio itidem ſaporem acrem omnium calidiſſimum eſſe ſtatuit, lib. de temperamentis ſimpl. c. 2. vbi in hunc ſcribit modum, Subſtantia acuti eſt ignea, & modus acuti ſaporis eſt, quod qñ guſtatur calfacit calore forti, & mordicat inter edendũ linguam, & quod inuenit ex carne, & virtus eius prima eſt virtus calidior omnibus alijs ſaporibus. hęc Serapio. Vnde verè ab Iſaac dictũ eſt libro dietarũ vniuerſalium, c. 15. ſaporem hunc calidum eſſe in quarto gradu, eo ꝙ ſua incẽſio ignea eſt. Sed cur acria edulia, vt ſinapi, muria, allia, cepę, foris ĩpoſita cuti, hanc erodant, & exulcerent: intus vero ſumpta id efficere nequeant: cũ ratio contrarium potius ſuadere videat; ſiquidem interiora viſcera oĩa molliora, & teneriora ſunt, erodiq́; promptiora, quàm exterior veſtiens cutis? Cauſam attulit Galen. li. 3. de temper. c. eodem, dicens id fieri propterea quòd illa mutantur alteranturq́ue, dum in ventre concoquuntur, & in venis in ſan-

gui-

guinem vertuntur: & propterea eſt quod vno loco nō permanēt, ſed in multas partes diuiſa quoquo verſum feruntur. Addit, & quod non ſolum multis ſuccis miſcētur, ſed etiam cibis cum quibus ſumuntur: ad hęc, quòd celeriter eorū & cō coctio & partiū ſeparatio perficitur ita, vt quod conueniens in eis eſt, aſſimiletur, quod ſuperuacaneum & acre, per aluū, vrinas, & ſudorē excernatur. Atq; huiuſmodi cauſę ſunt oēs, propter quas, quod foris impoſitū exulcerat, id comeſtū non exulcerat. Hoc tñ animaduertendum reor, quod etſi acres ſapores vniuerſi calidi valde ſint, non tñ calori eorū ſemper correſpondere ſiccitatē: ſiquidem docente Galeno, Quicunq; vtique ex eis amari non ſunt, vberē interim humiditatē admiſtā habent: proindeq; corporum eiuſmodi non pauca a nobis eſitantur; vt porra, allia, cepę. In quam ſententiā deuenit Serapio dicens, Quādo componūtur ſapor acutus & amarus in aliqua medicina, erit illa medicina ſicca penitus ſine dubio: ſed res acutiſſime pungentes, quæ nō ſunt amaræ, inueniuntur multoties multæ humiditatis: quare veniunt ad vſum cibi, & comedūtur; & ideo deuenimus ad comedēdum multas ex eis, ſicut illas, quibus admiſcetur ſapor dulcis ex cibis, & vtimur eis in modum ſpecierum condientium ſolum, vice verò cibi non vtimur vna ſolum ex eis propter fortitudinem ſuæ virtutis. talia Serapio. Ex quibus liquet, Auerroem minus benè ſaporem acrem ſimpliciter calidum &

4. ſim. 19

Lib. 5. ca. 27.

ſic-

ſiccum pronuntiaſſe: cum tamē multa excipere deberet,quæ utique a ſiccitate longè aliena ſunt. Sed quod humida ſint acrium corporum pleraque,in primis nos docet experientia,ſed & præter experientiam ratio ipſa manifeſtat: nam talia admodum putreſcere ſolent, vt allia, & cepæ, quod indicat,ea adeò ſuperfluā obtinere humiditatem, vt a proprio calore contineri & gubernari non poſſit:atque hinc eſt,vt antea quam reponantur, nonnulli illa ſoli exponant: alij ignis camino ſuſpendant, donec abſumpta ſuperfluā humiditate minus putredini reddant obnoxia. Idem etiam piperi longo,zinziberi, & alijs innumeris accidit: nam niſi ſtatim ab initio probè ſiccentur,& recrementitiam humiditatem amittant,facile perforantur, & carie corripiuntur; quod nulli eorum,quæ aut planè ſicca ſunt, aut humida quidem,ſed elaboratam, ac familiarem continent humiditatem, vſu euenire videmus: verum illa temporis tractu, vt ſicciora, ita & tepentiora redduntur, eo quòd vna cum excrementitia humiditāte acrimoniam quoque deperdunt.

Porrò ex his acribus corporibus alia, vt dictū eſt, edi poſſunt, alia eſui ſunt inepta. Quæ idonea ſunt eſui, docente Galeno, dulcem quādam (ſaltem obſcuram) admiſtam habeant qualitatem, neceſſe eſt: proinde plurimis illorum pro obſonio vtimur: multis vero vt condimentis tantum:at vt cibo ipſorum omnino nullo,idque ob *Li.4.ſim. cap.18.*

vi-

virium vehementiam. Rurſus eorum, quę non eduntur, alia mortifera ſunt, alia ſimpliciter medicamenta: omnia ſaltem cum noſtrę impoſita vl cus celeriter moliuntur. Eſt & acribus aliud nocumentum ſanè nõ exiguum, ꝙ capiti cuncta infeſta ſunt, eidemq; negotium faceſſunt: ratio eſt, quia calor aſcendens ſurſum, vna humorem defert. Quod Teophraſtus ſignificauit li. 6. de cauſis plantarum. c. 1. dum ait, acrem ſaporẽ eſſe, qui deliquandi, aut mordendi vim habet, aut qui calorem humoris conſerti loco ſuperno excernit. Vnde Zoar. lib. 1. Theiſir. tract. 8. c. 22. oĩbus acutis, ſicut cepis, & allijs, peculiare eſſe, dicebat, caput fumis vaporibusq; replere. Quare, ſubdit, viſui ipſa potiſſimum nocere, & materiã exiſtere cæcitatis. & deinceps in eodem libro, tract. 9. c. 8. ſic inquit, Neceſſe omnino eſt, vt prohibeas in omni ſpecie epylepſiæ, & in oĩ accidente malo cerebro ſuperueniente allium & cepam, & his ſimilia: quoniam proprietatem habent magnã cerebrum perturbandi, & abſtineant a fabis: qm̃ & ipſæ proprietatem habent in perturbando & deſtruendo cogitatiuam. Auicẽna itidem tertia tertij tract. 1. c. 1. acuta ſicut porrum oculis nocere ſcripſit. Nocent etiã & viſceribus eiuſdem Auicennæ ſententia lib. 2. tract. 1. c. 4. vt hinc uideãt quam male ſibi conſulant, quicunq; rebus aromaticis, pipere nimirum, gariophylis, zinzibere, cinamomo, & item oleribus acribus, ut allijs, cepis, & ſimilibus aſſiduè in alimentis vtunt. Quos-

puto non facturos, ſi Galenum legiſſent, li. 2. de facult. alimentorum. c. ultimo, dicentem, Abſtinendum ab aſſiduo uſu oium acrium, & potiſſimum cum is, qui ipſis veſcitur, natura fuerit bilioſus: ſolis enim, qui uel ſuccum pituitoſum, uel crudum & craſſum, ac lentum aceruauerint, cibi eiuſmodi ſunt accõmodati. Sapor acris teſtimonio Galeni lib. 5. de ſimpl. medic. facult. cap. 27. extenuat, perpurgat, digerit, perrumpit, attrahit, & ſcaram ſiue cruſtram efficit. & paulo ſuperius dixerat, acre ſimiliter ut acidum agere, quod ad extenuationem perpurgationemq; attinet: cęterum in hoc differre, ꝙ acidum refrigeret, acre vero excalfaciat: ad hæc qđ illud repercutiat, hoc attrahat & digerat. Auicēna operationes acuitatis eſſe ait reſolutionē, inciſionem, putrefactionem, & apertionē. ſubditq; acutum & acidum in hoc conuenire, ꝙ ambo linguam mordicent, in eo vero differre, ꝙ acutum mordicet eam vehemētet cū calfactione: acidum verò medioctiter & abſque calfactione. Quę ſanè ex Galeno deſumpſit lib. 1. de ſimplicium medic. facult. c. 39. Meſues de ſapore acri hæc nobis ſcripta reliquit, Acre medicamentum, inquit, facile inflammatur, mordet, penetrat, aperit, vrit, vlcerat, flatus diſſipat, tenuat, incidit, ſeparat, reſoluit, è longinquo attrahit, ſiccat, emaciat, ſitim facit. Ob hæc omnia cito & valenter agit, & ſua tenui eſſentia amarum medicamentum, & cętera imbecilliter, aut tarde purgantia accelerat, & purgantiora reddit, & hæc

Li. 2. tra. 1. c. 3. et 4

In canonē bu... uerſalib. theorem. 1. & 2.

tionem ex dulcibus à calore extenuatis proueni-
re iã clarè docuimus; apparuitq; calidiora ſimul
& tenuiora tẽperie eſſe amara, quàm dulcia: atq;
ſic quidem vna amari ſaporis generatio eſt pro-
dita. Generatur etiam & ex ſalſo. vnde euenit, vt
dicat Gal. propinquum eſſe ſaporem ſalſum ama
Li.4. ſim plі.ca.21. rorum am vt idem ſcripſit lib.4. de ſimp. med. facu.
ca.20. quidquid ſalſum pluſculum excalfeceris,
amarum tibi euadet, quod probat exemplo lacus
aſphaltites ſeu bituminoſi, qui nimia ſolis excan-
deſcentia amarus redditur, proindeq; æſtate; quã
hyeme, amarior eſt. Atq; his quidem modis ama-
rus ſapor generatur, ac conſtat, cuius ſubſtantia
Li.2.tra. 2. cap.3. auctore Auicenna craſſa eſt, atq; terrea, cui ſen-
tentiæ ſuffragatur Galenus lib.4. de ſimp. medic.
facul. cap. 19. dicens, Nec enim aerea eſt (de ama
ris loquitur) nec tenuis, nec aquea eorum ſubſtã
tia; ſed, vt paulò ante dictum eſt, terrena exactè à
calore elaborata; ac velut ſuperaſſata ipſorum eſ-
ſentia. Quod etiam ratione probari non obſcure
poteſt: nam cum amarũ ex dulci, vel ex ſalſo per
vlteriorem fiat elaborationem, abſumpta ſemper
ac defluente ab eis parte humidiori in vaporẽ à
calore ſoluta, neceſſe eſt reliquum craſſius, terre-
nius, ſicciuſq; remanere. Verum hoc non ſimpli-
citer eſt intelligendum, ſed vt interpretatur eodẽ
4. ſimplic. cap. 19. cap. parum infra Gal. cum inquit, Nunc autẽ tan-
tum nouiſſe ſuffecerit, quod qualitas omnis ama
ra calidis ſimul ſiccisq; ſubſtantijs accedit, & pręter
hæc tenuibus & terrenis: inaudiendũ eſt autẽ

totum,quod dicitur, coniunctum, haud quaquã vtrumq; ſeparatim legendum: nã ſi pugnare cũ terreno videatur tenue, verum non ſimpliciter tenue,ſed vt in terrena conſiſtentia,tale eſſe amarũ aſſero, velut calx & cinis, & quidquid exactè præaſſatum fuerit,ciniſq; redditum:forte aũt verius aſſimiles fuligini, ac ipſius flammæ fauillæ, quippe quę guſtantibus apparent amara.& lib.5. de ſimp.medic,facul.c.2.amarum terreſtre ſubtile appellabat.4.itêm eiuſdem operis.c.19.præcitato,collatione quadam rem hanc exactius declarat dicens, In comparatione adſtringentium non parum ijs tenuiora eſſe medicamenta amara, vt acria verò craſſiora.Quamobrę̃ ſubdit, nec facile craſſos viſcoſoſq; humores pertrãſeunt, velut ea,quæ ſunt tenuiori eſſentia, nec incidere perinde vt craſſiora nequeunt: in medio aũt vtriuſq; exceſſus ſint oportet,quę inciſura ſunt,nempe vt nec prõpte penetrẽt,perinde vt flãma,nec dũ cũctantur,tardãtq;, diſſecare non poſſint;hæc Gal. Atq; hinc eſt,quod dicat Auicẽna, acre & amarũ eſſe linguã radentia:ſed amarum non radere,niſi quod de lingua apparet:acuti autem abſterſionẽ & ſeparationẽ eſſe profundã;quoniã illud eſt ſubtilis ſubſtãtiæ,quæ profundiora peruadere magis poteſt.Porò amari operationes, docente Auicenna,ſunt exaſperare & abſtergere.Gal.4.ſim.c.18. terminũ ſeu finẽ ſaporis amari abſtergere eſſe dixit,acris verò vrere.ac dulcis nutrire.& paulo inferius ſubſcribit, Porro quòd in vlceribus nacti

Libr. 2. tract. 1. cap.3.

ſunt præſtare amari ſapores, idipſum in corpus aſſumpti efficere valent: abſtergunt.n. expurgãtque, & quæ in venis eſt, craſſitiem incidunt; quãobrem mẽſes mouent, educendoq; ex pectore pulmoneq; puri auxiliãtur, & in ſumma, ſiue craſſa in eis pituita, ſiue pus, ſiue aliud quippiam cõtineatur eiuſmodi, expurgant, eaq; ratione, & comitiali morbo cõpetũt quicunq; certe naturã nõ habẽt deletheriã ac venenoſam, illi.n. toto genere præter naturam ſunt, ſed & ijs, qui ſanguinem ſpuunt, noxij ſunt, quippe cum iſti adſtringentia & viſcoſa, non incidentia diuidentiaq; expoſcãt. hæc Galenus. Quæ ſanè cũcta vſurpauit Serapio lib. de ſimp. temperamentis cap. prçcitato ſcribẽs in hunc modum, Res amaræ omnes habẽt naturã in ſe, faciendi in corpore, quãdo ingrediuntur, illud ſimile eius, quod ipſæ faciunt in vlceribus extrinſecis, videlicet, quod lauãt, & abſtergunt, & mundificãt, & incidunt, quod eſt in venis ex humoribus craſſis, & propter hoc prouocãt mẽſes, & conferunt excreationi ſaniei à pectore & ex pulmone, & generaliter ſi eſt phlegma craſſum, induratum alicubi, aut ſanies, aut aliud ſimile, mundificãt, & ideo cõtingit ex eis, quod dictum eſt, niſi in natura ſua mortiferũ, vel occidẽs quippiam habuerint, cõferunt epilepſiæ: ſed interficiẽtes ex eis egrediuntur naturã ſuæ ſpeciei, & ſicuti prędictæ cõferunt epilepſiæ, ita ſunt cãæ nocendi hęmothoicis, quoniã ſputũ ſanguinis eget rebus ſtypticis, & habentibus viſcoſitatẽ, & non

rebus incidentibus viſcoſitatem, & diuidētibus eam.atq; hactenus Serapio. Verum quod ipſe pariter ac Galenus aiunt ſanguinē reiectātes viſcoſa & adſtringentia expoſcere, verum eſt ratione ad affectum habita, etiamſi ſitus occaſione, teſte Galeno, lib. 7. de compoſi. med. ſecundum locos. c.4. prędictis ſtypticis & viſcoſis medicamentis congruenti menſura alia miſceantur tum calida, tum tenuium partium, gratia nimirum diſtributionis illorum in corpus. Etenim quod Galenus ait, adſtringentia tenacia & viſcoſa ſibi ipſis vias pręcludunt: quare opus habēt facultate ipſis viā ſtruente & præparāte. Verum cum circa ſtomachum vel inteſtina ſanguis effunditur, eiuſmodi pharmacorum miſtura opus nō eſt, ſed hęc iam medendi attingunt methodum. Quare ad inſtitutum reuertamur, Gal. lib. 5. de ſimpl. medic. facult. cap. 26. amarum meatus perpurgare, abſtergere, extenuare, incidere humorum craſſitiem abſque manifeſta calfactione, memoriæ prodidit. Sed quomodo hęc abſque manifeſta calfactione amara præſtare Galen. ait, ſi vt dictum ſupra eſt, illa tertio ordine calfaciunt? Nam quę gradu hoc id efficiunt, eodem atteſtante Galeno in fine libri quinti de ſimplic. medic. facul. etſi non ſumme, vehementer tamen calfacere creduntur; & quę vehementer quidem excalfaciunt, pluſquam manifeſta calfactione alterant, cum quæ tantum ſecundo ordine conſtituuntur, manifeſte alterare enuntientur; quæ vero primi ſunt or-

 dinis

dinis calida,nos quidem excalfaciunt,non tamen euidenter, verum vt opus ſit inſuper demonſtratione rationali. Dicendum,illud Galenum dixiſſe collatione ad acria facta, quæ adeò vehementer excalfacere poſſunt,vt ſacram moliantur,& vrāt, quorum comparatione amara abſque manifeſta calfactione humorum craſſitiem incidere,& alia quæ dicta ſunt,opera exercere à Galeno dicũtur. Verum ad inſtitutũ redeuntes,in vniuerſum amara medicamēta intro ſumpta infarctus expediũt, craſſa attenuant, lentaq; incidunt;exterius verò admota ſordida vlcera expurgant, lichenas,impetigines,alphos,lentigines, & cætera, quæ cutē inficiunt,delent. Quin etiám amara quod ſupervacuos humores,aut abſorbent,aut detergunt,& dulcedini,ex qua facile putredo gignitur, aduerſantur, & ratione optima putredinem arcent,corporaq; diu integra tuentur,atq; conſeruant,inter quæ aloe primatum obtinet: viſceribus tamen nocent,infeſtaq; ſunt,vt Auicenna docuit libr. 2. tract. 1. c. 3. Quod ſi aliquis obijciat, abſynthium in ventriculo roborādo multam obtinere vim, plurimumq; poſſe: Dicendum illud virtutē hanc non ob amaritudinem; ſed propter adſtrictionē poſſidere;quod ex eo conſtat,quia ſuccus, à quo terreę partes, in quibus adſtrictoria vis ſita eſt,ſeparatæ ſunt, hac facultate deſtituitur amaritudinem quaſi ſolam obtinens ventriculo infeſtam. Porrò non aliam ob cauſam Galenus 11. metho. c. 16. abſynthium ponticum in iocinoris & ventriculi

6. ſim. tit. de abrotono.

Manardus li. 19. epiſto. 2.

triculi phlegmonis magis quàm vulgaria laudat, niſi quia in pontico adſtringendi facultas nõ par ua eſt, in reliquis omnibus amara quidem qualitas eſt vehementiſſima, adſtrictio vero aut plane obſcura, aut prorſus nulla ſentitur: ergo non propter amaritudinem; ſed propter adſtrictionem abſynthium ventriculo, viſceribuſque gratum, beneuolumque exiſtit. Quare quod Meſues ait, amara ſtomachos firmare; non abſolute verum cenſeri debet; ſed tunc ſolum, quando vna cum amaritudine adſtringendi vim coniunctam habuerint: habet enim abſynthium amaritudinis occaſione; vt deterſorium ſit, non tamen tantum vim detergendi obtinet, vt pituitam ventriculo hærentem, vel etiam eidem innatantem abſque alterius rei adminiculo valeat expurgare: ſed contra potius ineptiorem reddit euacuationi; hinc eſt, quod dicat Galenus libro.6.de ſanitate tuenda cap.10.abſynthij potionem illis eſſe aduerſiſſimam; quibus pituitoſus humor a capite in frigidum natura ventrem defluit, vt quæ ſuccum pituitoſum ipſorum uentri affigat; cum, ut ipſe ait, detergendi uim non habeat, quod adeò ſit exiſtimanda: ueruntamen ſi miſceatur melli aut uino abſynthium, aut utrique hoc eſt, mulſo, adepta detergendi ui pituitoſos quoque iuuare cenſet Manardus lib.16.epiſtolarum epiſtola.2.

In canonibus vniuerſalibus theoremate.2

¶ Sapores acres omnium eſſe calidiſſimos, admodumque exurentes: plurimos tamen ex eis, qui vtique admiſtam amaritudinem non obtinent. Vberi interim pollere humiditate, ac cur acria ipſa cuti impoſita, hanc exedant, ac exulcerent: intus vero aſſumpta id efficere non valeant.

Cap. VIII.

GAlenus li. 3. de ratione uictus in morbis acutis, com. 2. dixerat, ſaporem acrem in uehementer calfacientibus reperiri, acrimoniãq; horũ eſſe inſeparabilẽ; quod latius ſcripſerat lib. 4. ſim. c. 18. probans Platonis, Ariſtotelis, & Theophraſti teſtimonijs, ſaporem hunc omnium eſſe calidiſſimum. Cui ſententiæ nullus unquam aduerſatur; quippe cum excalfactio ex eſſentię eius ſit ratione. Quo fit, ut ſi ex plebe quempiã roges, q̃d nocet edulium acre, dixerit ſane, quòd fortiter, dum guſtatur, excalfacit, uelut piper, piretrum, naſturtium, allium, cepa, & id genus omnia; uidetur q; id ſolum ſaporum genus, cum appellatione careat propria, cõi per excellentiã uſum: nã cũ & ſapor amarus & ſapor acidus ambo etiã acres ſint; in quocunq; tñ corpore uehementer compe rimus acrimoniã, tametſi neç amarũ ſit, nec acidum, acre appellare cõſueuimus: atq; hęc quidẽ a Galeno dicta ſunt, ſubſcribens ſane in hoc tum alijs, tum ẽt Theophraſto lib. 6. de cauſis plãtarũ, cap. 1. dicenti, acria (ſupple dicuntur) quæ oris ca

Plato in Timæo. Theophr. lib. 6. de cauſis plãtarum. cap. 1.

-lore ferueſacta, mutuo ferueſaciunt, leuigataq́; ſurſum leuitate ſua feruntur ad ſenſus capitis, atque incidere poſſunt. Auicenna ſimiliter li. 2. tra cta. 1. c. 3. acuti ſaporis ſubſtantiam tenuem eſſe & calidam, literis prodidit, ac paulo inferius ſubſcribit, Acutum aũt eſt calidius, quĩ eſt fortius ad reſoluendum, & ad incidendum. Et Auerroes li. 5. collectaneorum. c. 17. quod dominatur, inquit ſupra acutum, eſt multus calor cum multa ſiccitate & ſubtilitate, & propterea ſubdit, calorem illius eſſe fortiorem omnibus alijs. Serapio itidem ſaporem acrem omnium calidiſſimum eſſe ſtatuit, lib. de temperamentis ſimpl. c. 2. vbi in hunc ſcribit modum, Subſtantia acuti eſt ignea, & modus acuti ſaporis eſt, quod qñ guſtatur calfacit calore forti, & mordicat inter edendũ linguam, & quod inuenit ex carne, & virtus eius prima eſt virtus calidior omnibus alijs ſaporibus. hęc Serapio. Vnde verè ab Iſaac dictũ eſt libro dietarũ vniuerſalium, c. 15. ſaporem hunc calidum eſſe in quarto gradu, eo q ſua incẽſio ignea eſt. Sed cur acria edulia, vt ſinapi, muria, allia, cepę, foris ĩpoſita cuti, hanc erodant, & exulcerent: intus vero ſumpta id efficere nequeant: cũ ratio contrarium potius ſuadere videat; ſiquidem interiora viſcera oĩa molliora, & teneriora ſunt, erodiq́; promptiora, quàm exterior veſtiens cutis? Cauſam attulit Galen. li. 3. de temper. c. eodem, dicens id fieri propterea quòd illa mutantur alteranturque, dum in ventre concoquuntur, & in venis in ſan-

guinem vertuntur: & propterea, et quod vno loco nõ permanẽt, ſed in multas partes diuiſa quoquo verſum feruntur. Addit, & quod non ſolum multis ſuccis miſcẽtur, ſed etiam cibis cum quibus ſumuntur: ad hęc, quod celeriter eorũ & cõcoctio & partiũ ſeparatio perficitur ita, vt quod conueniens in eis eſt, aſſimiletur, quod ſuperuacaneum & acre, per aluũ, vrinas, & ſudorẽ excernatur. Atq; huiuſmodi cauſę ſunt oẽs, propter quas, quod foris impoſitũ exulcerat, id comeſtũ non exulcerat. Hoc tñ animaduertendum reor, quod etſi acres ſapores vniuerſi calidi valde ſint, non tñ calori eorũ ſemper correſpondere ſiccitatẽ: ſiquidem docente Galeno, Quicunq; vtique
4. ſim. 19 ex eis amari non ſunt, vberẽ interim humiditatẽ admiſtã habent: proindeq; corporum eiuſmodi non pauca a nobis eſitantur; vt porra, allia, cepę. In quam ſententiã deuenit Serapio dicens, Quãdo componuntur ſapor acutus & amarus in aliqua medicina, erit illa medicina ſicca penitus ſine dubio: ſed res acutiſſime pungentes, quæ nõ ſunt amaræ, inueniuntur multoties multæ humiditatis: quare veniunt ad vſum cibi, & comedũtur; & ideo deuenimus ad comedẽdum multas ex eis, ſicut illas, quibus admiſcetur ſapor dulcis ex cibis, & vtimur eis in modum ſpecierum condientium ſolum; vice verò cibi non vtimur vna ſolum ex eis propter fortitudinem ſuæ virtutis. talia Serapio. Ex quibus liquet, Auerroem mi-
Lib. 5. ca. 27. nus benè ſaporem acrem ſimpliciter calidum &
ſic-

ſiccum pronuntiaſſe: cum tamē multa excipere deberet, quæ utique a ſiccitate longè aliena ſunt. Sed quod humida ſint acrium corporum plera que, in primis nos docet experientia, ſed & præter experientiam ratio ipſa manifeſtat: nam talia admodum putreſcere ſolent, vt allia, & cepæ, quod indicat, ea adeò ſuperfluā obtinere humiditatem, vt a proprio calore contineri & gubernari non poſſit: atque hinc eſt, vt antea quam reponantur, nonnulli illa ſoli exponant: alij ignis camino ſuſpendant, donec abſumpta ſuperfluā humiditate minus putredini reddant obnoxiā. Idem etiam piperi longo, zinziberi, & alijs innumeris accidit: nam niſi ſtatim ab initio probè ſiccentur, & recrementitiam humiditatem amittant, facile perforantur, & cari e corripiuntur; quod nulli eorum, quæ aut planè ſicca ſunt, aut humida quidem, ſed elaboratam, ac familiarem continent humiditatem, vſu euenire videmus: verum illa temporis tractu, vt ſicciora, ita & tepentiora redduntur, eo quòd vna cum excrementitia humiditāte acrimoniam quoque deperdunt.

Porrò ex his acribus corporibus alia, vt dictū eſt, edi poſſunt, alia eſui ſunt inepta. Quæ idonea ſunt eſui, docente Galeno, dulcem quādam (ſaltem obſcuram) admiſtam habeant qualitatem, neceſſe eſt: proinde plurimis illorum pro obſonio vtimur: multis vero vt condimentis tantum: at vt cibo ipſorum omnino nullo, idque ob *Li.4.ſim. cap.18.*

vi-

puto non facturos, ſi Galenum legiſſent, li. 2. de facult. alimentorum. c. ultimo, dicentem, Abſtinendum ab aſſiduo uſu oīum acrium, & potiſſimùm cum is, qui ipſis veſcitur, natura fuerit bilioſus: ſolis enim, qui uel ſuccum pituitoſum; uel crudum & craſſum, ac lentum aceruauerint, cibi eiuſmodi ſunt accõmodati. Sapor acris teſtimonio Galeni lib. 5. de ſimpl. medic. facult. cap. 27. extenuat, perpurgat, digerit, perrumpit, attrahit, & ſcaram ſiue cruſtram efficit. & paulo ſuperius dixerat, acre ſimiliter ut acidum agere, quod ad extenuationem perpurgationemq; attinet: cęterum in hoc differre, ꝙ acidum refrigeret, acre vero excalfaciat: ad hæc qđ illud repercutiat, hoc attrahat & digerat. Auicēna operationes acuitatis eſſe ait reſolutionē, inciſionem, putrefactionem, & apertionē. ſubditq; acutum & acidum in hoc conuenire, ꝙ ambo linguam mordicent, in eo vero differre, ꝙ acutum mordicet eam vehemēter cũ calfactione: acidum verò mediocriter & abſque calfactione. Quę ſanè ex Galeno deſumpſit lib. 1. de ſimplicium medic. facult. c. 39. Meſues de ſapore acri hæc nobis ſcripta reliquit; Acre medicamentum, inquit, facile inflammatur, mordet, penetrat, aperit, vrit, vlcerat, flatus diſſipat, tenuat, incidit, ſeparat, reſoluit, è longinquo attrahit, ſiccat, emaciat, ſitim facit. Ob hæc omnia cito & valenter agit, & ſua tenui eſſentia amarum medicamentum, & cętera imbecilliter, aut tarde purgantia accelerat, & purgantiora reddit, & hac

Li. 2. tra. 1. c. 3. et 4

In canoni bus vniuerſalib. theorem. 1. & 2.

in

in re vſum præſtat.& ad hæc quod res acres, vt aromata,flatus a medicamento excitatos tenuāt, & diſſipant,ob id ipſis hæc miſcentur, vt daucus,feniculum,piper longum. hæc Meſues. Cæterum quod ait,ſaporem hunc oĩa citò & valenter agere ex natura caloris excellentis, qui in eſſentia ſua actuoſus maximè exiſtit, id poſſidet. Porro actuoſus maximè habetur calor,quod celeriter,in quæ agit,permeet, quod vim & impetum ſua acrimonia faciat: quod naturam ſuam his,ĩ quæ operatur,breuiter impertiat,quòd deducat,fundat,attenuet, quæ nulli qualitatum alteri ſunt a natura tributa;ac proinde nihil magis res vicinas alterare,ac immutare,quam ipſa caliditas poteſt. Sed dicet aliquis, ſi calori tanta eſt agendi facultas, cur calfaciendi ac refrigerandi par quodammodo tempus habetur?vt a Galeno proditum eſt.7.metho.cap.5.cui Auicenna conſentit.4.1.cap.2.& 13.tertii tract.1.cap.4. Cui dicēdum, quod etſi eiuſdem Galeni teſtimonio caloris,quam frigoris maior ſit efficacia, calori tamen agenti patientis frigoris repugnantia, hoc eſt,occluſio & denſitas meatuum magis obſiſtit: verum agenti frigori,etſi minus efficaci, repugnantia tamen minor occurrit,quia cum morbo calido adeſt raritas & reſeratio viarum, vnde naſcitur paſſuri corporis aptior diſpoſitio, quo fit vt pari illa tempore ſuos effectus compleant,efficientiasq; exerceant. Verum hæc a præſenti tractatione aliena videntur:quare ad penſum redeamus:

Lib. de cõſti. ar. medi c.9. & de cauſis cap. 3.

mus: fecit enim prædictus Meſues locus, vt in iſta deſcenderem, ac vt illum totum ad Ariſtophanis lucernam, quemadmodum dici ſolet, enuclearem.

¶ *Saporem inſipidum aquoſum eſſe ſubfrigidum: ac quare guſtus organũ inſipidum eſſe oporteat: curque nobis aliqua inſipida & nonnulla amara, alijs animalibus ſapida & ſuauia appareant? Cap. IX.*

DIctum quidem ſuprà eſt, inſipidum inter ſapores recenſeri debere, eò quòd à nullo alio ſenſu præter quàm à guſtu percipi illud poteſt. Quare quiſquis protulit eorum inſipida eſſe verba, qui inſipidum, ſaporem eſſe tenent, non rectè cenſuit. Dicitur autem inſipidum, quemadmodum Galeno viſum eſt, ex eo quod ad linguam veniens nihil in ea facit: aut ob id, quod nulla inſigni guſtabili qualitate guſtum afficit, nec dulcedine, nec amaritudine, nec aciditate, nec aliqua alia ex eis quæ dictæ ſunt; quod euenit propter maximam ſimilitudinem, quam obtinet cum organo guſtus; nam vt Auerroes ait, Omne recipiens debet eſſe denudatum à natura recepti. Atque hæc cauſa eſt, cur guſtus natura aquea, ſynceraque habeatur, & nec dulcedinis, nec acrimoniæ, nec acerbitatis, nec alterius ſaporis particeps, ſed quemadmodum aqua optima omnis qualitatis, quæ ad guſtum attinet, expers eſſe cenſetur. Quia ſi ſapor aquis guſtui innatus eſſet,

Li. de ocu li p. r. 5. cap. 1.

Lib. 3. de anima. commen.

eſſet, alium ipſe extrinſecus aduenientem percipere non valeret: quia teſte Ariſtotele lib. 3. de anima, cap. 4. quod intus eſt prohibet alienum. Fortè quæ nobis inſipida videntur, alijs animalib. ſapida appareant, vt palleæ equis: ſic ſtercore humano canes ſuauiſſimè veſcuntur, nobis prorſus olfactu, & guſtu abominabili, & cucumeres ſylueſtres aſini auidiſſimè edunt, quos guſtus noſter magnoperè renuit, & aduerſatur: ratio eſt, quia quemadmodum Galenus docet lib. 8. de compoſit. medicam. per locos cap. 7. alimenta ſecũdum ſuam totam ſubſtantiam, proprietatem, ac familiaritatem habent ad ea, quæ aluntur. & lib. 4. de ſimp. medicamen. facul. cap. 10. dicebat, Nec eduliorũ nec medicamentorum vnam eſſe animantibus omnib. ſpeciem; ſed pro ſua vnamquamque familiari ſubſtantia ſimul & affectione, tum delectari, tum iuuari ab vtriſque: atque ob id alia aliis apparere iucũdiora. Quapropter, vt inquit Theophraſtus, non ſolum quod agit, verum etiã quod afficitur noſſe oportet: præſertim cum non idem ſapor percipiatur ab omnibus; quippe nihil prohibet: quemadmodum idem cenſet Theophraſtus, vt quod homini dulce eſt, id amarum aliqua ex cæteris animalib. ſentiant, & è conuerſo. Plinius itidem lib. 11. cap. 71. ex eduliorum multiplicitate, qua animalia vniuerſa afficiuntur, colligatur, non tactum ſolum, ſed etiam guſtum cunctis ineſſe: nam cur alios alia ſapores appetũt, ſi guſtus expertia ſunt? & quemadmodum in ſapo-

Lib. 6. de cauſis plant. ca. 2.

ribus,

ribus,quibus illa delectari ſolent, diuerſitas eſt, ſic & in guſtandi,edendiq; modo diſcrimen reperitur:alia enim ſugunt,alia lambunt, ſorbent alia,mandunt,vorant.ſed de his ſatis.Quare ad pẽſum reuertamur.Inſipida ad guſtum nr̃m (nã de hoc in pręſentia nobis ſermo eſt, quia hunc ſolũ medicus cõſiderat)aquoſa ſunt, &.qualitatis,quæ verbis explicari queat,expertia:quapropter *ἄποια*, hoc eſt, ſine qualitate ad guſtũ attinente fuere appellata;quibus omnibus(ſi Galeno creditur)commune eſt, vt alimentum, quod ab ipſis in corpus diſtribuitur,nullam inſignem habeat facultatem, ſed ſubfrigidum quidem ſit: craſſitie vero,quale idipſum eſt,quod ſumptum fuerit. Rurſus inſipida,auctore eodem Galeno, in duplici ſunt differentia:nam q̃dam ſimplicia exiſtunt:alia compoſita habentur;ſimplicia velut aqua & terra: ſunt.n. ambo guſtui inſipida, quemadmodum Galenus teſtatur,& guſtus ipſe manifeſtat: compoſita quidem vt cucumis, & cucurbita, aliaq; pleraque, in quibus nulla inſignis pręualet qualitas, q̃d ſi aliqua pręualuerit, teſtimonio Galeni hæc erit aliquantulũ frigiditati attinẽs. Cui ſententiæ Auicẽna ſubſcribit 1.p.canticorum tex. 31.pure inſipidũ,frigidum,& humidũ eſſe inquiens. Auerroes itidem ſaporem inſipidum aquoſum & frigidum eſſe memoriæ mandauit. Vnde Serapio, inſipidi ſubſtantiam aquoſam, & de genere dulcis eſſe pronuntiauit: nam dulce ob multam aquoſam humiditatem dulcedinem amittit, & inſipidum

Lib.2. de alim.fac. ca.68.q̃ de tuberibus inſcribitur.

Lib.de oculis par tic.5.c.1.

4.ſimp.c. 15 iuxta finem.

tionem ex dulcibus à calore extenuatis proueni-
re iã clarè docuimus; apparuitq; calidiora ſimul
& tenuiora tẽperie eſſe amara, quàm dulcia: atq;
ſic quidem vna amari ſaporis generatio eſt pro-
dita. Generatur etiam & ex ſalſo. vnde euenit, vt
dicat Gal. propinquum eſſe ſaporem ſalſum ama
Li.4.ſim plı.ca.21. ro: nam vt idem ſcripſit lib. 4. de ſimp. med. facu.
ca. 20. quidquid ſalſum pluſculum excalfeceris,
amarum tibi euadet, quod probat exemplo lacus
aſphaltites ſeu bituminoſi, qui nimia ſolis excan-
deſcentia amarus redditur, proindeq; æſtate, quã
hyeme, amarior eſt. Atq; his quidem modis ama-
rus sapor generatur, ac conſtat, cuius ſubſtantia
Li.2.tra. auctore Auicenna craſſa eſt, atq; terrea, cui ſen-
1. cap.3. tentiæ ſuffragatur Galenus lib. 4. de ſimp. medic.
facul. cap. 19. dicens, Nec enim aerea eſt (de ama
ris loquitur) nec tenuis, nec aquea eorum ſubſtã
tia; ſed, vt paulò ante dictum eſt, terrena exactè à
calore elaborata, ac velut ſuperaſſata ipſorum eſ-
ſentia. Quod etiam ratione probari non obſcure
poteſt: nam cum amarũ ex dulci, vel ex ſalſo per
vlteriorem fiat elaborationem, abſumpta ſemper
ac defluente ab eis parte humidiori in vaporẽ à
calore ſoluta, neceſſe eſt reliquum craſſius, terre-
nius, ſicciuſq; remanere. Verum hoc non ſimpli-
citer eſt intelligendum, ſed vt interpretatur eodẽ
4. ſimplic. cap. parum infra Gal. cum inquit, Nunc autẽ tan-
cap. 19. tum nouiſſe ſuffecerit, quod qualitas omnis ama
ra calidis ſimul ſiccisq; ſubſtantijs accedit, & præ
ter hæc tenuibus & terrenis: inaudiendũ eſt autẽ

totum,quod dicitur, coniunctum, haud quaquã vtrumq; ſeparatim legendum: nã ſi pugnare cũ terreno videatur tenue, verum non ſimpliciter tenue,ſed vt in terrena conſiſtentia,tale eſſe amarũ aſſero,velut calx & cinis, & quidquid exacte præaſſatum fuerit,ciniſq; redditum:forte aũt verius aſſimiles fuligini, ac ipſius flammæ fauillæ, quippe quę guſtantibus apparent amara. & lib. 5. de ſimp. medic, facul. c. 2. amarum terreſtre ſubtile appellabat. 4. itẽm eiuſdem operis. c. 19. præcitato,collatione quadam rem hanc exactius declarat dicens, In comparatione adſtringentium non parum ijs tenuiora eſſe medicamenta amara, vt acria verò craſſiora. Quamobrẽ ſubdit, nec facile craſſos viſcoſoſq; humores pettrãſeunt, velut ea,quæ ſunt tenuiori eſſentia, nec incidere perinde vt craſſiora nequeunt: in medio aũt vtriuſq; exceſſus ſint oportet, quę inciſura ſunt, nempe vt nec prõpte penetrẽt,perinde vt flãma,nec dũ cũctantur,tardãtq;, diſſecare non poſſint;hæc Gal. Atq; hinc eſt,quod dicat Auicẽna, acre & amarũ eſſe linguã radentia: ſed amarum non radere,niſi quod de lingua apparet:acuti autem abſterſionẽ & ſeparationẽ eſſe profundã;quoniã illud eſt ſubtilis ſubſtãtiæ,quæ profundiora peruadere magis poteſt. Porrò amari operationes, docente Auicenna,ſunt exaſperare & abſtergere. Gal. 4. ſim. c. 18. terminũ ſeu finẽ ſaporis amari abſtergere eſſe dixit,acris verò vrere. ac dulcis nutrire. & paulo inferius ſubſcribit, Porro quòd in vlceribus nacti *Libr. 2. tract. 1. cap. 3.*

ſunt præſtare amari ſapores, idipſum in corpus aſſumpti efficere valent: abſtergunt.n. expurgátque, & quæ in venis eſt, craſſitiem incidunt; quáobrem mēſes mouent, educendoq; ex pectore pulmoneq; puri auxiliātur, & in ſumma, ſiue craſſa in eis pituita, ſiue pus, ſiue aliud quippiam cōtineatur eiuſmodi, expurgant, eaq; ratione, & comitiali morbo cōpetūt quicunq; certe naturá nō habēt deletheriā ac venenoſam, illi.n. toto genere præter naturam ſunt, ſed & iis, qui ſanguinem ſpuunt, noxij ſunt, quippe cum iſti adſtringentia & viſcoſa, non incidentia diuidentiaq; expoſcāt. hæc Galenus. Quæ ſanè cūcta vſurpauit Serapio lib. de ſimp. temperamentis cap. pręcitato ſcribēs in hunc modum, Res amaræ omnes habēt naturá in ſe, faciendi in corpore, quādo ingrediuntur, illud ſimile eius, quod ipſæ faciunt in vlceribus extrinſecis, videlicet, quod lauār, & abſtergunt, & mundificāt, & incidunt, quod eſt in venis ex humoribus craſſis, & propter hoc prouocāt mēſes, & conferunt excreationi ſaniei à pectore & ex pulmone, & generaliter ſi eſt phlegma craſſum, induratum alicubi, aut ſanies, aut aliud ſimile, mundificāt, & ideo cōtingit ex eis, quod dictum eſt, niſi in natura ſua mortiferū, vel occidēs quippiam habuerint, cōferunt epilepſiæ: ſed interficiētes ex eis egrediuntur naturá ſuæ ſpeciei, & ſicuti prędictæ cōferunt epilepſiæ, ita ſunt cāvē nocendi hęmothoicis, quoniā ſputū ſanguinis eget rebus ſtypticis, & habentibus viſcoſitātē, & non

rebus incidentibus viſcoſitatem, & diuidẽtibus eam.atq; hactenus Serapio.Verum quod ipſe pariter ac Galenus aiunt ſanguinẽ reiectãtes viſcoſa & adſtringentia expoſcere, verum eſt ratione ad affectum habita, etiamſi ſitus occaſione, teſte Galeno, lib. 7. de compoſi. med. ſecundum locos. c. 4. prędictis ſtypticis & viſcoſis medicamentis congruenti menſura alia miſceantur tum calida, tum tenuium partium, gratia nimirum diſtributionis illorum in corpus. Etenim quod Galenus ait, adſtringentia tenacia & viſcoſa ſibi ipſis vias pręcludunt: quare opus habẽt facultate ipſis viã ſtruente & præparãte. Verum cum circa ſtomachum vel inteſtina ſanguis effunditur, eiuſmodi pharmacorum miſtura opus nõ eſt, ſed hęc iam medendi attingunt methodum. Quare ad inſtitutum reuertamur, Gal. lib. 5. de ſimpl. medic. facult. cap. 26: amarum meatus perpurgare, abſtergere, extenuare, incidere humorum craſſitiem abſque manifeſta calfactione, memoriæ prodidit. Sed quomodo hęc abſque manifeſta calfactione amara præſtare Galen. ait, ſi vt dictum ſupra eſt, illa tertio ordine calfaciunt? Nam quę gradu hoc id efficiunt, eodem atteſtante Galeno in fine libri quinti de ſimplic. medic. facul. etſi non ſumme, vehementer tamen calfacere creduntur; & quę vehementer quidem excalfaciunt, pluſquam manifeſta calfactione alterant, cum quæ tantum ſecundo ordine conſtituuntur, manifeſte alterare enuntientur; quæ vero primi ſunt or-

 dinis

dinis calida, nos quidem excalfaciunt, non tamen euidenter, verum vt opus ſit inſuper demonſtratione rationali, Dicendum, illud Galenum dixiſſe collatione ad acria facta, quæ adeò vehementer excalfacere poſſunt, vt ſacram moliantur, & vrāt, quorum comparatione amara abſque manifeſta calfactione humorum craſſitiem incidere, & alia quæ dicta ſunt, opera exercere à Galeno dicũtur. Verum ad inſtitutũ redeuntes, in vniuerſum amara medicamẽta intro ſumpta infarctus expediũt, craſſa attenuant, lentaq; incidunt; exterius vero admota ſordida vlcera expurgant, lichenas, impetigines, alphos, lentigines, & cætera, quæ cutẽ inficiunt, delent. Quin etiam amara quod ſupernacuos humores, aut abſorbent, aut detergunt, & dulcedini, ex qua facile putredo gignitur, aduerſantur, & ratione optima putredinem arcent, corporaq; diu integra tuentur, atq; conſeruant, inter quæ aloe primatum obtinet: viſceribus tamen nocent, infeſtaq; ſunt, vt Auicenna docuit libr. 2. tract. 1. c. 3. Quod ſi aliquis obijciat, abſynthium in ventriculo roborãdo multam obtinere vim, plurimumq; poſſe: Dicendum illud virtutẽ hanc non ob amaritudinem; ſed propter adſtrictionẽ poſſidere; quod ex eo conſtat, quia ſuccus, à quo terreę partes, in quibus adſtrictoria vis ſita eſt, ſeparatæ ſunt, hac facultate deſtituitur amaritudinem quaſi ſolam obtinens ventriculo infeſtam. Porrò non aliam ob cauſam Galenus 11. metho. c. 16. abſynthium ponticum in iocinoris & ventriculi

6. ſim. tit. de abrotono.

Manardus li. 19. epiſto. 2.

triculi phlegmonis magis quàm vulgaria laudat, niſi quia in pontico adſtringendi facultas nõ par ua eſt, in reliquis omnibus amara quidem qualitas eſt vehementiſſima, adſtrictio vero aut plane obſcura, aut prorſus nulla ſentitur: ergo non propter amaritudinem; ſed propter adſtrictionem abſynthium ventriculo, viſceribuſque gratum, beneuolumque exiſtit. Quare quod Meſues ait, amara ſtomachos firmare; non abſolute verum cenſeri debet; ſed tunc ſolum, quando vna cum amaritudine adſtringendi vim coniunctam habuerint: habet enim abſynthium amaritudinis occaſione; vt deterſorium ſit, non tamen tantum vim detergendi obtinet, vt pituitam ventriculo hærentem, vel etiam eidem innatantem abſque alterius rei adminiculo valeat expurgare: ſed contra potius ineptiorem reddit euacuationi; hinc eſt, quod dicat Galenus libro.6.de ſanitate tuenda.cap.10.abſynthij potionem illis eſſe aduerſiſſimam; quibus pituitoſus humor a capite in frigidum natura ventrem defluit, vt quæ ſuccum pituitoſum ipſorum uentri affigat; cum, ut ipſe ait, detergendi uim non habeat; quod adeò ſit exiſtimanda: ueruntamen ſi miſceatur melli aut uino abſynthium, aut utrique hoc eſt, mulſo, adepta detergendi ui pituitoſos quoque iuuare cenſet Manardus lib.16.epiſtolarum epiſtola.2.

In canonibus vniuerſalibus theoremate.2

¶ *Sapores acres omnium eſſe calidiſſimos, admodumque exurentes: plurimos tamen ex eis, qui vtique admiſtam amaritudinem non obtinent. Vberi interim pollere humiditate, ac cur acria ipſa cuti impoſita, hanc exedant, ac exulcerent: intus vero aſſumpta id efficere non valeant.*

Cap. VIII.

Plato in Timaeo. Theophr. lib. 6. de cauſis plãtarum. cap. 1.

GAlenus li. 3. de ratione uictus in morbis acutis, com. 2. dixerat, ſaporem acrem in uehementer calfacientibus reperiri, acrimoniãq; horũ eſſe inſeparabilẽ; quod latius ſcripſerat lib. 4. ſim. c. 18. probans Platonis, Ariſtotelis, & Theophraſti teſtimonijs, ſaporem hunc omnium eſſe calidiſſimum. Cui ſententiæ nullus unquam aduerſatur; quippe cum excalfactio ex eſſentię eius ſit ratione. Quo fit, ut ſi ex plebe quempiã roges, q̃d nocet edulium acre, dixerit ſane, quod fortiter, dum guſtatur, excalfacit, uelut piper, piretrum, naſturtium, allium, cepa, & id genus omnia; uidetur q; id ſolum ſaporum genus, cum appellatione careat propria, cõi per excellentiã uſum: nã cũ & ſapor amarus & ſapor acidus ambo etiã acres ſint; in quocunq; tñ corpore uehementer comperimus acrimoniã, tametſi neq; amarũ ſit, nec acidum, acre appellare cõſueuimus: atq; hęc quidẽ a Galeno dicta ſunt, ſubſcribens ſane in hoc tum alijs, tum ẽt Theophraſto lib. 6. de cauſis plãtarũ, cap. 1. dicenti, acria (ſupple dicuntur) quæ oris ca

lore feruefacta, mutuo feruefaciunt, leuigataq;, ſurſum leuitate ſua feruntur ad ſenſus capitis, atque incidere poſſunt. Auicenna ſimiliter li. 2. tracta. 1. c. 3. acuti ſaporis ſubſtantiam tenuem eſſe & calidam, literis prodidit, ac paulo inferius ſubſcribit, Acutum aũt eſt calidius, qm̃ eſt fortius ad reſoluendum, & ad incidendum. Et Auerroes li. 5. collectaneorum. c. 17. quod dominatur, inquit ſupra acutum, eſt multus calor cum multa ſiccitate & ſubtilitate, & propterea ſubdit, calorem illius eſſe fortiorem omnibus alijs. Serapio itidem ſaporem acrem omnium calidiſſimum eſſe ſtatuit, lib. de temperamentis ſimpl. c. 2. vbi in hunc ſcribit modum, Subſtantia acuti eſt ignea, & modus acuti ſaporis eſt, quod qñ guſtatur calfacit calore forti, & mordicat inter edendũ linguam, & quod inuenit ex carne, & virtus eius prima eſt virtus calidior omnibus alijs ſaporibus. hęc Serapio. Vnde verè ab Iſaac dictũ eſt libro dietarũ vniuerſalium, c. 15. ſaporem hunc calidum eſſe in quarto gradu, eo ꝗ ſua inceſio ignea eſt. Sed cur acria edulia, vt ſinapi, muria, allia, cepę, foris ĩpoſita cuti, hanc erodant, & exulcerent: intus vero ſumpta id efficere nequeant: cũ ratio contrarium potius ſuadere videat; ſiquidem interiora viſcera oĩa molliora, & teneriora ſunt, erodiq; promptiora, quàm exterior veſtiens cutis? Cauſam attulit Galen. li. 3. de temper. c. eodem, dicens id fieri propterea quòd illa mutantur alteranturque, dum in ventre concoquuntur, & in venis in ſan-

guinem vertuntur: & propterea, et quod vno loco nō permanēt, ſed in multas partes diuiſa quoquo verſum feruntur. Addit, & quod non ſolum multis ſuccis miſcētur, ſed etiam cibis cum quibus ſumuntur: ad hęc, quod celeriter eorū & cōcoctio & partiū ſeparatio perficitur ita, vt quod conueniens in eis eſt, aſſimiletur, quod ſuperuacaneum & acre, per aluū, vrinas, & ſudorē excernatur. Atq; huiuſmodi cauſę ſunt oēs, propter quas, quod foris impoſitū exulcerat, id comeſtū non exulcerat. Hoc tn̄ animaduertendum reor, quod etſi acres ſapores vniuerſi calidi valde ſint, non tn̄ calori eorū ſemper correſpondere ſiccitatē: ſiquidem docente Galeno, Quicunq; vtique
4. ſim. 19 ex eis amari non ſunt, vberē interim humiditatē admiſtā habent: proindeq; corporum eiuſmodi non pauca a nobis eſitantur; vt porra, allia, cepę. In quam ſententiā deuenit Serapio dicens, Quādo componuntur ſapor acutus & amarus in aliqua medicina, erit illa medicina ſicca penitus ſine dubio: ſed res acutiſſime pungentes, quæ nō ſunt amaræ, inueniuntur multoties multæ humiditatis: quare veniunt ad vſum cibi, & comedūtur; & ideo deuenimus ad comedēdum multas ex eis, ſicut illas, quibus admiſcetur ſapor dulcis ex cibis, & vtimur eis in modum ſpecierum condientium ſolum, vice verò cibi non vtimur vna ſolum ex eis propter fortitudinem ſuæ virtutis.
Lib. 5. ca. 27. talia Serapio. Ex quibus liquet, Auerroem minus benè ſaporem acrem ſimpliciter calidum &

ſic-

ſiccum pronuntiaſſe: cum tamē multa excipere deberet,quæ utique a ſiccitate longè aliena ſunt. Sed quod humida ſint acrium corporum plera que,in primis nos docet experientia,ſed & præter experientiam ratio ipſa manifeſtat: nam talia admodum putreſcere ſolent, vt allia, & cepæ, quod indicat,ea adeò ſuperfluā obtinere humiditatem, vt a proprio calore contineri & gubernari non poſſit:atque hinc eſt,vt antea quam reponantur, nonnulli illa ſoli exponant: alij ignis camino ſuſpendant, donec abſumpta ſuperfluā humiditate minus putredini reddant obnoxiā. Idem etiam piperi longo,zinziberi, & alijs innumeris accidit: nam niſi ſtatim ab initio probè ſiccentur,& recrementitiam humiditatem amittant,facile perforantur, & carie corripiuntur; quod nulli eorum,quæ aut planè ſicca ſunt, aut humida quidem,ſed elaboratam, ac familiarem continent humiditatem, vſu euenire videmus: verum illa temporis tractu, vt ſicciora, ita & tepentiora redduntur, eo quòd vna cum excrementitia humiditāte acrimoniam quoque deperdunt.

Porrò ex his acribus corporibus alia, vt dictū eſt, edi poſſunt, alia eſui ſunt inepta. Quæ idonea ſunt eſui,docente Galeno,dulcem quādam (ſaltem obſcuram) admiſtam habeant qualitatem, neceſſe eſt: proinde plurimis illorum pro obſonio vtimur: multis vero vt condimentis tantum:át vt cibo ipſorum omnino nullo,idque ob *Li.4.ſim. cap.18.*

vi-

puto non facturos, ſi Galenum legiſſent, li. 2. de facult. alimentorum. c. ultimo, dicentem, Abſtinendum ab aſſiduo uſu oīum acrium, & potiſſimum cum is, qui ipſis veſcitur, natura fuerit bilioſus: ſolis enim, qui uel ſuccum pituitoſum, uel crudum & craſſum, ac lentum aceruauerint, cibi eiuſmodi ſunt accōmodati. Sapor acris teſtimonio Galeni lib. 5. de ſimpl. medic. facult. cap. 27. extenuat, perpurgat, digerit, perrumpit, attrahit, & ſcaram ſiue cruſtram efficit. & paulò ſuperius dixerat, acre ſimiliter ut acidum agere, quod ad extenuationem perpurgationemq; attinet: cęterum in hoc differre, ꝙ acidum refrigeret, acre vero excalfaciat: ad hæc qđ illud repercutiat, hoc attrahat & digerat. Auicēna operationes acuitatis eſſe ait reſolutionē, inciſionem, putrefactionem, & apertionē. ſubdítq; acutum & acidum in hoc conuenire, ꝙ ambo linguam mordicent, in eo vero differre, ꝙ acutum mordicet eam vehemēter cū calfactione: acidum verò mediocriter & abſque calfactione. Quę ſanè ex Galeno deſumpſit lib. 1. de ſimplicium medic. facult. c. 39. Meſues de ſapore acri hæc nobis ſcripta reliquit, Acre medicamentum, inquit, facile inflammatur, mordet, penetrat, aperit, vrit, vlcerat, flatus diſſipat, tenuat, incidit, ſeparat, reſoluit, è longinquo attrahit, ſiccat, emaciat, ſitim facit. Ob hæc omnia cito & valenter agit, & ſua tenui eſſentia amarum medicamentum, & cętera imbecilliter, aut tarde purgantia accelerat, & purgantiora reddit, & hac

Li. 2. tra. 1. c. 3. et 4

In canone uniuerſalib. theorem. 1. & 2.

in re vſum præſtat.& ad hæc quod res acres, vt aromata,flatus a medicamento excitatos tenuãt, & diſſipant,ob id ipſis hæc miſcentur, vt daucus,feniculum,piper longum. hæc Meſues. Cæterum quod ait,ſaporem hunc oĩa citò & valenter agere ex natura caloris excellentis, qui in eſſentia ſua actuoſus maximè exiſtit, id poſſidet. Porro actuoſus maximè habetur calor,quod celeriter,in quæ agit,permeet, quod vim & impetum ſua acrimonia faciat: quod naturam ſuam his,ĩ quæ operatur,breuiter impertiat,quòd deducat,fundat,attenuet, quæ nulli qualitatum alteri ſunt a natura tributa;ac proinde nihil magis res vicinas alterare,ac immutare,quam ipſa caliditas poteſt. Sed dicet aliquis, ſi calori tanta eſt agendi facultas, cur calfaciendi ac refrigerandi par quodammodo tempus habetur?vt a Galeno proditum eſt.7.metho.cap.5.cui Auicenna conſentit.4.1.cap.2.& 13.tertii tract. 1.cap.4. Cui dicẽdum, quod etſi eiuſdem Galeni teſtimonio caloris,quam frigoris maior ſit efficacia, calori tamen agenti patientis frigoris repugnantia, hoc eſt,occluſio,& denſitas meatuum magis obſiſtit: verum agenti frigori,etſi minus efficaci, repugnantia tamen minor occurrit,quia cum morbo calido adeſt raritas & reſeratio viarum, vnde naſcitur paſſuri corporis aptior diſpoſitio, quo fit vt pari illa tẽpore ſuos effectus compleant,efficientiaſq́; exerceant.Verum hæc a præſenti tractatione aliena videntur:quare ad penſum redeamus:

Lib.de cõſti.ar.medi c.9.& de cauſis cap.3.

mus: fecit enim prædictus Meſues locus, vt in iſta deſcenderem, ac vt illum totum ad Ariſtophanis lucernam, quemadmodum dici ſolet, enuclearem.

¶ *Saporem inſipidum aquoſum eſſe ſubfrigidum: ac quare guſtus organū inſipidum eſſe oporteat: curque nobis aliqua inſipida & nonnulla amara, alijs animalibus ſapida & ſuauia appareant? Cap. IX.*

DIctum quidem ſuprà eſt, inſipidum inter ſapores recenſeri debere, eò quòd à nullo alio ſenſu præter quàm à guſtu percipi illud poteſt. Quare quiſquis protulit eorum inſipida eſſe verba, qui inſipidum, ſaporem eſſe tenent, non rectè cenſuit. Dicitur autem inſipidum, quemadmodum Galeno viſum eſt, ex eo quod ad linguam veniens nihil in ea facit: aut ob id, quod nulla inſigni guſtabili qualitate guſtum afficit, nec dulcedine, nec amaritudine, nec aciditate, nec aliqua alia ex eis quæ dictæ ſunt; quod euenit propter maximam ſimilitudinem, quam obtinet cum organo guſtus; nam vt Auerroes ait, Omne recipiens debet eſſe denudatum à natura recepti. Atque hæc cauſa eſt, cur guſtus natura aquea, ſynceraque habeatur, & nec dulcedinis, nec acrimoniæ, nec acerbitatis, nec alterius ſaporis particeps, ſed quemadmodum aqua optima omnis qualitatis, quæ ad guſtum attinet, expers eſſe cenſetur. Quia ſi ſapor aquis guſtui innatus

Li. de ocu li p. r. 5. cap. 1.

Lib. 3. de anima. commen.

eſſet,

ribus,quibus illa delectari ſolent, diuerſitas eſt, ſic & in guſtandi,edendiq; modo diſcrimen reperitur:alia enim ſugunt,alia lambunt, ſorbent alia,mandunt,vorant.ſed de his ſatis.Quare ad pẽſum reuertamur.Inſipida ad guſtum nr̃m (nã de hoc in pręſentia nobis ſermo eſt, quia hunc ſolũ medicus cõſiderat)aquoſa ſunt, & qualitatis,quæ verbis explicari queat,expertia:quapropter *ἄποια*, hoc eſt, ſine qualitate ad guſtũ attinente fuere appellata;quibus omnibus(ſi Galeno creditur)commune eſt, vt alimentum, quod ab ipſis in corpus diſtribuitur,nullam inſignem habeat facultatem, ſed ſubfrigidum quidem ſit: craſſitie vero,quale idipſum eſt,quod ſumptum fuerit. Rurſus inſipida,auctore eodem Galeno, in duplici ſunt differentia:nam q̃dam ſimplicia exiſtunt:alia compoſita habentur;ſimplicia velut aqua & terra: ſunt.n. ambo guſtui inſipida, quemadmodum Galenus teſtatur,& guſtus ipſe manifeſtat: compoſita quidem vt cucumis, & cucurbita, aliaq; pleraque, in quibus nulla inſignis pręualet qualitas, q̃d ſi aliqua pręualuerit, teſtimonio Galeni hæc erit aliquantulũ frigiditati attinẽs. Cui ſententiæ Auicẽna ſubſcribit 1.p.canticorum tex. 31.purè inſipidũ,frigidum,& humidũ eſſe inquiens. Aueroes itidem ſaporem inſipidum aquoſum & frigidum eſſe memoriæ mandauit. Vnde Serapio, inſipidi ſubſtantiam aquoſam, & de genere dulcis eſſe pronuntiauit: nam dulce ob multam aquoſam humiditatem dulcedinem amittit, & inſipidum

Lib.2. de alim.fac. ca.68.q̃ de tuberibus inſcribitur.

Lib.de oculis partic.5.c.1.

4.ſimp.c. 15 iuxta finem.

redditur. Rurſus inſipidum aquoſa humiditate depoſita dulce euadit, quod exemplo arborũ fructuum probat Serapio: nam in ſummitatibus ramorũ exiſtentes, dulces: qui verò propè terram ſunt, ob humiditatis vbertatem inſipidiores ſentiuntur. Frumentum item, hordeum, fabę, cicera, aliaq; pleraq; (quod etiã notauit Theophraſtus) initio ſui ortus velut inſipida, dilutaq; apparent, donec temporis tractu ſiccreſcentia, & maturitatẽ adepta dulciora efficiantur. Cæterum Rhaze nõ vnam inſipidis omnibus temperiem conſtituit. Nam inſipidorum, ait, vnum eſſe, quod magis nutrit, quodque æqualitati uicinum eſt: aliud uero, quod temperatè calfacit, & aliud, quod temperatè infrigidat. Et ſubdit, cum quolibet iſtorum poſſe humiditatem miſceri & ſiccitatem, quæ inquã in inſipidis, in ciborum uſum haud quaquam uenientibus, locum obtinent: non tamen in illis, quę pręparata atq; cõdita eſui apta efficiuntur, ut tubera, cucurbita, fungi, aliaq; huiuſmodi: nam hęc omnia talem habẽt temperiem, qualem inſipidis omnibus adſcripſit Gale. ſubfrigidam nempe & humidam. quapropter ob aqueam qualitatem ſibi innatam meritò gaudent origano; omniaq; huiuſmodi ſuccis acribus, uel acidis, uel auſteris, uel ſalſis admiſceri poſtulant; ſi modo in cibo ſuauia futura ſunt; ac iis, qui vſi illis fuerint, nauſeam non ſunt paſſura, & quia qualitatis ad guſtum attinentis expertia exiſtunt, non immerito multos parandi modos admittunt, ut quæ in medio ſint om-

Lib. 6. de cãis plantarũ. c. 8.

Lib. 9. ad Almanſ. cap. 1.

Gal. li. 2. de alimẽ. facul. c. 3. de cucurbita.

omnis exceſſus ; ob idque ad quemuis illorum ex æquo ducuntur, prompteq; ei aſſimilantur, & ſine multo negotio illius induunt naturam: quandoquidem docente Galeno, nihil eorũm, quę cõgenitum quempiam habent exceſſum, in contrariam exceſſui parandi rationem facilè ducitur. Inueniuntur præterea multa amaritudinem non exiguam præ ſe ferentia, ut uirides nuces, quæ per aſſiduam macerationem, aqua ipſa ſingulis permutata diebus, oẽm amaritudinem exuunt, & inſipida fiunt: atque ob id aliarum rerum miſturam facile ſuſcipere, & probè condiri queunt. Porro inſipidis omnibus commune eſt, ut condita atque præparata edi poſtulent: cruda namque inſuauia ſunt, ſtomachumq; lædunt, & concoctu ſunt difficilia adeo, ut ſi qui alterius cibi inopia illa mandere coacti fuerint, pondus frigidum ventriculo incumbere ſentiant, ſtomachumque habeant euerſum, ac uomituriant, quo ſolo uomitu a prementibus ſymptomatibus poterunt uindicari. Sunt itaque inſipida concoctu difficilia, prauique ſucci: nec tamen ſi aliquando facilè concoqui uideantur, ob id uitioſa eſſe deſinunt: euenit enim interdum, ut una uel altera uice ingeſta probe alterentur; deinceps uero inuicta & inalterata permaneant, quo fit ut poſtmodũ non leuiter ægrotandi præbeant occaſionem. & licet initio lenta progrediantur actione, poſtea uero alterationis tarditatem noxæ grauitate compenſant. Hoc Galenus nos docet lib. 2. de alimentorum facultate, ubi ſup.

cap. 6. Vbi de cucumeribus verba faciens in eum ſcribit modum, Ergo qui cucumeres belle concoquunt, quũ eo ipſo ſiſi affatim ijs ſe impleuerint, ijs tandem longo tẽporis tractu accidit, vt ſuccus frigidus, ac mediocriter craſſus in venis coaceruetur, qui in ea coctione, q̃ fit in uenis, haud facilè mutationem in probum ſanguinẽ recipiat. Ob eam igitur cauſam oĩbus praui ſucci edulijs cenſeo abſtinendum, etiamſi ea quibuſdam cõcoctu ſint facilia: nobis enim non aduertentibus prauus ſuccus ex ipſis poſt longum tp̃s in venis colligitur; qui poſtea exiguã ad putrẽdum occaſionem nactus febres malignas accẽdit. hæc Galenus. Rurſus inſipida Meſues teſtimonio lubricant, flatulẽta ſunt, obſtruunt, denſant, congelant, calorem extinguunt. & hæc omnia tardè & debiliter operãtur; ſua tamen ſubſtantia mediocri acre, amarum, ſalſum, aridum reprimunt. Aliud inſipidi genus deſcripſit Auicenna lib. 2. tract. 1. c. 3. quod ipſe apud ſenſum inſipidũ uocat: illud autem eſſe ait, quod in ſe ipſo ſaporem quidem habet: cæterum propter uehementiam ſuæ craſſitudinis non diſſoluitur ex eo quidpiam, quod linguę admiſceri, ab eademq; comprehendi poſſit. Quod ſi machinemur, inquit, vt eius partes diſſoluantur, & attenuentur, ſentiet ſaporem ipſius, è quorum numero eſſe dicit æs vſtũ & ferrum: lingua namq; ante uſtionem ex his non conſequitur ſaporem: quoniam non diſſoluitur ex ſubſtantia eorum quidpiam perueniens ad humiditatem exiſtentem in

lin-

lingua, quæ extrinſecum medium eſt in ſenſu guſtus: cum uero conamur, ut in partes minimas ſecentur: apparebit ſapor quidam uehemens. Verũ (iudicio meo) hæc Auicennæ ratio inualida eſt: nam ſi æs nõ uſtum in ſcobem, id eſt, tenuiſſimũ puluerem redigatur, attenuabitur, & partes diſgregabuntur: lingua tamen nullum in eis ſaporẽ percipiet; etiamſi illæ eius humiditatem pertingant, ac ipſius ſubintrent meatus; ergo non ob denſitudinem, ut Auicenna dixit, cõpactionemvè ęs non uſtus inſipidus eſt: ſed quia in illo ſapor quidam tacitus ineſt, qui uſtione in actum redigitur, & energia fit, qui antea in potentia erat; facit ẽm ignis in ære atque ferro id, quod in medicamentis purgantibus calor noſter molitur: quemadmodum enim dum natiuus calor medicamentum terit, calfacit, omniq; ratione exagitat, tacita eius facultas quaſi ſolutis uinculis exurgẽs ſe promit, profertque uires nouas: ſic ignis calor æris & ferri ſaporem, qui antea inſipidus erat, excitat, & in actum deducit. Sed de iſtis inſipidis, quæ in alimentum non cedunt membrorum, in præſentia nobis ſermo nõn eſt, ſed de illis tantum quæ alterata, atque condita corpus nutrire ualent.

Auicẽnæ ratio improbatur

¶*Quæ ſit ſaporum miſtorum conſideratio, ac quomodo id, quod per ſe agit, ab eo quod ex accidenti operatur, diſcerni ac ſeiungi debeat.* *Cap.* X.

QVI compoſitos atque cõmiſtos ſapores diſcernere ſtudent, neceſſe illis eſt, vt prius ſimplices omnes ad vnguem cognitos atq; pſpectos habeant: ſiquidẽ initium, fons, & elementũ miſtorũ cognoſcendorum eſt diligenter internoſcere ſimplicium cuiuſq; ſaporum ſpeciẽ, guſtũ in ſingulis ſæpè exercẽdo, & affectionem, quam quiſque per ſe in lingua imprimit, diligenter memoriæ mandando. Exploratur autem vniuſcuiuſque eorum natura in hunc modum, acerbus in meſpilis, acatia, fructu arbuti, ilicis, fagi, & in pyris ſylueſtribus immaturis, ac in cornis. Auſterus in cotoneis malis, in ſorbis & oliuis: nam in mali punici granis auſterus ſolus nõ reperitur; ſed acido vel dulci cõmiſcetur: acidus præſertim percipitur in oxylapatho, & oxalide, quam ẽt oxida nũcupãt: eſt aũt hæc olus ſylueſtre; in iſtis enim, maximè Galeno, ſyncerus viſus eſt ac ſimplex acidus ſapor, nullius particeps acerbitatis, vt ſolent arborum fructus; perſpicuò enim hi cum acerbitate quadam admiſtã habent aciditatem: ſicut cũ acrimonia acetum. Sapor dulcis deprehẽditur in muſto ex dulcibus vuis expreſſo, atque ad dimidias, tertiasvè excocto, quod teſte Galeno dulcedine melli non cedit, vt mel tamen acre non eſt, & in his ipſis vuis ſaccharo calamis viridib. graminis, ἀγρωστιν, Græci vocãt; ad hæc tritici, hordei, aliorumque multorum: nã in melle ſyncerus dulcis ſapor non eſt; ſed acrimoniæ permiſtus, vt docet Galenus. 1. de antidotis, c. 2. & glizirhizę radix

Li. 4. de ſimp. me. facul. c. 15.

Lib. 1. de antidotis, ca. 2.

eodem

eodem teſtante Galeno, ſimul cum dulcedine le uem quandá obtinet adſtrictionem: ad eundem modum vbi vaſe quopiam aut rupto, aut aperto, affatim calidus ſanguis in linguá effunditur, dulciſſimus apparet: vtique ſi ſecundum naturam ſe habuerit: ná morbidus amarus aut ſalſus eſt, aliá vè eius generis qualitatem prę ſe fert. Pinguis exactè eſt, tum fructus, tum ſuccus oleæ caducæ, & alij oés, ex quibus oleum conficitur, ſicut ſeſama, nucesque, & amigdala: nam id genus oía vetuſtate prorſus efficiuntur pinguia; quippe in quibus aquea quidem excrementitiaque humiditas digeritur; propria verò à calore natiuo elaboratur, atq; exactè concoquitur. Amarus ſapor exploratur in cucumeris aſinini, fellisq; guſtu. Salſus in ſale: acris in allijs, cepis, ſinapi, & in alijs, quæ his ſimilia ſunt: inſipidus in cucurbita, & aqua pura ac omnis experte qualitatis. Atque hi ſunt ſimplices, ſynceriq; ſapores omnes, quos ſanè, qui ſeorſim exactè cognoſcit, cùm permiſcentur, ac inuicé cóponũtur, nó multo negotio cognoſcet, quo circa percipiet in ſucco vuæ immaturæ acerbitaté & aciditatem ſimul ineſſe: in aloe adſtrictioné & amaritudinem: in aceto acrimoniam & aciditaté: in abſynthio amarorem, adſtrictioné, acrimoniamq;. Ad eundem prorſus modũ cognoſcet in capparis radicis cortice triplicé ſapporé vnà coire amarum, acré, & acerbũ. Conſiderandum rurſus eſt, qđ cum ex pluribus ſaporibus miſtio exiſtit, ex oíbus miſtam actionem medicamentũ edet:

Lib. 6. de ſimp. me. facul. tit. de dulci radice.

Gal. li. 4. ſimp. cap. 16.

Gal. li. 4. de ſimpl. med. fac. cap. 8.

nam aloe aluum deijcit cã amaritudinis: ſed ven
trem cohibet atque roborat adſtrictionis occaſio-
ne. Atque hinc eſt, quod dicat Galenus illam nõ
elotam valentius vacuare, elotam purgare quidẽ
minus, ſed roborare ventriculum magis. Sic cap-
paris radicis cortex, eodem docente Galeno, vin-
centem habet qualitatem amaram, proximã acrẽ,
deinde acerbam. Ex quo liquet, quod diuerſis pu
gnantibusque conſtet facultatibus, quippe abſter
gere, purgare, incidere poteſt amaritudine; excal-
facere, incidere, digerere acrimonia; contrahere
vero, denſare, conſtringere acerbitate. Hoc in mil
le alijs videre licet, quæ in præſentia ſilentio præ-
termitto, ne in re perſpicua exemplis vtar parum
neceſſarijs. Veruntamen etſi ex omnib. miſta eda-
tur actio, illa tamen valentiori præcipuè referen-
da eſt; ſic acetum magis infrigidat, quàm calfacit,
effectusque aciditatis plus elucent, conſpicuique
magis ſunt, quàm acrimoniæ: ad eundem modũ
denominatio ab exuperantiori ac vigentiori ſu-
menda ſemper eſt, vt ex Galeno fit manifeſtum,
lib. 4. de ſimplicium medicamentorum facultat.
cap. 18. dicente, quędam acria permiſtam habere
amaritudinem; nõ tamen nuncupari amara, quã-
doquidem hæc in eis lenis eſt & infirma, valida
aũt vis acrimoniæ; ſic mel dulce tãtum vocare ſo-
lemus, etiãſi dulcedini immiſtam acrimoniã ha-
beat. Ad eundem ẽt modum aloem amaram dici
mus, nulla adſtrictionis mentione facta. Atque ita
quidẽ de medicamentorũ, eduliorumq; uirib. ex
ſapo-

*Li. 7. me-
tho. c. 11.*

*Lib. 7. de
ſimp. me.
facul. tit.
de cappa
re.*

ſaporibus conijcere datur: in quibus verò ſapor nequit medicaméti vim atque facultaté oſtédere, experientia ſuccurrit; nec.n.in oĩbus certa eſt ſaporis ſignificatio: nam ſic opium amariſſimum, iudicaremus calidũ, pariter & cicutam, cũ tamen duo hæc venena ſint frigiditate internecantia. Quapropter non temerè à Galeno dictum eſt initio librorũ de alimentorum facultatibus, haud rectè opinari eos, qui omnia ſapore eodé, odore, colore, aut alio id genus prædita vires eaſdé obtinere, exiſtimant. Ne verò nos experiétia fallax decipiat, etiã atque ẽt cauendum, ne affectum, qui per accidés à medicaméto proceſſit, primũ & per ſe editum eſſe putemus: diſcernemus autem id, quod ex accidenti quid facit, ab eo, quod propria facultate operatur, ſi ijs, quæ tertio de temperamẽtis, & 1. de ſimpliciũ medicamẽ. facul. ſcripſit Galen. mentẽ adhibuerimus, vbi diſcemus actiones, quæ ex accidenti procedunt, nõ tribuere medicamẽtis appellationes, ſed quæ per ſe & primo ac nullo interueniente medio à medicamentis ipſis emanant: alioquin aquam frigidam calidam eſſe dicemus, vbi uidelicet in iuuene benè carnoſo, ac æſtate media caloris molitur reuocationẽ: & calidam frigidam, cum in phlegmone (eſt enim ea affectio calidæ copioſæque fluxionis ſoboles) modico ſuo calore ſuperfluitatem euacuans, quod reliquum eſt, frigidum reddit. Pari modo medicamenta calida cholagoga iudicabimus frigida, dũ attractis ab eis calidis ac bilioſis *3. de tempera. c. 5. 1. de ſim. me. facul. cap. 4.*

humo-

humorib. corpus frigidius, quàm ante remanet, prout enim corpus affectum eſt, ita & id, quod in corpus aſſumitur, nunc ſuam, nunc alienã qualitatem oſtendere vr: atque hæc præcipua cã eſt, cur idem medicamẽtum modò per ſe operetur, quandoque vero ex accidenti: vinum alios tardos, alios ſuperbos reddit, atq; inſanibundos, cõtrario etenim affectu id agitur; quandoquidem alteri magis, alteri minus moueantur; quoniam, vt ex Heremoni ſententia ſcribit Ariſtoteles, vinum *Li. 3. proble. 16.* ſeſe pro moribus vtentium applicat; cõtraria igitur reddit, non quæ eadem, ſed quæ ſunt ſimilia; vt ignis alia exiccat; alia humefacit; ſed non eadem: & quidem glaciem liquefacit, ſalem indurat: nã & vinum, vt quod ſuapte natura calidũ ſit, homines tardiores incendit, redditq́, mobiliores: contra mobiliores diſſoluit, atq; retardat. Vt enim balneũ corpora perſtricta duraq; relaxat, agilioraq; facit: humida vero & mobilia diſſoluit, atq; infirmat; ſic vinum quaſi interna hominis dilués ita afficere poteſt. Braſica rurſus ante vini potionẽ ingeſta ebrietatem inducere perhibetur: poſt *3. proble. probl. 17.* verò ſumpta temulentiam ſoluit, vt ab Ariſtotele proditum eſt. Mel febrientibus amarum videtur, ſimiliter & vinum: ſanis vero corporibus ambo dulcedinem & ſuauitatẽ oſtendunt. Si quis enim dulcibus edulijs guſtum afficiat, quod ſtatim ſuperbibatur vinum, amarum eſſe percipietur. Coa*Li. 2. ca. 67. in fi.* gulũ omne, vt Dioſcorides tradidit, diſſipata cogit, & coacta diſſoluit. Cedria viuentia corpora

corrũm-

corrumpit, & defuncta conſeruat, qua ex cauſa mortuorum vitã aliqui eam appellauere, ita eodẽ ſcribẽte Dioſcoride lib. 1. cap. 89. Acida prętereà vt ſupra c. 3. viſum eſt, cum ſuccum craſſum in ventre inuenerint, alui deiectiones humectãt, faciliorcſq; reddunt: ſi vero ventrẽ purum inuenerint, illũ magis ſiſtũt. Nuces, vt Simõ Sethi memoriæ mãdauit, in ventriculis frigidis facile coquuntur: in calidis vero in bilioſum humorẽ vertũtur. Trãſportatio, & motus velut ventilãs, ſol excalfaciens, flammæq; iuxta ardentes, vt Galenus ait, vina optima, & natura calida, meliora & præſtantiora efficiunt; lãguida vero corrumpunt, & acida reddunt, & eorum arguunt imbecillitatem, ac celeriter perpeti cogũnt, quæ alioqui poſt paſſura eſſent. Sunt & multa alia, quæ pro corporis varia diſpoſitione oppugnãtes contrariaſq; facultates excercent; atq; ob id ambiguos reddunt ſimplicium veſtigatores neſcientes quid per ſe, ac quid ex accidenti illa moliantur.

Bartholo: Marãtha li. 3. met. cognoſcendorũ ſimplic. c. 14.

4. ſimpli. cap. 14.

¶ *Quid odor ſecundum Ariſtotelem, & Theophraſtum: illumq; per aerem & aquam diffundi: ac piſces odorare non aeris, ſed aquæ interuentu?*

Capit. XI.

OPportunum videtur nunc de odoribus diſſerere, eò quod teſte Ariſtot. lib. de ſenſu & ijs, quæ ſentiũtur. c. 5. cum ſaporibus proportione quadam conueniãt, eademq; fermè ſit vtriſq; affectio, vt dixit Theophraſtus li. 6. de cauſis plãta-

tarum, capite. 1. Et ut a definitione exordiamur, odor, quemadmodum idem docuit Theophraſtus, partis eſt ſiccæ ſapidę in diaphano, hoc eſt, trãſlucido corpore demiſtio: id.n. aeris & aquæ cõę eſſe inquit; ſiccę dixit, quia odor in ſicco fundatur, eidemq; innititur: atq; hinc euenit, quemadmodum lib. 6. de cauſis plãtarum, ca. 24. ipſemet Theophraſtus annotauit, vt fructus agreſtes odoratiores vrbanis ſui generis habeãtur: ſunt. n. agreſtes vrbanis ſicciores. Hæc quoq; cauſa eſt, cur in Ægypto minimè odorati flores naſcãtur; quia vt Plinius lib. 21. c. 7. ſcriptum reliquit, ibi nebuloſus, ac roſcidus aer à Nilo flumine exiſtit. Ariſtoteles preterea lib. 2. de anima. c. 9. in fine, odorem ſicci eſſe, ſicuti ſapor humidi, ingenue profeſſus eſt. Eſt ẽt odor partis ſapidę; quia odor tantũmodo, vbi ſapor eſt, reperitur, dicẽte Alexãdro odorem habentia habere ẽt & ſaporem; & inſipida odore carere. Cui Auerroes ſubſcribit lib. de ſenſu & ſenſilibus. c. 5. ambo ab Ariſto. docti eodẽ in loco, vbi Ariſt. ſic ait, lapis inodorabilis, inſipidus .n. ligna aũt odorabilia, ſapida. n. & horum aquoſa minus: amplius eorum, quæ metalla ſunt, aurũ inodorabile, inſipidum enim. Quibus verbis liquido oſtẽdit, odorem partis ſapidę expertẽ non eſſe; ſineq; ſapore odorem nõ reperiri. Cui tamẽ ſapori odor pręcipue inſit, dubiũ eſt: nam Theophraſtus lib. 6. de cauſis plãtarum. c. 13. dicit initium boni odoris amarum exiſtere; odoratumq;, quin amarũ ſit, cõperiri eſſe difficile. Cui Plinius con-

Lib. 2. de animá, ca. de olfactu.

Cui ſapori odor praſertim inē.

conſentit lib. 21.c. 7. inquiens, Odorato ſapor raro vlli nõ amarus, e cõtrario dulcia raro odorata. Quod & experiẽtia ipſa manifeſtat; nã roſa, agolochum, moſchus, ambarum, cybetũ, & alia huiuſmodi, quæ odoratiſſima ſunt, amaritudinẽ nõ exiguã prę ſe ferunt. Cęterum Gal. lib. 4. de ſimp. medic. facul. c. 22. manifeſte contrarium aſſerere apparet, dum ait, amarum nunquam odoratum eſſe, nec vt medicamẽtum nobis ſuaue, nec vt cibus. Alphonſus Lupeius iure putat textum hunc eſſe deprauatum, emendandumq; fore per antiquiſſimum codicem manu ſcriptum, aut per ve terem tranſlationem, quę hunc in modum habet, veruntamen res amari ſaporis non cadit ex caſu delectabili in aliqua hora, nec ſecundũ viã medicinę, nec ſecundum viam cibi. Poteſt etiam per Grecum exemplar emẽdari, quod ſic habet, *καὶ τοι τογε πικρὸν οὐδέποτ' ἦν οὐδ' ὡς φάρμακον ἡμῖν ἡδύ.* hoc eſt, tametſi amarum nunquam ſane nec vt medicamentum eſt nobis ſuaue. Quare vtcunq; ſit, Lupeius reprehẽſionẽ valeriolæ hac in parte merito inanem eſſe cẽſet. Subdit deinceps Theophraſtus in diaphano, hoc eſt, translucido corpore demiſtio; quia pars hęc ſicca, ſapidaque, quam odorem appellamus, à re ipſa per diaphanum, translucidumve corpus communicatur. Declaratque poſtmodum qualia ſint huiuſmodi corpora diaphana odorem deferẽtia dicens, Huiuſmodi aerem eſſe & aquam. Quæ ſane ab Ariſtotele deſumpſit lib. de ſenſu & ijs, quæ ſentiuntur

Galeni textus deprauatus emẽdatur.

Quæ ſint diaphana corpora odorẽ deferentia.

tur, c. 5. dicente, in aqua ſaporem ineſſe pariter & odorem. & lib. 2. de anima textu. 97. inquit, eſt aũt olfactus per medium, ut aerem & aquam, etenim aquatica uidentur odorem ſentire. Verũtamen Plinius huic ſententiæ aduerſatur lib. 9. c. 7. ſcribens in hunc modum, Super omnia eſſe auditum & odoratum piſcibus; nõ erit dubium ex aeris utrunq; materia, odorem quidem nõ aliud, quã aerem infectum intelligi poſſe. Quibus uerbis cõſentit quidẽ piſces odorare, uerũ nõ aquæ, ſed aeris interuentu, quem bullãtium aquarum ſufflationis experimento, piſcium ſomno, lunæq; effectu concharum quoque corpora augeſcente, aquæ permiſceri opinatur. Nititur illo capite cõtra Ariſtotelẽ defendere, piſces reſpirationis munere fungi; ad cuius probationẽ coactus fuit adducere, aerem, quem ipſe uitalem halitum uocat, in aquas penetrare, quia ſine eo reſpirationi locus non datur ullus, id aũt colligit ex ſomno, ex bullãtium aquarum ſufflatu, & ex lunæ effectu cõcharum corpora augeſcente. Quæ ſane rationes inualidæ ſunt, & nihil aduerſus Ariſtotelem cõuincunt; quia dormire piſces abſq; eo, quod reſpirẽt, nihil eſt, quod impediat: nã ſi ſine reſpiratione uigilãt, cur dormire etiam ſine reſpiratione non poterunt? Vitalem aũt aurã in aquas penetrare contingere poteſt, uel cum illa cum pondere aliquo delapſa deſcenderit, uerum hæc mox ſeſe refert; quo fit, ut undam ſurſum compellens, bullas excitet: uel quod uapores propter ſolis abſtra

Plinius Ariſtoteli aduerſatur.

Ariſt. li. 2. de anima, ca. 8. in fin. tenet piſces non reſpirare.

Quibus modis cõtingat aerem in aquã penetrare.

ctionem

ctionem ex terra ſubdita mari, uel ex aliqua alia parte terræ cauernoſæ tranſcurrentes exhalat, ut dicere neceſſe ſit, auram aliquam ſub aqua remanere nõ poſſe. Etſi qua ex cauſis de prædictis oriatur, ſtatim aſcẽdere proprium locũ quærens. Hoc n. Ariſtoteles nos docuit lib. de ſenſu, & ijs, quæ ſentiuntur, c. 5. dicens, Piſces olfacere uidentur, quamuis aer in aqua non ſit (nam ſimulac aer in aqua gignitur, emergere aſſolet) nec ipſi reſpirẽt. Quod aũt cõcharum corpora in plenilunio incrementum capeſſant, nihil ad rem attinet, cum nõ ex reſpiratione, aut ex tranſpiratione aliqua; ſed uel quia per id tẽpus eorum humor diffundatur, & maiorem occupet locum; uel quoniã propter tẽporis clementiam pingueſcãt, & ſaginẽtur, talis effectus producatur, id, quod ẽt de cãcris Plinius aſſerere uidetur lib. 9. c. 31. inquiens, Omnia eius generis hyeme læduntur, autumno & uere pingueſcunt, & plenilunio magis: quia nocte ſydus tepido fulgore mitificat. Quæ ſane ab Ariſtotele accepit lib. 4. de partib. animalium, cap. 5. parum ante medium, ubi ſic ait, Laborant teſtata omnia per frigus & æſtum, atque exuperantiam temporis pati nequeunt, argumento eſt, quod echinis euenit: habent enim id, quod ouum appellant, iam ab ortu naturæ & plenilunijs uberius, non quia per id tempus copioſius paſcuntur, ut quidam putant: ſed quod noctes tepidiores ſunt propter lucem pleniorem; calorem enim deſiderant, quoniam frigori patent, utpote quæ ſangui-

ne

ine careant; ex quo fit, ut ęſtate potius vbique ui geant, pręterquã in Pyrenſi Euripo: nam ibi non minus tẽpore hyberno probãtur; cuius rei cã eſt, quod tunc uberius pabulentur, cũ piſces per id tẽpus ea loca relinquant. hęc Ariſtoteles. Quę ẽt quinto libro de hiſtoria animalium tetigerat. Audire ẽt piſces palã eſt aquæ interuallo: eſt.n.aqua interuallu:m auditui eorum, ſicuti aer auditui terreſtrium auditur quidẽ ſonus, & in aere, & in aqua, ut. 2. de anima, c. 8. ab Ariſt. traditum eſt, nulla tñ pars eis eſt manifeſta, quę ſenſum miniſtret audiendi, ſiquidẽ ut Plinius ait, neq; mẽbra neq; foramina auditus habent: audire tamen eos palã eſt, utpote cum plauſu cõgregari feros ad cibum cõſuetudine in quibuſdam uiuarijs ſpectetur; & in piſcinis Cęſaris genera piſcium ad nomen ueniſſe eiuſdem Plinij, teſtimonio compertũ habemus. Sonos etiam immodicos, ut triremium remigia fugere uiſuntur: itaque fit ut facile intra ſua ſtabula capiantur: nam etſi externus ſtrepitus paruus eſt, ijs tamen qui demerſum in humore ſuum auditum habent, ęque omnis ingens, moleſtus, grauiſque occurrit; quod certe uel in delphinorum captura euenit: cum enim piſcatores repente alueis uniuerſis circundederint gregem delphinorum, inde obſtrepentes in mare, efficiunt, ut territi erumpant uniuerſi in littora, capiunturque tentato grauatoque capite prę ſtrepitus inflicti nimietate. Olfactus quoque ſimilis intelligitur ratio, & cum partem nullam ſenſoriã ha-

Franciſcus Maſarius, Venetus in 9. libr. Plinij. Lib. 10. cap. 70.

habeant manifeſtam; attamen ſagaciter odorantur, nam procul odorem ſentiunt in aqua; argumento quod piſces nonnulli eſcam putridam à longinquo feſtinanter petant, non tamen aeris, ſed aquæ interuallo: quare odor non tantum aer infectus intelligitur, quéadmodum Plinius fuit opinatus, cùm etiam aqua infecta intelligi poſſit. Verùm in Plinij opinione falſa quidem, & à veritate prorſus declinante confutanda, non eſt cur modo tempus cõteramus immodicum, cùm hoc à præſenti tractatione alienum uideatur: & illa à Franciſco Maſario Veneto efficaciſſimis rationibus iamdudum ſit cõfútata, atq; exploſa. Quod uerò ad præſens propoſitum attinet, probatum abunde eſt, odorem non tantum per aerem, ſed etiam per aquam diffundi, piſceſque ſub aqua, vbi aer non eſt, ſpiritum trahere non poſſe.

In caſtigationib. & annotationib. in 9. lib. Plinij. c. 7.

¶ *Quid odor ſecundũ Platonem & Galenum, ac quibus indicijs deprehendatur illum fumalem eſſe euaporationem.* Cap. XII.

HActenus quidem quid Ariſtoteles & Theophraſtus de odoris natura cẽſuerint, explicatum abunde eſt. Quid uerò de ea Plato & Galenus decreuerint, explicandum deinceps. Plato in dialogo de natura, odorem fumum eſſe aut caliginem, ſcriptis mãdauit. Cui ſententię ſuffragatur Galenus lib. 4. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, c. 22. in eum ſcribens modum,

Odor fumus eſt aut caligo.

Odorabiliũ ſubſtantia eſt vaporoſa.

dum, Odorabilium vaporoſa eſt ſubſtantia; eo enim, quę à corporib. defluunt, ambienti permiſta, ac deinde p nariũ inſpirationem in cerebrũ delata ſenſum mouent; Recta ergo ratione quęcunque odorata, eadẽ & calida ſunt, quippe cùm vaporum copia à calore proueniat. & paulò inferius ſic ait, Videtur autẽ à corporib. non odoratis, aut omnino paucũ defluere, aut qđ ꝓ mole ſua non ſit moderatũ, ſicut in his, q̃ exactè tum ſalſa, tum acerba ſunt: exactè autem cùm tale aut tale quid dicimus ſyncerum, & (quantum fieri poſſit) alterius qualitatis expers dicimus: ſiquidem craſſa vtriuſque eſſentia eſt, & adhæc acerborum etiam frigida. Quare veriſimile eſt, quod ab ijs defluit, paucum eſſe & craſſum, & mole ſua velut terreum, ac proinde per inſpirationem in cerebrum non incidere. Ariſtoteles itidem lib. 13. problematum problemate. 5. Odoris naturam vaporem quendam & delationem eſſe, ſcriptũ reliquit: & lib. de ſenſu & ſenſilibus, cap. 2. odorem per fumoſam euaporationem definit; ſubditque, fumoſam euaporationem ab igne proficiſci. Vnde Auerroes in paraphraſi eiuſdem libri, cap. 5. non alia ratione probat odorabilium naturam fumoſam eſſe, niſi quod multa non habentia odorem igni approximata illum recuperant, noſque per ma laxationes plurimarum rerũ odores deprehendere. Et numero eorum, quæ igne odorem manifeſtant, myrrhæ, thuraq; habentur: nam hęc, teſte Plinio, lib. 21. c. 7. non niſi

na

vſta odoratiora fiunt. Quæ ſanè cũcta manifeſtè oſtẽdunt, odorẽ corporum eſſe defluxum, & vaporoſam quãpiam ſubſtantiam, quę ab odorabili deciditur re: nec quicquã aduerſus hæc Ariſt. argumẽtũ conuincit, li. 12. problematũ problemate, 10. dicens, qđ ſi ab odoratis corporib. aliquid delibaretur, minora certè ob eã rem reddi oportet: cùm tñ quæ odoratiſſima ſunt, hæc potiſſimũ eadẽ videamus edurare. Quia odor, cũ ſubſtãtia quędã tenuiſſima ſit, & halitus referat ſpẽm, vix lõgiſſimo tẽporis interuallo in corporibus, à quibus defluit, ſenſibilẽ efficit mutationẽ: atq; idcirco eadẽ mole illa videntur edurare: quanquàm hæc deinceps tandẽ rugoſiora euadãt, vt ex Galeno cõſtat lib. de inſtrumẽto odoratus. c. 2. ſcribente in hunc modũ, Id enim, quod à rerum corporibus exhalat, odoris ſubſtãtia eſt, quod ex roſis maximè, ſimilibuſq;, quæ ſic tenera ſunt, cognoſcere licet; quorũ omnium corpora celeriter minora & ſicciora reddũtur: ex quo apertè intelligitur ex earũ rerũ ſubſtãtia partẽ humidiorẽ in halitũ digeri, eſt enim halitus corpus tenuiſſimũ, atq; ob id obtutũ effugit. Quomodo eidẽ Ariſtoteli reſpõderi debet ꝓblemate. 49. ſectionis primę, dicẽti, odorem nullam corpulentiam gerere: non enim gerit odor corpũlẽtiam vllã ſenſibilẽ, aut quæ ſenſibus percipi queat. Cõtẽdunt nõnulli, odorem non eſſe fumalem euaporationẽ, ſed qualitatem potius ab eo, quod fumaliter euaporat, in aere generatã, exiſtereq; omnino in medio

Odor corporũ eſt defluxus.

Ratio-nes eorũ, qui tenẽt odorem non eſſe fumalẽ euaporationem.

poſſe abſq; eo, qđ aliquid ſit in illo fumalis euaporationis; quod primò probãt vulturũ argumẽto, qui à quingẽtis leucis ad corpora in bello occiſorũ p ſolum odoris ſenſum puenere, quod fieri nõ poſſe arbitrantur p fumalem euaporationẽ: cùm hæc ad loca adeò diſtãtia ptingere nõ valuerit, nec ſi prędicta cadauera vniuerſa in illã fuiſſent reſoluta. Idẽ de apib. dicendum eſt, q̃ ex longa loci intercapedine ad paucã mellis quantitatẽ, dum elixatur, accedunt: quod p fumoſam diuaporationẽ fieri vllo modo nequit. Nã exiguũ mel non poteſt tantum attenuari, vt tam longo ſpatio ſufficere, aut ad maxima diſtantia loca pertingere queat, nec ſi vniuerſum illud in ſubſtantiam aere tenuiorem redactum foret. Igitur animalia prædicta odorem ſentiunt, non quidem per vaporoſam diffuſionem, ſed per intentionalẽ qualitatem per aerem ab ipſo corpore odorato, non ſecus ac lumẽ à ſole diffuſam. Rurſus ſi odor realiter cum ſubſtãtia quadam tenui à corpore odore prædito deciſa diffunderetur vſq; ad organũ olfactus, ſequi neceſſe eſſet, ſenſibile reale ſenſui admotum ſenſationem efficere, quod Ariſtoteles non concedit. Porrò piſces è longinquo odorem perſentiſcunt, quod fieri non poteſt per fumalem euaporationem; hæc namque, teſte Ariſtotele, in aqua fieri nequit, & ſi fiat, nõ poteſt latè diffundi, cùm illicò corrumpatur, ac pereat: nec valeat in illa ob ſuperfluentem homiditatẽ ne pauxillo quidem temporis ſpatio perſiſtere,

Prima. *[Se]cunda.* *Tertia.* *Li. de ſen. ſu et ſenſi bili. c. 5.*

aut aliquantulū pmanere. Atq; his quidem argu mentis & alijs ſimilib. aliqui probare nitunť, odo rem fumalē euaporationem nō eſſe: ſed immate rialem tm̄ qualitatem p aerē aut aquā diſſemina tā. Veruntñ ſecus Plato & Galenus cenſuerunt, odorē, vt viſum ſuperius eſt, p fumum aut caligi nem definientes, qđ rationib. verum eſſe probari nō obſcurè pōt: nā ſi odor immaterialis eſſet qua litas & intētionalis tātūmodò nulloq; vapore in nixa, vt cogitarūt prædicti, remoto corpore odo rato ꝓtinus aboleretur, & ne momento quidem temporis remaneret, quia qualitates immateria les, cùm à ſuo producente inconſeruari depen deant, eo remoto nullam ſanè permanentiam ob tinent, ſed ſtatim unà etiam & ipſę deperdūtur, ac pereunt, vt in lumine, & ſpeciebus coloris, vi derę eſt, quæ lucido & colorato corpore ablatis, omnino & ipſæ amouentur, nullam prorſus con ſiſtentiam habentes: ſed uidemus odorato cor pore remoto odorem ſeruari, ac diutius in am biente remanere, quod fieri non potuit niſi reli cta ab eo in aere ipſo aliqua ſubſtantia, tenui qui dem & halitus ſpeciem referente, quæ in abſen tia corporis odore prędiťi valuerit odorem con ſeruare, eundemque illic veluti nexu quodā te nere. Præterea qualitates, quæ intentionales ha bentur, vt coloris ſpecies, non mouentur, nec im pediuntur à uentis, ſed flantibus his eodem illæ modo ſentiuntur, ac ſi aer tranquillus foret: quod de odoribus haud quaquam dicendum eſt, cùm

Odorem fumalē eſſe euaporationem probatur. Prima ratio.

Secunda.

ipſi à flatib. vehātur, non ſecus ac fumus, & reliqua corpora tenuia & halitus ſpēm referētia. Vñ euenit ut nobis ex aduerſo ventis exiſtētib. facilè ſenſum moueat, eò q̄d illi à ventis ipſis ferant. Si verò odoratū corpus inf. flatus extiterit, nullo pacto odor à nobis à percipi pōt. Rurſus qualitates intentionales tp̄is momento p mediū multiplicant, vt coloris ſpecies, q̄ ſimul eodemq; temporis articulo à remotioribus, ac à propinquioribus conſpiciūtur: odor autem nō ſic ſentitur, ſed temporis ſucceſſione mouetur, prius à propinquioribus, mox ab illis vicinis: vltimò verò à remotiorib. perceptus. Quę ſanè cuncta argumento ſunt, illum intentionalem qualitatem non eſſe, ſed una cum corpore aliquo tenui moueri, quod inquam fumalem euaporationem uocare medicis ac philoſophis mos eſt.

Tertia.

Auctoris ſententia, qua decernitur quaeſtio.

Verùm quod ego cenſeo, odor ſemper ad certam vſque diſtantiā cum fumali diuaporatione diſſeminatur, qui deinceps per ſpeciem ſolam, quā vocant intentionalem, ad longiuus ſpatium procedit, homo ſine fumali euaporatione nō poteſt odorem percipere, ut infra capite. 15. innoteſcet: ex reliquis animalibus plurima poſſunt; ratio eſt, quia, teſte Ariſtotele, lib. 2. de anima. capi. 9, nos ſenſum hunc non habemus exactum, ſed inferiorem compluriū animalium ſenſu: & cōſequenter ait, remiſsè namque homo olfacit, & nihil odorabiliū percipit abſq; dolore aut uoluptate, propterea quod ſenſus inſtrumentum hu-

iuſce

iuſce nó eſt exactũ,atq; perfectum. Et paulò inferius ſubſcribit, uerùm exactiorem guſtum habemus,q̃ odoratum,ex eo,quia guſtus tactus eſt quidá;quẽ quidẽ ſenſum homo exactiſſimũ hẽ. Quod ſimiliter cõfirmat lib. de ſenſu & ijs, q̃ ſentiuntur, ca. 4. in initio in eum ſcribens modũ, Porrò saporũ genus,q̃ odorum nobis euidentius eſt, cuius cauſa eſt, nos habere olfactum cæterorum aialium olfactũ inferiorem, & omnium ſenſuũ, qui in nobis ipſis ſunt, ſtupidiſſimum: tactum uerò ſuperiorem, & omnium exactiſſimum; guſtũ autem tactum quendá eſſe. Hæc Ariſtot. Eſt igitur tactus in nobis perfectiſſimus, ſimul atq; guſtus, in cæteris uerò ſenſibus à multis animalibus nos ſuperari, nullum incõueniens eſſe putat Ariſtot. plurima namque aquila & linx uident, quæ hominis cõſpectum prſus effugiunt: aliqua aper audit, quæ homo audire non ualet: ſic multa canis & aues nonnullæ olfaciunt, quæ homini omnino ſunt inodora. Quare miradum nõ eſt, uultures ex longiſſimis locis p ſolá intentionalem ſpeciem mortuorũ corpora odorare. Nõ tn̄ uerum arbitror triduo illos ante aut biduo uolare, ubi cadauera futura ſunt, táquá eorum necem p̃ſentiẽtes, quod à Plinio li. 10. hiſtoriæ mundanæ. c. 6. ſcriptum inuenio; quoniam ſenſus non niſi à ſenſibili preſente alterari & immutari poteſt, dicente Ariſtotele lib. 2. de anima, omnia pati, & moueri ab actiuo & ab actu exiſtente, ſentire autem, eiuſdem ſententia, pati quoddam eſt: alte- *Tex. 54.*

ratur ergo ſenſus non ab eo ſenſibili, quod nondũ eſt; ſed ab eo, qđ actu exiſtit, & præſens habetur, viſus à colore, auditus à ſono, olfact⁹ ab odorabili qualitate, in uaporoſa diffuſione, aut in caligine aliqua in aere exiſtente. Verũ q̃a uultures mirũ in modum cadaverib. delectãtur, vñ nõ inuenuſtè multi ſepulcra aĩata appellauere, & in ꝓuerbium ſimiliter abierit, Si uultur es, cadauer expecta. atq; hinc illud Ennij poetæ, Vulturis in ſiluis miſerũ mãdebat Homonẽ, idcirco mortuorũ corpora ante necem ꝑſentire, quibuſdã eſt ꝑſuaſum. Illud tñ in præſentia omittẽdum nõ eſt, plurimos philoſophorum opinari fumalẽ euaporationẽ pertingere nõ poſſe ſenſorium olfactus, ſi modo odoratio futura eſt, ſed ſpeciem tãtum, quam vocant intentionalem, & hoc ne diſcedãt ab Ariſtotele dicente, ſenſibile reale ſupra ſenſum poſitum non moliri ſenſationem. Veruntamen ego non video quid ſit, quod huiuſmodi contactum poſſit impedire; quandoquidem fumalis euaporatio intrat per nares, attrahitur per inſpirationem in cerebri anteriores uentriculos, iuxta quos odorandi ſenſorium collatum eſt. Rurſus ſi idem ſenſorium cùm læſum eſt, ab extrinſecus acceptis medicamentis cõtingitur, cur à fumali euaporatione medicamentis ipſis multò tenuiore non tangetur? Quod autẽ medicamenta olfaciendi ſenſorium contingant, ex Galeno liquet lib. de inſtrumento odoratus cap. 4. vbi iuuenem quendam recenſet, qui cùm odorãdi ſen

ſum

2. de anima. text. 73. et 98. & 116.

ſum à diuturna tum grauedine, tum diſtillatione læſum haberet, ad nigellã remedij cã confugit, & magnã ex ea utilitatem ſuſcepit, contudit itaque illã diligenter, ut medicamentum ipſum poſtulabat, & in puluerem redegit, ueterique oleo immiſcuit, iterumque eandẽ cum eo humore minutiſſimè triuit; mox àquã ore excepit, & ſupino capite nõ minimã medicamenti partem ſibi naribus inſtillatam adducto ſpiritu uehementius attraxit: eodemque modo triduum medicamento utens, magnopere ex eo iuuenis ille adiutus eſt. Præterea ſi humor craſſus & pituita uiſcida ex cerebri ventriculis anterioribus p nares foras egreditur, cur nõ ingredietur intus fumalis euaporatio ab odorato corpore deciſa? præſertim cum dura membrana, q̃ cerebrum cõuoluit, teſte Galeno, ea parte iſthmi, id eſt, cribri uel ſpongiæ inſtar, ſit perforata? Mucum porrò, vt Galen. ait, ex cerebro craſſum & glutinoſum ſternutaméta detrahunt, quẽ vnà cum ſpiritu foras impulſo educunt: non igitur rationi cõſentaneum eſt, vt cum ſpiritus aliqs è cerebro per ſternutamenta effundatur: in idem tamen nullus vnquam infundatur: præſertim cum & oſſa illic ſint colo ſimilia, & cerebri mẽbrana, quæ ijſdem in ſuperiori parte ſubſternit, multis ſit foraminib. traiecta. Ad hæc, eodem docente Galeno, quod validi odores caput ſtatim lædant, & impleãt, & aggrauent; & in delirium interdum prouocent, argumentum eſt, nonnihil ſubſtantiæ eorum cerebrum tentare, quandoquidem non ob ſo-

Lib. 8. de vſu part. cap. 7.

Lib. de inſtrumẽto odor. c. 6.

Vbi ſupra

ob ſolam communicatam qualitatem in tam ſubi tos tamq; vehementes affectus incurreret: eadẽque ratione idem ab odore roſarum iuuari conſentaneum eſt, cum a ſolis exuſtione laborat: atq; hoc quidem adiumẽtum ab aere frigido naribus attracto nihilominus capit, cum ad eundem modum affectũ eſt; contra vero a valde calido idem grauiter lædi videmus. At dicunt, ꝙ ſi fumalis euaporatio pertingeret odorãdi ſenſorium, ſequi ſenſum formas cum materia ſuſcipere, quod Ariſtoteli aduerſatur: nã lib. 2. de anima, tex. 121. ſic ait, Oportet autem vniuerſaliter de oĩ ſenſu accipere, quod ſenſus eſt id, quod eſt ſuſceptiuum formarum ſine materia, vt cera annuli ſine ferro & auro recipit ſignum: accipit autem aureum, aut æneum ſignum, ſed non in quantum aurum, aut æs: ſimiliter autem & ſenſus vniuſcuiuſq; ab habente odorem, aut ſaporem, aut ſonum, patitur: ſed non in qũantum vnumquodq; illorum dicitur. & deinceps textu 138. ſubdit, Vnumquodq; enim ſenſorium ſuſceptiuũ eſt ſenſibilis ſine materia, vnde & abeuntibus ſenſibilibus inſunt ſenſus & imaginationes in ipſis ſenſoriis. hæc Ariſt. Sed ego certè huiuſmodi ſequelã non uideo; nã non ob id, quod fumalis euaporatio odoratus ſenſoriũ pertingat, ſequi neceſſe eſt, recipere ſenſum formas, vna cũ materia: & vt ab Ariſtotelis exẽplis non recedamus, quemadmodum cera aureo; aut argenteo ãdhęrens ſigillo, non ipſam auri, vel argenti materiam recipit, ſed ab eis tãtum figuram

ſuſcipit, ſic odorandi ſenſorium (vt idem de reliquorũ ſenſibiliũ ſenſorijs intelligatur) fumalem euaporationẽ excipiens, nudam ſpeciem ac immaterialem ſuſcipere valebit. In eo tamen viſus & cæteri ſenſus differre cenſent Galeno, quod hi expectant, vt ad ſe offeratur ſenſibile: viſus verò per mediũ aerem ad coloratum porrigitur; quò fit, vt ſolus vna cum colore rei viſæ & magnitudinem & formã etiam percipiat; quod nullus alius ſenſus, niſi quandoque tactus, atque id per accidens, pōt. Ariſtoteles uerò, qui putat viſionem intus ſuſcipiendo fieri, non dixit viſum ad rem vſque viſam peruenire, ſed huius potius ſpeciem ad illum. Verum hæc diſquirere præſentis inſtituti non eſt, quare melius erit, vt quæ ad propoſitã attinent tractationem proſequamur. *7. de placitis.c.5.*

¶ Species odorum à differentijs ſaporum deſumi, ac quid in oſtendendis rerum naturis nobis colores conducant. Cap. XIII.

CIrca tractationem hanc multa ſeſe offerunt diſputanda, nempe vtrum ſpecies odoris ſpeciebus ſaporis correſpondeant, illarumq; vna & eadem exiſtat affectio? & an odor in numero eorum, quæ corpus nutriunt, recenſeri debeat? Qd itidem ſit odoris ſenſorium, quodq; eiuſdem tẽperamentum: ac quis odoris vſus habeatur. Et vt ordine, quo fuere propoſita, diſſerantur, Ariſto teles lib. 2. de anima, tex. 95. & lib. de ſenſu & ſen *Quid in ſequẽtib. agendum ſit.*

ſibi-

ſibilibus.c.5.odores nõ ita manifeſtos ſicut ſapores eſſe ſcriptum reliquit, atque ob id ait, ab his deſumpta fuiſſe nomina, acres & dulces odores appellantes,& auſteros,& acerbos,& pingues, & amaris etiã proportionales. Galen. verò lib. 4. de ſimpliciũ medicamentorũ facultatibus.c.22. fatetur quidem nos dicere quippiã acidũ acremq; habere odorem,auſterum tamen,acerbũ,ſalſum, aut amarũ haud etiã dicere:ſed in haſce duas appellationes odorabilium pleraque reducit beneolentia & graueolentia;appellans quidem beneolentia proportione quadã ad ea,quæ linguæ ſunt dulcia:graueolentia uerò ad ea, quæ non dulcia: vno enim nomine totum hoc in ſaporib. genus appellari nõ poſſe ſcribit. Acidos tamen & acres odores ſimiliter ac ſapores nos afficere teſtatur; ſi quidem acida omnia,& ante iſta ipſum adeò acetum ſimiliter odoratum,guſtumq; mouent:tum acria quoque velut allia,cepę, & ipſa non minus quàm guſtum,odoratum quoq; offendunt,mordicantque:in aliis tamen prædictis ferè omnibus (eiuſdem ſententia) mutuò conſentiunt odoratus & guſtus:nam quorundam corporum etiam nõ guſtantes qualitatem cognoſcimus, velut fimi: proinde omnino, ne guſtare quidem aggredimur,quia,ſcilicet, vt ipſe Galen.ait,admodum fides habeatur odoratui, quin etiam ſi qua boni odoris edulia putrilagine corrupta odore nos ſuo offendunt,protinus ea abijcimus haud guſtare dignati. De odore autem & olfactibili minus

Auſterũ, acerbũ, ſalsũ aut amarum odorẽ dici Galeno nõ placet.

facile determinare nos poſſe, quam de ſaporibus, omnibus eſt in confeſſo. Cuius rei cām attulit Ariſtoteles lib. 2. de anima, cap. 9. dicens, ſenſum hūc nos nō habere certum, ſed peiorem multis animalibus: guſtum verò certiorem, propterea quod ipſe quidam tactus eſt, quem ſenſum homo certiſſimum habet, cum in alijs ſuperetur ab animalibus multis, ſecundum autem tactum multò, quàm cætera, excellentius percipit. Galen. lib. 4. ſimpl. c. 2;. maximam potiſſimamq; cauſam, ob quam in odoratis nihil euidens de temperatura, quēadmodum in ſaporibus, iudicare queamus, inæqualitatem ſubſtantiæ eſſe ait, quippe non æque omnes odorabilis corporis partes euaporāt: nec perinde omnes ſenſum mouent, ſed illę tm̄, quæ tenuiſſimę ſunt, & halitus ſpeciem referunt, cum tn̄ in guſtu omnes guſtabilium corporum particulæ ſimiliter in linguā incidant, cunctæque ſenſum moueant pro ſua natura ſingulę, ac proinde ſapores in ſignificādis rerum naturis certiores ſunt, pluſque veritatis obtinent, deinde odores, poſt colores, ut dixit Auicen. lib. 2. tract. 1. cap. 3. Verum ex coloribus minus de medicamētorum temperamentis colligere quid ualemus, cum in ſingulis calida, frigida, humida, ſicca reperiantur; quemadmodum primo & quarto de ſimplicium medicamentorum facul. demonſtrauit Galenus, niſi eò tantum, qui in præfatione dictus eſt, modo, quique à Galeno in fine lib. 4. de ſimplicium medicam. faculta. ſatis ſuperque explicatur. Etſi

Cur de ſaporib. certius, quā de odoribus iudicemus.

interdũ ex colore de eorundẽ bonitate ac malitia, vt Meſue ait, indicium deſumere poſſimus, exempli gratia, agaricus, colocynthis, turbith, alba ſunt præſtantiora, nigra malefica: ſcamonium ſubalbum, aut varium eſt bonum; nigrum verò malum: roſa exactè rubra melior eſt, & rhabarbarum ex rufo & glauco alternans, crociq; modo tingens, præſtãtius cẽſet, uti & lapis cyaneus, qui colore ſui nominis ſaturatus eſt, magis laudatur, & alia huiuſmodi. Sunt etiã colores indices certi prædominantiũ in corpore humorũ, ſiquidẽ docẽte Galeno, lib. 4. de ſanit. tuẽda. c. 4. albiores pituita ſuperante; pallidiores bile abundãte cernũtur. Quod ſi meracior bilis ſit, ẽt planè flauior eſt, ſiquidẽ color à ſuccis prouenit, nõ ex ſolidis animalis partibus, utique cũ ſe ſucci in altũ nõ receperunt; accidit verò id illis propter frigora, rigores, vel animi affectus, veluti timorem, vel ingentem triſtitiã, vel incipientẽ verecundiam: quorũ nullum ſi adſit, nunquã ſe in altũ recipient ſucci. Aequè nec in cutẽ uiolẽtius irruentes hãc adurẽt unquã, niſi animus aliquo modo affectus ſit: aut æſtu immodico animal extrinſecus obſeſſum. Ergo uehemẽter cõmotis, aut iratis, aut in pudore veluti reciprocãtibus ſe humoribus, inſpicere colorẽ nõ oportet. At ſi nec ambientis violẽtia calidi, frigidivè, nec ullus animi affectus, cuiuſmodi iã dictus eſt, ſubſit, certiſſima ſucci animalis cognitio ex colore dat. Tanquã igit corpus, ſicubi albius ſolito eſt effectũ, pituitoſum abundarę ſuc-

Lib. 1. antidotorũ theorem. 1.

cũ indicat: ſicubi pallidius aut flauius, biliosũ: ita ſicubi ad rubicũdius, quã pro natura eſt mutatũ, ſanguinis abũdantiã ſubeſſe ſignificat; ſicubi ad nigrius, nigrã ſupereſſe bilẽ oſtendit hæc Gal. cuius lõgã ſeriẽ referre placuit, ꝑpea ꝙ nullibi (quod ſciam) exactius ipſe rem hanc docuit. Atque ita quidem primæ dubitationi ſatisfactũ arbitror.

¶ Odorem non ſolùm ſpiritus tam animales, quàm uitales reficere: ſed & ſolida ipſa mẽbra uerè nutrire; & quo hoc intelligi debeat. Cap. XIIII.

PRo ſecundæ verò enodatione aduertendum, Ariſt. lib. de ſenſu & ijs, quæ ſentiuntur. c. 5. in fine, aduerſus Pythagoricorum nõnullos probare odorem nõ nutrire; cuius rationes, ſi ego benè deduco, hæ ſunt, Alimentũ oportet compoſitũ eſſe, veluti & ipſum quod alitur: ſed odor eſt qualitas ſimplex, & immiſta; igitur nutrire nõ poterit. Rurſus aqua immiſta non nutrit, ob id, quia præterquam, quod ſimplex corpus eſt, fluidum etiam & tenue habetur, nullam corpulentiam gerens: nutrimentum namque corpulentum eſſe oportet, quemadmodum & id, quod nutritur, ergo minus aer nutrire poterit, qui aqua tenuior eſt, & adhuc multò minus odor, qui merum accidens & ſimplex qualitas habetur. Rurſus ex nutrimento neceſſe eſt ſequeſtrari aliquod ſuperfluũ, aut intus, vt animalibus, aut extra, quemadmodũ in plantis euenit; ſed ex odore nullum ta-

Ariſtotelis rõnes quib. probare contendit odorem nõ nutrire.

le ſequeſtrari apparet. Ad hæc omnibus animalibus locus eſt receptiuus cibi, qualis uentriculus exiſtit, in quo concoquitur, & à quo illum corpus ad ſui alitionem trahit: ſed odor nullum tale habet, quia cum vaporoſa intrat ſubſtantia, & ad caput ſtatim fertur, ſpiritatiuum vtique locum, in quo odorandi ſenſorium continetur.

Per odorẽ nutritionem fieri eamque celerrimam ex Hip. ſententia.

Atque iſtæ quidem (ni fallor) Ariſtotelis rõnes ſunt, quibus defendere conatur, odorem nõ nutrire: ſed alterando tm̃ ad ſanitatem conferre. Cæterum ſecus multò cenſuit Hippocrates lib. de alimento, vbi in hunc modũ ſcribit, Qui celeri adiectione opus habent, ijs humidum nutrimentum ad reparandas vires aptiſſimum eſt, qui autem adhuc celeriori, per odoratum nutriri debent. Quã ſnĩam citat & approbat Galen. ſecunda aphoriſmorum ſectione com. 11. Verumque eſſe experimento demonſtrauit Democritus, qui ſeptuageſimum annum agens, ut refert Hipparchus, panis odore triduo vitã protraxit. Quod nemo mirabitur, qui apud Plinium legerit ad extremos fines Indię ab Oriente circa fontem Gangis, Aſtomorum gentem ſine ore, corpore toto hirtam, ueſtiri frondiũ lanugine, halitu tantũ uiuentem, & odore, quem naribus attrahunt, nullum illis cibũ, nullumque potum: tantum radicum florumq; uarios odores, & ſylueſtrium malorum, quæ ſecum portant longiori itinere, ne deſit olfactus: grauiore paulò odore haud difficulter exanimari. Veruntamen (quod ego iudico) Ariſtoteles hac in re.

Lib. 7. c. 2

Hippo-

Hippocrati nõ aduerſat, ſiquidē ille loco citato, odorē nõ deſumpſit ꝑ uaporoſa diffuſione, quē admodum accepit Hippocrates, ſed ꝑ ſola ſimplici qualitate odorabili, quā, cùm ſit merū accidēs, nutrire nõ poſſe, nemo inficias ibit, q̄ cognouerit nutritionē corporeis effici rebus: q̄nquidē, teſte Galeno, ipſa nihil aliud eſt, q̄ euacuati repletio: at ſi qđ vacuatum eſt, corporeum erat, & ex quatuor conflatum elementis, quod implet, & nutrit, corporeum eſſe, ex eiſdemq; cõpoſitum, neceſſe quidem eſt. Rurſus eadem eſt materia nutritionis corporum, & illorum conſtitutionis; quia teſte Ariſtotele, li. 2. de ortu & interitu, omnia nutriuntur ex eiſdem, ex quib. ſunt: ſed corpora noſtra non conſtant ex odoribus, hoc eſt, ex ſimplicibus illis odorabilibus qualitatibus, ergo ex eis nutriri non poterunt. Hippocrates tamen, qui per odorem non ſolam illam ſimplicem qualitatem olfaciendi ſenſorium alterantem; ſed fumidam euaporationem intelligit, iure ab eo refici & inſtaurari corpora dixit: nam hoc modo ſumptus odor, corporeum quid eſt, ac non qualitas tantummodo: eſt enim uaporoſa quædam ſubſtantia, aut defluxus quidam corporum, ut ſuperius fuit uiſum: uerè tamen odor qualitas illa ſola eſt & ſimpliciſſima odorãdi ſenſorii immutatrix: vaporoſa uerò ſubſtantia eius materies atq; ſubiectum. Quod ſi odor fumida euaporatio à Platone, & interdum ab Ariſtotele enuntiatur: dicendum, definitionem illam cauſa

Ariſtoteles cum Hippocrate cõcilia tio.

Lib. 4. ſum. cap. 10.

Tex. 50.

lem eſſe,& non quidditatiuam, hoc eſt, q̃ rei q̃ddıtatē enuntiet,queādmodū & illa eſt, q̃ de voce ab eodē traditur Ariſtotele li. 2.de aīa,cùm ait,ipſam percuſſionē eſſe,ſeu ictū reſpirati ab aīa aeris ad vocatā aſperā arteriā,vt enim uox ictus ſeu pcuſſio nō eſt,ſed ex aeris percuſſione efficitur: ſic odor realiter ſumida euaporō non eſt, ſed ex illa profluit & emanat. Quare quod corpora nutrit, ſimplex illa odorabilis qualitas non eſt, ſed vaporoſa ſubſtantia,aut ſumida euaporatio, quam medicis mos eſt,odorē appellare. Eſt enim hæc portio quędam extenuata corporis odore prędıti.Quapropter iure Gale. fumidā hanc euaporationē affluxum quendā corporū eſſe protulit, &quādo dicimus odorē nutrire, de hoc affluxu intelligimus;hic enim eſt,qui ſpiritus tam animales,quam uitales inſtaurat, vt medici omnes conſentiunt,& experientia monſtrat:mox enim, vt odoratę res olfaciendi ſenſorio occurrunt, vires, quę exhauſtæ fuerant,ad aliquem modū reparātur,quod fieri non poſſet,ſpiritibus,qui diſſipati fuerant,non reſtitutis & inſtauratis.Pręterea ſi fętor ſpiritus labefactat, atq; proſterni, cur odor eos nō recuperabit,& augebit? Quod mirum alicui haud quaquā videri debet,cùm aer ſolus per ſe,quantūuis ſyncerus & purus,id ipſum efficere queat,dicēte Gal.li. 12.metho.c. 5. Animalis ſpiritus cerebrū veluti originē eſſe, illumq; partim ex inſpirando, partim ex eo ꝙ reticularis plexus ſuppeditat, irrigari, atq; ali:& ſubdit, Vitalis ſpiritus

Cap. 8.

Aer per ſe ſolus et ab odore nudus ſpiritib. gignendis materiā ſuppeditat.

ritus

ritus nõ ęquè euidẽtẽ demõſtrationẽ haberi: ſed tñ in corde & arterijs eũ contineri, cogitare, alienũ à ratione nõ eſſe, eundẽq; nutritũ ex inſpirando; ſed maximè & ex ſanguine. Fateri igiť oportet ex Hippo. & Gal. ſnĩa, odores ſpiritus oẽs reficere & reparare; atq; hoc magis facere poſſe, dũ ſunt narib. propinquiores: tunc. n. magis reſeruãt naturã rei, a qua deciduntur, q̃ dum p̃ lõgius ſpatiũ uagãtes multo aeri cõmiſti in plurimas diſſipãtur partes. Sed q̃d ijdẽ ſolidas nr̃i corporis partes verè nutriãt (quidquid ſecus Cõciliator & Muſa cenſuerint) coqui & piſtores abundè declarãt, qui ex obſoniorũ odorib. aſſiduè ſaginãtur & reficiuntur, q̃ cã eſt, cur eſuriẽtes atq; famelicos nutrientes odores ſũmopere delectẽt; ſatiatis aũt diſpliceant, infeſtiq; ſint, queãdmodũ & edulia ipſa. hoc. n. Ari. cognouit: nã li. de ſenſu & ijs, q̃ ſentiunť ſic inquit, Qm̃ em̃ nutritiui ſapores paſſio ſunt, appetẽtib. quidẽ ſuaues odores eorum ſunt: plenis autẽ & nihil egentib. non ſuaues. Rurſus ſi ſolidiora mẽbra ex odore ſolo refocillarentur, & non verè nutrirentur, quemadmodũ aduerſus conciliatorẽ deduxit Manardus, non poſſet odor vino aut humido alimento in nutriendo cõparari; per quod partes ſolidę nõ ſolũ refocillantur; ſed verè nutriuntur, & implentur. Porrò ſi cibi in ventriculo nuper ingeſti pars tenuior in vaporẽ fuſa per cæcos meatus & alios ſenſui conſpicuos quoquo uerſum in oẽ corpus delata, partes quę ſolidæ ſunt, verè nutrit, cur odor, qui halituoſa

Conciliator differ 55. Muſa li. 2. aphe. 11.

Cap. 5.

Lib. 18. epiſt. epi. 6.

ſubſtãtia exiſtit, eaſdem non nutriet, aut reficiet? Nõ eguit tñ odor ad ſui concoctionem, promptuario aliquo, qualis ventriculus eſt, quo ſolida alimenta opus habuerunt: ſed ſatis illi fuere pulmones & anteriores cerebri vẽtriculi, & meatus alij ſenſib. nõ cõſpicui, quib. tota exterior cutis plena eſt, in quib. uaporoſa odoris ſubſtantia pp ſui tenuitatẽ facilè, expeditè, & ſine multo negotio alterat᷑, vincitur, & in aliti ſubſtantiã tranſmutat᷑, in qua concoctione & alteratione ſequeſtrari ſuper fluum eſt neceſſe: verùm hoc inuiſibile planeeſt, quẽadmodum & ipſa fumida euaporatio. Ex q̃bus oĩb. liquet, odorib. non ſolum ſpiritus inſtaurari; ſed & ſolidas ipſas partes verè nutriri & impleri. Nutritio tñ, quàm illi præſtant, exigua eſt, & quæ ſine ſolidiori alimento non ſufficit diutius hoĩem ſeruare. Quare id, quod de Anaſthomis à Plinio dictum eſt, mihi in captum non uenit: ſi namque hi ex ſolo odore viuerent, ad quid eis natura largita viſcera fuiſſet? Nã docente Galeno, linguã, aures, & crura non própterea requirimus, vt inſtrumentis & multis affluamus partib. ſed loquelæ gratia, aut auditus, aut inceſſus, quippè demortua quauis particula, quę abſcindi poteſt, ueluti digito, pede, & ſumma manu, nõ patimur amplius hanc otioſam geſtare, ac ueluti pondus alienum circũferre, illud clarè hoc ipſo declarantes, haud quaquam nos particulis illis, ſed functionib. egere. Sic uentriculus propter ciborum cõcoctionẽ nobis datus eſt: quemadmodũ

Nutritionem quã odor præſtat, exiguã eſſe.

Lib. 1. me tho. c. 9.

iecur

iecur propter αἱματωσιν, Quapropter ſi alimenta nullius eſſent vſus, nec ventriculus quidem, nec iecur quicquam nobis conferrent: at natura nihil facit fruſtra, vtpote quę in omnib. erudita, ſagax, prouida habeatur, nihil quicquam temerè faciẽs nihil otioſum, ut quæ ſẽper finis gratia operetur, ut ab Ariſt. lib. 2. phyſico. c. 8. eſt proditum, & ab Auerroe eodem ipſo libro confirmatum. Quocirca ſi uentriculum, & iecur natura Anaſthomis exhibuit, certè ut alimentũ cõcoquerent, & ut ex eo fructum perciperent, exhibere uiſa eſt. Atque de hac quæſtione ſatis. Quare tempus eſt, ut ad alia explicanda accedamus.

Natura ſemper propter finẽ operatur.

¶ *Quod ſit olfaciendi organum: quæ illius natura, & vbi collocetur.* Cap. XV.

TErtiò differendum propoſuimus quod ſit odoratus inſtrumentum: quæ res apud medicos adeò ambigua, & controuerſia habetur, vt Galenus integrum de ea librum ſcribere dignum putauerit: & meritò quidem; quia de illo maior eſt, quàm de cęterorum ſenſuum inſtrumẽtis hæſitatio: quandoquidem in confeſſo apud omnes eſt oculum; & in eo præcipuè humorem cryſtalloideni uiſionis eſſe inſtrumentum: auditus neruum à quinta ortum coniugatione, & per auditorium meatum dilatatum inſitum aerem in ſe includentem, aut, ut Veſalio placuit, oſſa illa duo quorum alterum incudem, alterum malleolũ re-

Senſuum inſtrumẽta.

præſentat:vel quemadmodũ alij cenſuerunt,oſſiculum aliud ſtapedã ſic à figura,quã refert,dictũ Guſtatus linguã inſtrm cuncti agnoſcunt. Tactus neruos multos p totius corporis habitum diſſeminatos. De olfactus verò inſtrō, cùm non adeò conſtet, iure peculiari enarratione quid illud ſit, diſquirendum eſt, intelligentes hoc in loco per inſtrm ſenſus id, p quod ſentiens facultas ppria ſenſibilia dignoſcit. Verùm cùm inſpirantes tantum olfaciamus,inueſtigandum eſt,qua parte earum, per quas ſpiritus pmeat, odores dignoſcamus. Hãc verò nõ eſſe palati tunicã,pſpicuum eſt quãdoquidem obſtructis naribus, aut digito ſic cõpreſſis,vt claudantur, ſpiritu ore adducto nullus odoris ſenſus mouetur. Eandem ob cãm nec faucium, nec aſperæ arteriæ tunicæ id officiũ delegatum eſſe cenſendum eſt. Sed cui nã alij parti delegetr,nunc videndum. Nõnulli philoſophorũ tenent Ariſt. putaſſe vim odorum ſenſitricem naribus ineſſe;uerùm(qđ ego arbitror)nec Ariſ. hoc uoluit, nec nares olfaciendi ſenſorium poni debent. Primum patet; nam Ariſt. li. 2. anima, c. 9. & lib. de ſenſu,& ſenſibilib. c. 5. apertè docet,animalia reſpiratione utentia citra reſpirationem olfacere nõ poſſe, hominemq; inſpirando tantũ odorem ſentire:nõ expirãdo, aut ſpiritum detinendo qđ certè neceſſariũ nõ foret, ſi ſenſoriũ odorũ in narib. exponeret:nã ſi illic ſitum eſſet,certè abſq; reſpiratione olfacere poſſemus. Præterea,ea,quæ ab illo de opculis foraminum mẽbranæ ſimilib.

Quid per inſtrumẽtum ſenſus intelligatur.

Ariſt. non dixit nares eſſe olfaciendi ſenſoriũ.

ſcribun-

ſcribunt, ab impetu attracti aeris reſerari ſolitis, vt ad eã partẽ, in quavis odoris dignoſcendi poſita eſt, ꝓpriũ eius ſẽſibile pueniat, clarè oñdũt, inſtrumentũ odoratus nõ in narib. ipſis, ſed multo interius eſſe locatũ: nã in naſi meatib. illa locũ hẽre non pñt conſpiciantur, quò fit vt(q̃tum coniectura aſſequi queamus) poſt nares añ olfaciendi ſenſorium illa ineſſe voluerit. Rurſus Gal. li. de inſtrõ odoratus. c. 5. refert, Ariſtotelẽ nulla ex parte tentaſſe locũ q̃rere, in quo primum odoris ſenſus ſit poſitus: q̃b. verbis innuit manifeſtè, Ariſtotelem ubi olfaciendi ſenſoriũ cõſiſtat nõ declaraſſe: nã ſi declaraſſet, certè Galenũ ſcriptorũ eius indagatorẽ diligentiſſimũ nõ latuiſſet. Q̃d ſimiliter cõfirmãt ea, q̃ ab eodem Galeno paulò poſt dñr, dum ſic ait, Æquum erat Ariſtotelem orõnis parentem ſuã opinionem uerbis cõſtituere, non abſolute ꝓnuntiare, nobiſq; relinquere, vt q̃nã eius ſententia fuiſſet, veluti vaticinaremur: cùm nihil ipſe dilucidè dixiſſet, nec eam, quã in ſcriptis poſuit foraminũ cõſtitutionem declaraſſet, in tunica ne narium, an loco quodam alio hæc ſua odoratus foramina eſſe arbitraretur. talia Galenus. Qua ſerie oſtendit, Ariſtotelem locum ſenſorij odoratus, & eiuſdem ſenſorij foraminum non manifeſtaſſe, nec ubi illa fuerint, ſcriptis mãdaſſe. Verùm ſenſorium hoc non eſſe in naribus locatum, tum partis ipſius cõſtitutione, tum proprijs actionis accidentib. Galenus ꝓbat: narium conſtitutione hoc modo, quia ſi naribus exponeretur,

Ratiões quib. conuincitur nares nõ eſſe olfaciẽdi ſenſorium.

retur, id certè eſſet aut in illarũ oſſib. aut in tunica oſſa ipſa obducente: quandoquidem pars tertia nulla in naribus relinquitur, cui illud adſcribi poſſit (nam cartilago in eodem cum oſſe cenſu collocatur) ſed neutri illorum attributum eſt, quod argumento à ſufficienti partium enumeratione ſumpto probat; quoniam oſſi non modo non odorandi, ſed ne tangendi quidem ſenſus datus eſt: & ubi tangendi ſenſus non eſt, quẽque aliorum deeſſe eſt neceſſe: ſi quidem ſenſus hic cunctis ſenſorijs communis habetur. Quo argumento eorum euertitur ſententia, qui tenẽt incudem & malleolum, aut ſtapedam dictam eſſe ſenſorium auditus: nam quemadmodum os narium non eſt inſtrumentum olfactus, ob id tãtum, quia os eſt, & ſenſu priuatur: pari ratione dicendum, incudem & malleolum, uel ſtapedã nõ eſſe auditus ſenſorium, quia oſſa ſunt, & ſenſus expertia habentur. Non eſſe autem in naris tunica odorum ſenſum poſitum, tum partis ipſius conſtitutione, tum proprijs actionis accidentibus colligit; partis conſtitutione, quia tunica, quę intus naribus ſubſternitur, cùm eadem ſit cum illa, quæ linguam, palatum, & reliquas oris partes veſtit, ſi illa odoratus exiſteret inſtrumẽtum, neceſſe eſſet, omnes eodem ſenſu odoris eſſe prædiţas, eodemque affectu cunctas participare: quandoquidem ſi una eademque tunica omnibus impartitur communiſque exiſtit, oporteret itidem ſenſum huic omnibus impartiri,

Os ſenſus expers.

cõmunemq; haberi. ſed contra accidit, nam cum tunica hæc cum altera ſimillima ſit, ſic eandẽ ſuperare ſenſus acumine non valet: poterat tñ ſola neruorum magnitudine antecellere, vt lingua fecit: at nec ea repręſtare cernitur, ſed neruorũ tantum adepta eſt, quantum ad ſenſum tactus neceſſarium erat. Item natura eius tunicæ ſubſtantiæ earum rerum, quæ odoratum mouent, non reſpõdet; at reliquæ reſpondent: quandoquidem guſtãdi inſtrumentum humidum & ſpongioſum eſt, quod verò ad tactum attinet, durũ ac terreſtre; cũ natura (vt latius infra dicetur) in fabricandis cuiuſque ſenſus inſtrumentis ſimilitudinem ſenſibilium ſit ſequuta, itaque & odoratus inſtrumentum vapori ſimile eſſe oportebat, non durum & terreſtre, vt tunica, quæ naribus indita eſt, quę nõ ſolum talis eſt, ſed etiam neruis iuſtæ magnitudinis caret: quos certè, ſi ipſa odoratus ſenſorium foret, habuiſſet, & in ea re linguæ prælata eſſet, cum in ordine inſtrumẽtorum ſenſus tertium locum ad dignoſcẽdam tenuem ſubſtantiã teneat: neruus enim, qui animali ad cernendũ datus eſt, ad id magnitudinis peruenit, vt eo multò maior ſit, qui ad os ventriculi deductus eſt, quamuis nõ in oculum totum diſtributus ſit, ſed cryſtallinum corpus tantum attingat: hoc enim, vt alias Galenus demonſtrauit, præcipuum cernendi inſtrumentum eſt. Auditus autem foramen, cuius interior terminus valde exiguus eſt, qui neruum excipit, tantum nerui & ipſum accepit, quantum magni-

Odoratus inſtrumẽtũ quale eſſe debeat.

magnitudinis ſuæ ratio ferebat: nec uerò linguæ nerui à cerebro orti exiles diſtributi ſũt;ergo nec id inſtr̃m,quod ab odore mouetur,gracilem à natura neruum accepiſſet, ut is,qui in narium tunicas diſtributus eſt;atq; hoc idẽ vapori ſimile eſſet, talis.n.eſt odoris ſubſtantia,ex quibus rebus efficitur,ut ipſi quoq; in inueſtigando odoratus inſtrumento à naribus abducamur, ſi quæſtionem quidem dijudicandam à conſtitutione partiũ ſumamus:ſi verò rem à proprijs actionis accidentibus inueſtigare velimus, nullum odoris ſenſum, niſi ſpiritu naribus attracto, moueri uidebimus: reliquo autẽ tpe odoris ſenſu caremus; etiã ſi nares ipſæ vapore admodum olente repletæ ſint. Si quis enim in cubiculo admodum anguſto bitumẽ,caſiamvẽ,aut myrrhã,thusve,aut ſtiracẽ in ſuffitũ colliquet,ut vndiq; circumfuſum aerem odore uehementi repleat,mox eundẽ ſic naribus excipiat, ut attrahere per interualla longa conetur, hic rei ueritatem intelliget: ſiquidẽ tãtummodo, dum ſpiritum adducet, odorem ſentiet; interiectis autem tẽpotibus, cum ſpiritum continebit, odorem nullum percipiet,quanquam nares olente vapore repletæ ſint.Hoc idem eueniet,ſi in ipſas aliquid uehementis odoris inſtilles:nã ita quoque ſolo attracti ſpiritus tempore odorem percipies. His de cauſis partẽ corporis, quæ odores dignoſcit,aliã a dictis eſſe eſt manifeſtum, ea videlicet,quæ interius in cerebro poſita eſt, non quæ tam in promptu eſt,& in ſummo corpore locata,

rvt tunica, quæ naribus indita eſt. Ex quibus omnibus clarè intelligitur, inſtr̃m odoratus interius intra cranium eſſe collocatum: ſed quonã hoc ſit, & vbi conſiſtat, deinceps eſt diſquirendum. Galen. lib. de inſtrumẽto odoratus, cap. 4. & 3. de locis affectis, cap. vlt. & 4. de ſimplicium medicamentorum facul. c. 22. opinatur odorum ſenſum in anteriorib. cerebri ventriculis cõtineri. Quod ſimiliter confirmat lib. 7. de placitis Hippocratis & Platonis. c. 5. vbi in eum ſcribit modum, Olfactus inſtrumentum non in narium meatibus ſedem habet, ut pleriq; putant, ſed in extremitatibus anteriorum cerebri ſinuum, quò nariũ meatus pertinent, qua maxime in parte vaporoſos eſſe cerebri uentriculos cõſtat. Et lib. 8. de vſu part. c. 6. itidem ſic ait, Reliquum autem adhuc odorum ſenſorium intra cranium factum eſt ſolum omnium in ipſis cerebri uẽtriculis anterioribus, vaporoſum quendam ſpiritum continentib. Cui ſententiæ ſimiliter ſubſcribit Aetius lib. 2. ſermo. 2. cap. 96. dicẽs, Verum odoratus ſenſus intra caluariam eſt in anterioribus cerebri ventriculis, vaporoſum quendam ſpiritum habentibus. Itaque prima ratio, quæ Galenum adduxit ad credendum odorationem fieri in anterioribus uentriculis cerebri eſt, quia, vt ſupra oſtenſum eſt, & inferius etiam amplius oſtendetur, ſenſorium oportet eſſe ſenſibili ſimile: at ſenſibile eſt vaporoſum (dictum namq; iam eſt, odorem vaporem eſſe) uaporoſum igitur olfactus ſenſoriũ eſſe neceſſe

eſt:tale aũt ſunt cerebri ventriculi anteriores: non tunica narium,quæ frigida ac ſicca terreaq; eſt,& à vaporis natura longe aliena. Habet cerebrũ inſitum quendam motum à motu arteriarum longè diuerſum;nam,vt inquit Galen.nõ ei impoſſibile eſt,cum alia moueat,ſibi motum quendã,eumq; exiguum præbere, modo in ſe ipſum, modo ex ſe ipſo,ita ut tum compreſſius ſit,cum ſeſe cõtrahit,fuſius verò,cũ ſe ex omni parte dilatat. Quos motus adeò conſpicuè exercet, ut in nuper natis nõ ſolum tactu, verum ẽt viſu uerticem diu palpitare deprehendamus;his motibus & agitatione cerebrum aerẽ & proficuos vapores ad ſeſe attrahit,& expellit fuligines. Ad hæc iuuenis quidam, qui odorandi ſenſum à diuturna grauedine lęſũ habebat, à nigella in puluerẽ redacta, veteriq́ue oleo miſta, & ꝑ nares vehementius adducto ſpiritu attracta adiutus eſt. Quæ ſane cũctã argumẽto ſunt non leui, odoris ſenſum in anteriorib. cerebri vẽtriculis cõtineri:nam ſi non tam intimius, ſed in narium tunica exiſteret,leuis ſpiritus adductio ſufficeret,nec vehementi opus eſſet attractione. Atque his quidem argumentis, alijſq, ſimilibus concludit Galen.odorum ſenſum in ipſis eſſe cerebri anterioribus ventriculis. Quod licet Galeni ſit placitum,uerum tamen ex omni parte nõ eſt,cum ex tali aſſertione ſequatur, idem eſſe ſenſus principium,& inſtrumentum ſentiendi, qđ dici non debet,quia,vt 1. de cauſis ſymptomatũ. c.8.idem docet Galenus,cerebrum non vt ſit ſen

Lib. de inſtrumẽto odoratus. cap. 4.

Quid ad Gal. ſentẽtiã de inſtrumẽto odoratus ſequatur

tiendi

tiendi inſtrm, ſed ut ſenſuum inſtris uim ſentiendi ſuppeditet à natura inſtitutũ eſt. Porrò tactus eſt cæterorũ ſenſuum principium, ac ueluti fundamentum; ſed hic aut cerebro deeſt, aut obſcuriſsimus, & hebetiſſimus ei ineſt, ergò quemq; aliorũ illi deficere rõni conſonũ eſt: nã ubi tactus nõeſt, aut exiguus admodum eſt, quilibet ex aliis deeſſe vr. At inquient cerebrum exiguum admodum tactum habere, atq; ob id nos remiſsè olfacere, quia cerebri portio eſt, quæ ab odoribus alteratur, quæ cùm obtuſè tangat, obtuſè itidem odorabit. Sit ut dicunt; At in canibus, & vulturib. in quibus ſenſus iſte acutiſſimus eſt, intenſusq; ualdè, quid dicent? Certè proferre tenentur, ſenſorium odorandi vel cerebri partem non eſſe. (id quod nos probare intendimus) uel cerebrum horum animalium exactiorem tactus ſenſum obtinere, quàm hominis. Quod certè nõ dicent, quia teſte Ariſtot. tactus ſenſus in nobis exactior eſt, quàm in cęteris animalibus. Ex quibus clarè intelligitur, ſenſum odorum in cerebro non collocari; ſed ubi hoc ſit, nondum enunciatum à nobis eſt. Franciſcus Valleſius lib. 2. controu. in fine capitis. 24. inquit, nouiſſimè Veſalium inuexiſſe ſententiam quandam dicendo proceſſus quoſdam cerebri, mãmillares appellatos, odoratus eſſe inſtrm. Veruntamen ego openionem hanc multò Veſalio antiquiorem eſſe reperio: ſiquidem Auicennna. 5. tertij, tra. 1. ubi de olfactu, & de ipſius nocumentis uerba facit, ſtatim in initio ſic ait. Et inſtru-

Lib. 2. de anima. c. 9. & lib. de ſenſu, & ſenſibilib. c. 5.

inſtrumentum quo fit odoratus, ſunt duo addimenta mammillaria, quæ ſunt in anteriore cerebro, & extenduntur à duobus uentribus anterioribus cerebri. Ex quibus uerbis liquet, Auicennã auctorem eſſe opinionis de proceſſibus mãmillarib. quæ ſunt odoratus inſtrumẽta, nõ Veſalium, vt putauit Valleſius. Sunt autẽ proceſſus iſti Galeno & Aetio germina duo oblonga ac caua principium quidem ex anterioribus ventriculis habentia: progredientia autẽ ad illam caluariæ partem, vnde naſus initium habet; ſuntq; iſta vera odoratus inſtrumenta: nã oĩa, quæ ad illius naturam requiruntur, obtinent; cõſiſtunt ſiquidem intra cranium, vnde euenit, vt citra inſpirationem olfacere non queamus. Sunt etiam eſſentiæ vaporoſæ: quò fit, ut cum odoribus ſimilitudinem habeant. Sentiunt exactius, quàm cerebrum; nam licet de cerebri ſubſtantia ſint, nerueam tamen ſpeciem præ ſe ferunt. Præterea ſunt ante cerebri vẽtriculos poſiti, quod non parum facit ad credendum, naturam in ipſis ſenſum odorum conſtituiſſe, veluti exploratores halituum cerebrum ſubeuntiũ, qui futuri ſunt animalium ſpirituum materia, qđ in guſtu fieri compertum eſt: hic namque in lingua continetur ad hoc, ut alimenta antequàm vẽtriculum ingrediantur, tanquàm ianitor quidam præſentiat; præſentiensq; familiaria quidem admittat, aliena verò renuat, atque refugiat. Nõ habemus nos olfactus ſenſum exactum, ſed, ut Ariſtoteles docuit, inferiorem complurium anima-

Gal. lib. de inſtru. odoratus. c.2.

Aetius li. 2 ſermone.2.c.96

2. de anima c.9 in antiq.

lium

ſium ſenſu:remiſsè namque homo olfacit,& nihil odorabiliũ percipit abſq; dolore, vel voluptate,quod indicat,illum nõ pcipere, niſi extremas odorum differẽtias;nam quæ huiuſmodi nõ sũt, ob ſui imbecillitatẽ percipere nõ valet, cauſa eſt, quia ſenſus huiuſce inſtrumẽtum ob ſuperfluentem in nobis humiditatem obtuſum eſt,non exactũ nec perfectum: odor nãque, teſte Ariſtotele, ſicci eſt:quare ſenſorium, quod humidum nimis eſt,ægrè difficulterq; odores percipiet, tales ſunt mammillares proceſſus,qui cum de cerebri ſubſtantia ſint,humiditatem non exiguam præ ſe ferunt.Eſt enim cerebrum in nobis humidiſſimũ, vt Ariſtoteles varijs in locis prodidit, atq; ob id facile grauedine & diſtillatione tentatur. Munitur inſtrumentum odoratus,tutaturq; à noxis extrinſecus occurrentibus oſſe cribroide & dura menynge,hac in parte plurib. foraminibus traiecta; oportebat enim,inquit Galen. huius ſenſus proprium ſenſibile cerebri portionem alterare;oportebat ẽt ei operimentum quoddam eiuſmodi eſſe circumiectum, quod tum conſeruare ipſum poſſet,tum tranſitum vaporum ipſorum ſenſibiliũ interea nõ impediret: verum ſi impediturum nõ erat,tantò id rarius eſſe oportebat operimento auditus,quãtò ſenſibile huius,q̃ auditus,craſſarum erat partium:ferè.n.quantum aer partium tenuitate à luce relinquitur,tantum uapor ẽt ab aere. Videre autem eſt ex ipſis quoque, quæ nobis quotidie euidenter apparẽt,quàm lates eſſe opor

Lib.2. de anima c. 9 in fi.

1. de hiſt. animaliũ c.16. et 5. de gener. animaliũ c.3. & 2. de partibus animalium, c. 14.

Lib. 9. de uſu part. cap.6.

teat

teat partium illarum operimenti meatus: obſtructis.n. ab aliquo naribus, vt quodam loco Plato ait, odor quidem nullus tranſcolatur: aer verò ſine odore ſolus ipſe ſequitur. Atqui perſpicuũ iam eſt, quod res hæc, quæ apparet, ſatis indicat uaporẽ craſſarum eſſe partium, quam pro meatuum latitudine, qui in obſtructis inſunt naribus, quodque ſenſorij olfactus opperimentum rarius his eſſe oportuit: atque ẽt tale eſſe apparet, ſi quis in animali mortuo ipſum acceperit, in omneſq; partes diſtenderit ad lucem puram ipſum cõuertens. Quamdiu enim rugoſum fuerit & laxum in cidentib. aliis ſuper alia, ijs, quæ circum meatus ſunt corporibus, obſcura ac inuiſibilia ſunt hæc foramina. Seiunctis verò rurſus, dum tenditur, facilè deteguntur, ac patefiunt; niſi fortè in corporibus à uehemẽti frigore; aut tpe diuturniore induratis iã, atq; exiccatis id experiaris. Quod ſi paulò ante mortuum ẽt fuerit animal, ſatius fuerit aqua calida id perfundẽdo periculum eius, quod dicimus, facere. Magnum autẽ laxitatis harũ partium operimenti eſt argumentum, quæ ſæpenumero accidit à partibus ſuperioribus excrementorũ ſimultanea euacuatio, quæ ſanè βλέννας, quidam antiqui κόρυζαν, ideſt, deſtillationẽ ſeu grauedinem: iuniores autem μύξας, hoc eſt, mucores appellant. Ea enim eſt naturæ ſolertia, quam ferè vſurpare ſolet, vt nuſquam inſtrumenti cuiuſque vllam prætermittat actionem, aut vtilitatem; cum multæ ab vno probe præſtari queãt.

proin-

Proinde hic quoq; cum cerebri uentriculi loco inferiore ſint ſiti, ex partibuſq; ſibi ꝓpinquis neceſſario excrementa affluentia ſępe excipiat, aial ipſum apoplexijs frequenter pręhenderetur, niſi viá quandá horum effluxui accõmodá hic quoque natura ſecuiſſet: atq; ne melior quidé excogitari ulla poterat ea, q̃ ampla ſimul eſſet ac decliuis, intus igit̃ foras p narium meatus excrementa feruntur, foris autem intro facultatis olfaciendi ſenſibilia, duabuſq; his utilitatib. inſtr̃m unicum ſubſeruit: alteri quidem ad uitam neceſſariæ: alteri verò ad vitam cõmodiorem. hæc Galenus. Qui longisſima hàc ſerie non ſolum olfaciendi ſenſorij locum annotat: verùm etiam meatuum ad ipſum ptinentium vſum cõmoditatemq; exactiſſime oſtendit. Qđ autem ex Platone in ſuę ſententiæ comprobationem affert, habet in Timæo parum poſt medium ſub hoc uerborum colloquio, quando certa quadam re-harib. accurrente aliquis in ſe ipſum uehementer ſpiritum trahit, tunc ſane nullus ſimul influit odor, ſpiritus autem ab odore nudus ſolus ſequitur. Cur uero os cribroides ꝓdicta foramina recta non habeat, ut cribra, ſed in eo, quemadmodum in ſpongia, meatus ſibi ipſis e directo non reſpondeant, nec recti plane ſint omnes: & quanquã nonnulli eorum ſint eiuſmodi, plurimi tamen ſint tortuoſi, & anfractuoſi, ut lõga circuitio multo prius ei ſit conficienda, quod per eos ad cerebrum peruenturum eſt, cauſam attulit Galenus in eodem li. 8.

de uſu partium, capite p̄citato dicens, At qm̄ operimentum eius oportebat eſſe foraminulentū ſimul & rarum, ut ad cerebrū quidem aerem reſpirationis cā celeriter deduceret, uaporem autē, dignotionis odorum: tū autem uacuaret repente ac ſemel, ſi qn̄ neceſsitas inciderit, excrementorum copiā. Magna autem ipſius operimenti ad patiendum facilitas cōſtructionem eiuſmodi neceſſarò ſequebat: magna p̄terea uiſceris principaliſſimi, cerebri, ſ. offenſio, natura os uariè pruſum uelut ſpōgiā ipſi appoſuit, ſimul ne aliud corpus durum quoddā extrinſecus incidat, ſimul ne viribus integris aer frigidus inſpirantib. nobis recta in cerebri uentriculos ſeſe inſinuet: nō enim ſemp eramus inſpiraturi aerem moderatè frigidum, ſed nonnunquàm uel frigidisſimum, qui, ſi recta in cerebrum incideret, ipſum profectò immodice refrigeraret, omnéque uitam in periculum adduceret. hæc Gale. Ex quibus uerbis deducitur, odoratus ſenſorium dura cerebri meninge, & oſſe cribroide uocato tantum circumuallari ac operiri: hæc enim cum anfractuoſis meatibus ſatis ſufficiunt ipſum & cerebrum uniuerſum tutari, ac ab extrinſecus occurrentibus noxis munire atque defendere. Ariſtoteles tamē lib. 2. de anima, cap. 9. in fine, de hoc ſenſorio uerba faciens ſic ait, Inſtrumentum olfactus in hiſce quidem, quæ non reſpirant, uelamine caret, perinde atque oculus durus, vt diximus; in his autem, quæ ſuſcipiunt aerem, habet velamen,

Ariſ. de uelaminib. meatuum ad olfactus inſtrumē tum atti nentium ſentētia.

quod

quod, cùm reſpirant, aperitur venis, meatibus ve diſtentis. In libro verò de ſenſu & ſenſorijs. ca. 5. ſed reſpirantibus, inquit, ſpiritus id, quod inſtar operculi cuiuſdam ſuperpoſitū eſt, aufert: vnde fit, vt qn̄ non reſpirant, nullum odorem ſentiant; non reſpirantib. aūt hoc natura denegauit. Quib. verbis Ariſt. clare oſtendit, inſtr̄m odoratus foramina quædā ad ipſum pertinentia habere, quæ, non ſemper aperta ſunt, ſed operculis quibuſdā mēbranæ ſimilib. tenuibuſq; teguntur: quæ opercula ab impetu attracti aeris reſerantur, vt ad eam partem, in qua vis odoris poſita eſt, propriū eius ſenſibile perueniat. Veruntamen Galenus libro de inſtrumento odoratus, ca. 5. hac in re aduerſus Ariſt. inuehitur, probans talia velamina in meatib. olfactus non reperiri, quia ſi talia eſſent opercula, aeris exterioris impulſu reſerarentur: ſed non ita fit: nam etſi aer vehementi impulſu in nares mittatur, niſi inſpiratus, uel inſpiratione attractus, nullum prorſus odoris ſenſum mouebit. Rurſus dici non debet, talia uelamina noſtra uoluntate moueri; nam ſi ita eſſet, quoties vellemus ea reſerare etiam nullo ſpiritu adducto, aperiremus, & clauderemus: veruntamē non ita accidere clare experientia docet. Sed multò minus dicēdum eſt, huiuſmodi velaminum motum naturæ opera effici; queadmodum in cordis motu accidit; nā ſi ita fieret, nō ſemper id cum adducto ſpiritu contingeret: ſed proprium ſui motus ordinem haberet, vt in idem tempus nunc cum

Sententia Ariſtotelis a Gal. refellitur

1. ratio.

2. ratio.

accepto ſpiritu concurreret, nunc cum eodē reddito, nunc cum tota reſpiratione retenta. Quod ſi nec à vento impetuoſe flante, nec per ſe, nec cū motu inſtrorum, quæ ad ducendum ſpiritum accommodata ſunt, prædicta mouentur opercula, nec etiam per anatomen apparent, ſequitur illa non exiſtere: nam ſi exiſterent, certè aliquo prædictorum modorum mouerentur, aut in diſſectionibus apparerent: præſertim cum nullus talium velaminum utilis ſit uſus futurus. Quare dici nō debet, naturam tale quicquā fruſtra machinatam eſſe: nam ſi foramina quædam ad odorandum apta conſtituiſſet, non ea impoſitis operculis occluſiſſet, ut nec ea occluſit, quæ in aurib. extant: melius. n. (docente Galeno) eſt omnem ſenſum aptum eſſe, atque expeditum, vt proprium ſenſibile ſemper dignoſcat, nec natura ꝑpterea oculis operimēta dedit, quia melius eſſet eos nō ꝑpetua in actione teneri, ſed quia molles erant, & ob eam rem lædi ab incurſantib. reb. facile poterant, à quibus, vt defenderentur, natura palpebras ipſis, quaſi quædam propugnacula dedit.

Atq; hactenus quidem explicatum habemus odorandi ſenſorium intra cranium conſiſtere; eſſeque non anteriores cerebri ventriculos, ſed proceſſus illos mammillares, iuxta ipſos cerebri anteriores ventriculos collocatos. Sed cur vterus odorib. moueatur, ambiguitatem parit non exiguam: ſuauiſſimis enim ipſum odorib. delectari, ingentemque ab eis voluptatem ſuſcipere, ſicuti

Quare uterus odoribus moueatur.

à malis

à malis indignari, & moleſtiam ferre, ex eo coſtat, quod aromatum ſuffitu expanditur: reb. verò fœdis & peſſimum odorem ſpirantib. refugit, atque contrahitur. Hinc eſt quod Galenus. 1. de arte cu ratiua ad Glauco. cap. 14. in defectu animi ex utero, naribus ea, quæ fœdiſſimum odorem obtinẽt: vtero autem odorati, & ea, quæ laxare ac calfacere poſſint, medicamenta adhibere non ſine maxima ratione conſuluerit. Idem ſed vice uerſa, in uteri ꝓcidentia facere medici præcipiũt, nempe odores iucundos ambrã nimirum, moſchum, galliã moſchatã, aliptam moſchatam, narib. cõtinenter admouere: fœdos uerò & tetros muliebrib. locis: ob idq; taurino, uel bubulo ſtercore, uterũ ꝑ infundibulum ſuffiunt. Idem facere cenſent ammoniaco, ſagapeno, opo partico (quam aſſam fœtidam vocant) per ſe aut urina fœtente ſolutis, Muliere tunc ſic circuntecta, ut uapor fœdus nares non attingat, ſed per ipſas bonus & voluptuoſus ſolum ingrediatur, ad hoc vt vterus qui infra ad eius collum & nonnunquam foras egreſſus eſt, ac procidit, ſurſum ac in ſuum locũ aſcendat. In uteri tamen præfocatione fœtentia hæc, quæ dicta ſunt, naribus admouent, ſuauiter vero olentia ſubtus ponunt, vt deſcendat, ac in propriam ſedem dilabatur. Quæ ſanè cuncta argumento ſunt, vterum odorandi ſenſu eſſe præditum, odoribuſque bonis delectatione affici, ſicuti fœdis, dolore. Veruntamen dicendũ, iſthæc uterum non ob odorandi ſenſum habere (hic

namque, proceſſib. tm̄ mammillarib. demādatus eſt) ſed à natura ea obtinere. Et enim appetitus iſte ſuauiſſimorum odorum, quo vterus flagrat, nō aīalis exiſtit, ſed naturalis duntaxat, qualis viſcerum eſt dulciū ciborum. Vt igitur iecur & viſcera reliqua, edulia, q̄ dulcia ſunt, ad ſeſe auidiſſimè alliciunt, eiſdemq; oblectātur & impinguantur ſummopere: reſpuunt autē, atq; abominātur, q̄ ſunt amara, nullo ſenſu guſtus, ſed affectu tm̄ naturali: ſic vterus naturali inclinatione & affectu ad bonos odores capeſſendos mouetur, fugit autē & aduerſatur eos, q̄ praui fœtenteſq; ſunt. Eſt ergo olfaciendi ſenſorium intra craniū, nō in utero cōſtitutum, qđ certè eiuſdem naturæ cum odore eſſe cenſetur, atq; hoc ſenſorijs omnib. cōmune habetur, cuncta namq; cum ſuis obiectis cognationem & ſimilitudinem habent, queadmodum ex Galeno conſtat lib. 8. de vſu part. c. 6. vbi ſic ait; Alteratur enim non à quolibet ſenſibili quodlibet ſenſorium: ſed ſplēdidum quidem ac luminoſum à coloribus; aerem à ſonis, vaporoſum ab odoribus, &, vt ſemel dicam, ſimile ſimili eſt familiare. & lib. de inſtrumēto odoratus. c. 1. Cernēdi inſtrumentū, inquit, natura lucidiſſimū fecit, vt quod lucem tm̄ & ſplendorem ſentire debebat: quod autem ad auditum attinet, aeris ſimilē conſtituit, ſiquidem ad ſonos, qui vehuntur aere, recipiēdos dicauerat: ſic & quod ſapores dignoſcit, quod linguam appellamus; ex humidiori corporis ſubſtantia molita eſt: aliquid uerò,

Quid ſenſorijs cunctis commune habeatur.

qđ inter naturã aeris & humoris eſt, in odorandi ſenſum cadit, qđ neq; ita tenue eſt, vt aer, neque ita craſſum, vt humor: id. n. quod à rerum corporib. exhalat, odoris ſubſtantia eſt. Vim tangẽdi in ſenſibilium dignotione natura creauit, nec eam certo loco ſecluſit, qđ in alijs oĩb. fecit, de quibus modò dictum eſt: ſed in uniuerſum corpus diſtribuit. Verum ſingula hæc amplius indagemus, & fuſiori aliquantulũ enarratione cuncta diſquiramus. Quia igitur lumen ſplẽdidũ eſt, & colores ſimiliter, teſte Platone in Timæo, flãmulę q̃dam ſunt, idcirco viſus ſplendidus & igneus eſſe debuit, queadmodũ idem Plato cenſuit, cuius ſentẽtiã Gal. ſequit lib. 10. de vſu partiũ, & li. 7. de placitis. c. 6. ubi ſcribit, viſus inſtrumẽtũ ignis putiſſimũ genus eſſe, Platonẽ affirmaſſe, quẽ ipſe ſplẽdorẽ & lucem appellat à pruna & flamma lõgè diſtãtem, quia minimè vrit, ſed lucem oculis exhibet. Conſtat itaq; de Platonis & Galeni ſententia, viſum fulgidum eſſe & igneum; etamſi Ariſtoteles li. 5. de gñat. aĩalium, c. 1. & lib. de ſenſu & ijs, quæ ſentiuntur, illum de natura aquæ eſſe protulerit, nixus humoribus, quibus oculus conſtitutus eſt. Auditus aereus exiſtit, quoniam uox aer eſt uerberatus, eodem atteſtãte Ariſt. lib. 2. de anima, cap. 6. Odoratus eſt uaporoſus, quoniam odor fumus aut caligo eſſe definitur. Guſtus aqueus habetur, & tactus terreus. Et lib. 7. de Placitis Hippocra. & Platonis. cap. 5. hanc eandem ſententiam voluit, dum ait, Aptè igitur aloe-

mus viſus inſtr̄m lucidum eſſe, aereum auditus, vaporoſum olfactus, guſtatus humidū; terreū tactus: nullo.n. alio modo pōt, cum ex ſimilium alteratione cōſiſtant. Quę ſanè cuncta cōfirmat Galenus lib. de cauſis ſympto. c. 6. Quo loco compa rans delectationē auditus delectationi uiſus, ſcribit hæc verba, Porrò in hoc ſenſu (de auditu loquens) manifeſtior apparet delectatio, eo q̄d craſſiori cōſtat eſſentia, atq; manifeſtior ēt, q̄ in hoc, uoluptas percipitur à ſenſu olfactus, quod ipſius quoq; eſſentia craſſior ſit: etenim ut aer craſſitudine ſplēdorem uincit, ita uapor aere craſſior eſt: at uerò ſplendor ad videndi, aer ad audiendi, vapor ad odorandi ſenſum pertinet, quemadmodum ad guſtum humida natura, ad tactionē verò ſolidum corpus. Ad cuius etiam comprobationem accedit auctoritas Empedoclis, quæ aſſertur ab Ariſtotele lib. de ſenſu & ijs, quæ ſentiuntur; & à Galeno li. 7. de placitis Hippocratis & Platonis. c. 5. Quæ hunc in modum ſe habet, Conſpicimus tellure terram, liquore liquorem, aere naturam aeream; igne cernimus ignem: In qua ſententia quatuor ſen ſibus quatuor condonauit elementa, terram tactui, aquam guſtui, aerē auditui, ignem viſui: olfactum autem Galenus mediam naturam obtinere dixit inter aerem & aquam, nempe vaporem: eſt enim vapor humor extenuatus, aut aer incraſſatus, vt Ariſtoteles docet lib. 1. meteororum, ca. 5. 8. & 9. Quod ſimiliter Galenus probat. 7. de placitis Hippocratis &

Plato

Platonis, cap. 6. dicens. Quintus quippe hic, licet nō ſint quinq; elementa, ſenſus euaſit; quia odorũ genus mediā inter aquam & aerem naturā ſortitum eſt, id quod & Plato in Timæo inquit his verbis, Dum.n. aqua in aerem, aerque in aquam mutatur, medij extitere odores uniuerſi. Ex his clarè intelligitur, quis ſenſus maiori, & quis minori dolore afficiatur: nam ſi dolor omnis in repentina diuulſione continui, & violento ac ſimul taneo motu ab habitu naturali in habitum non naturalem facto conſiſtit (quemadmodũ Galeno Hippocrati atque Platoni eſt perſuaſum) ſequit̃ ſenſum illum, qui craſſiori eſſentia conſtat, & cuius obiectum craſſius etiā eſt, maiorem dolorem perſentiſcere: è contrario verò minorem, cuius eſſentia ſimul & obiectum tenuiſſima ſunt. Quare tactus omnium vehementiſſimo dolore & uoluptate afficit; deinde guſtus, mox olfactus, poſt auditus, & poſtremò viſus. Quod Galen. docet lib. 1. de cauſis ſymp. c. 6. ſcribēs in hũc modum, Delectatione verò ac dolore oēs ſenſus affici poſſunt, ſed diſſimili efficacia, quippe uiſus parũ afficitur, tactus verò & guſtus maximè, mox ab ijs olfactus, atq; hunc ſequit̃ auditus. hæc Galen. Sed & ratio id ipſum ſuadere videtur: nam eſſentia ſenſus craſſior ægrius ac à maiori diuelletur vi, tenuior facilius, & à ui minori; ſic obiectũ craſſius magis quaſſare atque diuellere poteſt, contra tenuius minus. Validos verò odores olfactui violentiam inferre Ariſtot. eſt auctor, lib. de inſomnijs,

Quis ſenſus maiori, et quis minori afficiatur dolore.

ſomnijs.c.2,ubi ait,fieri ab eis difficulter odorãtes,ſicuti à magnis ſonis ſurdaſtros;excedens nãque ſenſibile,ut idem Ariſt.2.de anima.c.12.ſcriptum reliquit,ſenſus eſt deſtructiuum, eidemq; doloriferum, ſicuti moderatum uolupt uoſum. Verùm de dolore,& uolupṫate in præſentia diſſerere non propoſuimus; quemadmodum nec de ſenſorijs reliquis,ſed tãtum de olfactu. Quare ad illum iterũ ſermonẽ cõuertẽtes dicimus, ſenſum iſtum nobis datũ eſſe ad odores ipſos dignoſcendos:ipſa verò rurſus odorũ dignotio,ut Gale. ait, non parum iuuat totã reſpirationem, non ſinens uapores prauos,qui alioqui nos laterẽt,una cũm puro ſpiritu ingredi:ſenſu.n.ab illis offenſo ac læſo monemur,aut ſcilicet,aufugere quàm celerrimè ab illis,aut aliquid narib. admouere eiuſmodi,quod uapores quidem arcere queat,aerem autem tranſmittat. Eſt ẽt olfactus ueluti explorator eorum, quæ per os ingredi debent,nam quę ille abominatur,guſtus percipere detrectat.

Lib.8. de uſu part. cap.7.

¶ *Animalia reſpirationis expertia quo pacto odorent: & ubi olfaciendi ſenſorium obtineant: Confutatur etiam Plinij ſententia, quæ tenet inſecta reſpirare.* Cap. XVI.

HActenus quidem de olfaciẽdi modo ac odorandi ſenſorij loco in animalibus, quę reſpirant, dictum abundè eſt. Supereſt igitur, ut explicemus, quo pacto animalia reſpirationis uſu carentia,

rentia, vt inſecta ſunt omnia, odoribus moueant. Sane illa odorib. moueri perſpicuũ eſt: nã apes vt grauium odorum ſuffitu, bituminis inquam, aut ſulphuris, bubulive fimi fugantur; ſic longiſſime ad ſuauiter olentes flores excurrũt, inde pabula melli conficiendo idonea ſumpturæ. Verum tamẽ quia Plinius fõnibus nonnullis ſuffultus reſpirare inſecta animalia aduerſus Ariſt. contendit idcirco in præſentia confutanda argumẽta ſunt, quib. ipſe ad ſuã opinionẽ tutãdã eſt vſus: nẽ forte quidpiã veritati obſiſtãt. Etenim illorũ hoc primũ, vel maximũ eſſe putatur, ꝙ inſectorũ genera pleraq; murmur edere, vt apes; alia canere, vt cicadæ apparet. Rurſus culices, & muſcæ ſonũ, ſeu bõbum quẽdã elidunt, quẽ certe non ederent, niſi aerẽ attriperent. Prẽterea animalcula hẽc olfactu prẽdita ſunt, quẽ non niſi ex aeris materia intus per reſpirationem attracta effici credidit.

Nullũ inſectum reſpirare tenet Ariſt. lib. 4. de hiſt. animalium, Lib. 11. cap. 3.

Veruntamen dicendum, quod inſecta nec reſpirant, nec reſpirare illis eſt neceſſe, quoniam reſpiratio refrigerationis cauſa data eſt animalibus, quæ caloris vbertate prædita ſunt: inſecta autem exanguia cùm ſint, frigida quoque ſunt, ideò reſpiratione non egent; vtpote quæ extrinſecus ab ambiente aere ſatis refrigerari poſſunt. Quod hyſtericis mulieribus euenire conſueuit; nam hæ cum toto corpore refrigerentur nimis, nulla prodeunte ab ore refrigeratione, ſed ſola tranſpiratione, quæ per totam agitur cutem, ſi Galeno creditur, viuere queunt.

Lib. 6. de locis affe. cap. 5.

Cen-

Cenſendum igitur eſt, quod naturæ repugnaret, ſi genus inſectorum halitum per reſpirationem traheret; quia cum exanguia, & frigida ea ſint, dubio procul nimia refrigeratione ocyſſime interirent. Quapropter natura tutò illis conſulens ſpirādi vſum denegauit, vt diutius ſeruētur. Rurſus ad quid natura tam pretioſum hoc reſpirandi munus his animalib. nō indigentib. in caſſum dediſſet; cum oīa, quæ ab ea efficiuntur, non fruſtra; ſed rei melioris cauſa ſemper fiant? Præterea ad reſpirationis uſum obeundum inſtra exiguntur, neceſſariaq; ſunt, hæc autē in viſcerib. continentur, at inſecta ipſa viſcerib. carēt, ita affirmante Ariſt. & eodem Plin. comprobante: carebunt ergo reſpiratione, cum & finis deſit, & efficiens. Verum cum omnia odores ſentiant, iure in præſentia diſquiritur, quis ſit eorum odorandi modus? Sane rem hanc inuenire, difficile non erit, ſi legere velimus ea, quæ cum diligentia ab Ariſt. ſunt tradita, lib. 2. de anima. c. 9. & li. de ſenſu & ijs, quæ ſentiuntur, c. 5. & lib. 3. de partib. animalium. ca. 13. vbi docet prædicta animalia non aeris attractu, ſed ſola odorabilis rei ad ſenſorium præſentia odores percipere, quod in illis apertum ſit, & odorabili expoſitum olfaciendi organum perſimile duris quorundā animalium oculis, qui, vt nullo ſunt operculo nulloque tegumento præmuniti, ſic ſemper colores apertos & occurrentes habēt: homo autem, cum odorandi ſenſorium intra cranium opertum & reconditum habeat, in proceſ-

Lib. 4. de hiſtoria animaliū. c. 4.

ſibuſque

ſibusq; mammillaribus ſitum, odores ni introrsũ ducto ſpiritu percipere non põt, qui ad illud per nares & per oſſis cribroidis meatus progrediat, & viam fumidæ euaporationi, quã ſecum deducit, faciat. Idem eſt in piſcibus ac in inſectis de olfaciendi ſenſorio proferendum iudicium: nam illi ēt ſine reſpiratione odorem apprehendunt, eò ꝙ organum iſtud, quemadmodum inſecta, patẽs, & apertum obtinent. Veruntamen inſecta pręcinctu odores ſentiunt, ſi Ariſtoteli creditur, lib. 2. de partibus animalium, cap. 16. illic enim ſpiritus vaporoſus continetur. Sed quo loco in piſcibus nõ reſpirãtibus olfaciendi ſenſorium collocetur, ambiguum certè & ſcitu difficile eſt: rationi tñ cõſonum uidetur, in roſtro illud iuxta organum guſtus collocari, cum, vt dictum eſt, hi duo ſenſus mutuò ſibi inuicem cõſentiant, concordesq; ſint. Ex aquatilibus verò quicũq; plurimo ſanguine abũdant, vt vallenæ, delphini, vituli marini, & cetacea omnia, calidiores alijs ſunt: (ſanguinis enim vbertas & affluentia cauſa caloris eſt) quã ob rem refrigeratione egentes reſpirationis munere funguntur, vnde & pulmonem & collũ obtinuerunt: nam pulmo reſpirationis cauſa animalibus datus eſt: collum verò pulmonis occaſione. Quamobrem in quibus reſpiratio deeſt, in ijs & pulmonem deeſſe, conſequens quidem eſt: generatio enim colli ſimul cum pulmone perit: propterea namque in piſcibus, qui non reſpirant, nõ eſt collum, quoniã nec pulmo; quibus verò ani-

Inſecta qua parte ſentiant odores.

mali-

malibus eſt pulmo, iis omninò & collum datum eſt, ita tradente Galeno lib. 8. de vſu part. c. 1. Cui ſententiæ ſubſcribit Ariſt. 3. de partibus animal. c. 3. & lib. 4. eiuſdem operis. c. 10. in initio, vbi ſic ait; Quæ enim pulmonem habent, collum et obtinent, quæ aũt ſpiritum extrinſecus nõ accipiũt, carent hac parte. Eſt etiam dexter cordis ventriculus gratia pulmonis factus; pulmo autem ipſe reſpirationis & vocis eſt organum: quapropter, docente Galeno lib. 6. de vſu part. cap. 9. ſemper ſimul cum pulmone vox animalis, & cordis dexter vẽtriculus pereũt, atque hinc euenit, vt genus vniuerſum piſcium pulmone carentium mutũ omnino ſit, quibus verò pulmo datus eſt, reſpirationem & vocem habent. Qua de cauſa hi, vt Ariſto. lib. 2. de anima. c. 9. in fine tradidit, odorẽ in aqua non ſentiunt: nam ſine reſpiratione odorare non queũt: at in aqua reſpirare non poſſunt, & ijs, quibus pulmo conceſſus eſt, branchiæ deficiunt, quia teſte Ariſtot. lib. 4. de part. animalium, cap. 13. branchiarũ natura quaſi ad ſpirandi vſũ piſcibus data eſt, quę illis ad attemperandum exiguum eorum calorem ſufficiunt: natura. n. inquit Galen. frigidiores ſunt piſces, quàm vt ipſorũ cor magna indigeat refrigeratione: indicant autẽ eorum temperamentum cum alia multa, tum maximè ſãguinis penuria: aut enim carẽt omnino, aut paucũ planè ſanguinem habent. Quocirca quæ aquatilia multo ſanguine ſunt prędita, ac calida, vt delphinus, vitulus, vallena, hęc omnia ex aere reſpi-

Ariſt. lib. 1. de hiſt. animal. ũ cap. 5.

Lib. 6. de uſu par. c. 9.

Quæ nã aquatilia reſpirãt.

reſpirant:nec diu ſub aqua eſſe patiuntur: ſed illa interdum exeunt, vt halitum attrahant. Quapropter ex amphibio genere habentur; quippe quę aere & aquis vitam ducant & delphinus viſus eſt dormire roſtro emerſo, ac ſtertere, ſi Ariſt. creditur lib.6.de hiſtoria animalium, cap. 12. & lib.4.eiuſdem operis.c.10.ſic ait, Cartilaginea verò ita dormiunt, vt manu tollantur: nam delphini, vallenę, & quęcunque fiſtulam gerunt, edita per ſumma ęquoris fiſtula dormiunt, qua etiam ſpirant, pinnas ſuas mouendo leuiter: nam delphinum ſtertentem etiam nonnulli audiere. & infra lib.6.cap.12.de vitulo marino verba faciens inquit. Vitulus marinus generis ambigui eſt: nam & mari degit; quanquàm humorem nō recipit, ſed ſpirat ac dormit, & egreſſus in terram parit in littore vt terreſtre: ſed quoniam plus temporis mari, quàm terra immoretur, cibumque ex humore petat, ideò in aquaticis de eo narrandum eſt. hęc Ariſtoteles. Quę ob id certè attuli, vt intelligatur facilius, piſces hos omnes pulmone & reſpirationis munere prędi tos inſpirantes tantum, ſeu dū inſpirant, odorem perſentiſcere: quapropter eis odor aqua infecta non erit; ſed aer tantummodo infectus. Reliqui verò, qui non reſpirant, per aquam tantummodo odorem ſentiunt. Porrò eos odorem ſentire manifeſtum eſt, quippe vt Plinius ait, non omnes eadem eſca capiuntur, & prius quàm appetant, olfaciunt; quoſdam & ſpeluncis latentes ſalſamento illitis faucibus ſcopuli Lib.10. cap.70.

piſcator expellit, velut ſui cadaueris agnitionem fugientes; conueniuntq́; ex alto etiam ad quoſdā odores; vt ſepiam vſtam, & polypum, quę ideò cō ijciuntur in naſſas: ſentinæ quidam nauium odorem procul fugiunt; maximè tamen piſcium ſanguinē: nō pōt petris auelli polypus: idē cunila admota ab odore protinus reſilit: purpuræ quoque fœtidis capiuntur. Sed de piſcium odoratu ſatis dictum eſt. Verum ſciſcitabitur aliquis, ſi animalia cuncta reſpiratione vtentia olfacere citra illā non queūt, quo pacto ab Ariſtot. dictum eſt, odorem ſine reſpiratione non ſentiri, proprium hominis eſſe? Nam ſi hoc animalibus omnibus reſpirantibus commune eſt, hominis proprium eſſe non poteſt. Auerroes eum locum enarrans, contextum ad omnia reſpirantia extendit animalia, ſic inquiens, homo & cætera anhelantia animalia impoſſibile eſt, vt olfaciant abſque reſpiratione. Quę ſanè interpretatio omnem tollit ambiguitatem; nam innuit clariſſimè affectionem hanc cunctis animalibus, quæ reſpirant, communem eſſe, non ſolius hominis propriam. Hoc etiam idem Ariſtot. manifeſtè velle viſus eſt, lib. de ſenſu & ſenſibilibus. c. 5. cum ait, ſenſus eius, (id eſt odoris) per reſpirationem non omnibus, ſed hominibus, & e ſanguineo genere quadrupedibus, ac his qui vberius aeris naturam participant, fieri videtur. Dici etiam poteſt, odorē ſine reſpiratione non ſentiri, proprium hominis eſſe, id eſt, cunctis hominibus competere, licet non

Lib. 2. de anima. tex. 98.

ipſis

ipſis ſolis, quæ vna eſt ex proprij acceptionibus à Porphyrio in libro de quinq; vocib. traditis, quatenus ſignificat id, quod omni ſpeciei accidit, etſi nō ſoli, quemadmodum hominem eſſe bipedē. Verùm de his plura fortasſis, quam ad præſens inſtitutum ſpectat, dicta ſunt; quib. ſi argumentorum Plinij ſolutiones adijciam, præſenti quęſtioni ſatisfecero. Et primò ad illud, quod apes & muſcas murmur edere ſentimus, dicendum, quod ſonus ille non ſpiritum reddentibus viſceribus, ſed agitatu interioris ſpiritus, non exterioris accidit. Ea enim, quę canere videntur, vt cicadę, membrana ſepto tranſuerſo ſubdita, qua præcinctum corpus diſtinguitur, & ad quam ſpiritus ibi incluſus atteritur, obſtrepunt: non obſtrepere autem ipſas ſpiritu per os attracto ex eo conſtat, quod ſolę illę, teſte Ariſtotele. 4. de hiſtoria animalium. c. 7. inter inſecta, & omnino in animaliū genere ore carent. Locuſtæ ſuis gubernaculis atterentes ſonant. Verum de his ſatis; quare tempus eſt, ut ad cætera enarranda ueniamus.

Vide Ariſto. lib. 4. de hiſto. ani. ca. 9. & Franciſ. Maſſarium in 9. lib. Plinij.

¶*Quod ſit odoris temperamentum, quotq; in illo conſiderentur; ac cur cinere ſuffita amplius oleant, quam ſi igne ſuffiantur.* Cap. XVII.

NOndum apud medicos ſatis conſtat, qualenam temperamētum odori debeat adſcribi: nam Galenus lib. 4. de ſimplicium medicam. facultat. cap. 22. quæ odorata ſunt, omnia calida

eſſe protulit. Qđ confirmat lib. 2. de alimentorũ facultatibus, capite 15. vbi de fructu iuniperi verba faciens ſic ait, Perſpicuum igitur eſt, quod calfacit quidem tum propter acrimoniam (demonſtratum enim eſt acria omnia calfacere) tum autem maximè propter odorem ac guſtum aromatib. ad ſimiles, omne enim χρωμα calidum eſt. Et Ariſtoteles lib. 12. problematum problemate eodem odorem oĩno à calore effici ſcriptũ reliquit, cui ſententiæ ſubſcribit Theorphaſtus libro. 1. de cauſis plantarum, capite. 27. odorata proculdubio caliditatem ſortiri aſſeuerans. Et idem Ariſtoteles loco præcitato, petẽs, cur omnia odorata, tam ſemina, quàm plantæ vrinam ciere poſſint, reſpondet, quia illa calida & tenuita ſunt, & quæ talia ſunt, vrinam citant. Veruntamen idem Galenus libro. 2. de ſimplicium medicament. facultatibus. c. 3. odorata calida eſſe non in vniuerſum verũ eſſe, manifeſte velle viſus eſt, dum ait, Nec enim quidquid bene redolet calidum eſt, nec ſi quid calidum eſt, ſtatim bene olet; quod multarum rerum exemplis comprobatur, nam roſa, viola, nymphęæ κυνοβάτου, hoc eſt, canis rubi flores, aliaque pleraque ſuauiter olent, & tamen frigiditatem præ ſe ferunt. Aliter namque odore roſarum cerebrum non iuuaretur, cùm à ſolis exuſtione laborat, vti libro de inſtrumento odoratus cap. 4. & 6. ſcriptum à Galeno eſt. & lib. 13. metho. cap. 21. cùm iubet odores narib. obijcere ad cerebrum, quod in phrenitide ſupra mo-

dum

dum incaluit, refrigerandu ui; non de alijs, q̃ de frigidis intellexit: hi namque ſunt, & non calidi, qui ſopire, & caput refrigerare queunt. Opium præterea odore probari Dioſcorides & Plinius prodiderunt, ſyncerum namque perperi non eſt, deinde admotum lucernis non atra lucet flāma; extinctum denique odoris vim conſeruat; quod tamen frigoris vehementia enecare compertum apud omnes eſt. Rurſus quando Galenus li. 3. de locis affectis c. 9. odores calidos, vt thuris, & ſtiracis, capitis dolorem efficere dixit, inſinuat clariſſimè aliquos frigidos eſſe: nam calidi aduerſus frigidos deducti ſũt; quomodo eſt intelligēdus Ariſtoteles, ſectione. 3. problematum, problemate. 13. cum ait, odorem omnem caput tentare & aggrauare; nam id de calido intelligendum eſt; frigidus enim odor tantum abeſt, vt caput grauet, vt eius grauitati medeatur; dummodo à frigore orta non ſit. Sunt igitur ex odoribus calidi quidam, alij frigidi: num verò hi ſint, uel illi, cognoſcere docuit Auicenna, dicens, odores, in quibus ſentitur mordicatio, aut qui vergunt ad latus dulcedinis, eſſe calidos, eos tamen, in quib. ſentitur aciditas, frigidos. Præterea odores reſpirationis frequentiam ſedantes, tardioremvè reddentes, ac ſoporem inducentes frigidi ſunt: contrarij, puta reſpirationis frequentiam facientes, aut molientes vigilias, calidi: nam ſi acetum vigiliam infert, ex ea parte, qua calidum eſt & acre, non ex parte, qua eſt frigidum eam

Dioſcorides li. 4. c. 55. Plinius lib. 20. c. 18. in fin.

Li. 2. tra. 1. ca. 3. in

 effi-

efficere credendum eſt. Veruntamen, vt quæſtio
hæc melius decidatur, & veritas ipſa clarius elu-
ceſcat, aduertendum tria in odore conſiderari;
nempe qualitas ipſa odorabilis olfaciendi ſenſo-
rij alteratrix, & fumalis euaporatio, ac huius effe-
ctrix cã: odorabilis illa qualitas ſyncera in ſua na-
tura ꝑpenſa, nec calida, nec frigida dici dẽt, quẽ-
admodũ nec color ipſe, q in ſua natura vtriuſq;
qualitatis expers iudicatur; & ſi modo ſimul cũ
calore, interim unã cũ frigiditate cõſiſtat. Fuma-
lis diuaporatio aliqñ caliditatem, quandoq; frigi-
ditatẽ præ ſe fert: at eius effectrix cã ſemp exiſtit
calida, quia, ut Galenus ait, vaporũ copia oĩo à
Li.4.ſim. cap. 22. calore ꝓuenit, nec.n. vapor ab alio, q̃ à calore cõ-
ſurgi eleuarique poteſt, exiguus tamen debet eſ-
ſe calor, q fumalem euaporationem (quam etiam
odorem appellamus) efficere debet: nam immo-
dicus vaporem celerrimè diſſipat, & abſumit: at-
que hinc euenit, vt aromata (quod etiam annota-
uit Ariſto.) cinere ſuffita acrius oleant, & plenius
Li.12.pro blemã.7. & 11. ac diutius ſuum ſeruare odorem poſſint, quam ſi
igne ſuffiantur: quia, vt Ariſtoteles ait, in cinere
minus concoqui odor poteſt. Quocirca hic in ci
nere plenior eſt: ignis autem, quod celeriter vires
illorum domat, abſumitque, odorem commutat.
Eſt igitur odoris efficiens cauſa ſemper calida,
non admodum, ſed mediocriter. In hoc tamen
diſcrimẽ habetur, quod frigiditas immodica ma-
gis odorib. aduerſatur, quam calor immodicus,
dicente Theophraſto lib. 6. de cauſis plantarum,

cap. 25.

c. 25. frigore geluq; tam ſapores, quã odores hebetiores ob denſitatem reddi: nimietatem verò æſtuum, ait, Saporib. quidẽ officere, odores tñ forſitan nonnullorum magis conſeruare, & fortè illos generare poſſe ſcribit, qui familiares locis aridis ſunt. Vehemens. n. calor halitus nimis diſſipãdo ac conſumendo, & in multas diſgregãdo partes odorib. aduerſus eſt: ſed frigus immodicum cogendo denſandoq; vehementer, ne fumalem quidem euáporationem promouet, ſine qua odor nullo pacto cõſiſtere valet: quapropter eius occaſio mediocris calor eſſe cẽſetur. Sed cur exolutus moſchus in olla aperta, ac in cloaca ſuſpenſa repoſitus priſtinum odorem recuperet (quod à Plateario primo aſſertum eſt, & deinceps multorum experimento comprobatum habetur) rõ eſt, quia cuncta in ſui contrarij præſentia corroborant, ac vires ſuſcipiunt nouas, qd non ſolum in calore & frigore, verũ ẽt in odore uerũ eſſe cõpertum eſt. Atq; hactenus quidem oſtendimus ſimplicem qualitatem ſenſus odoratus immutatricem, nec calidam eſſe nec frigidam; ſed utriuſque expertem qualitatis: fumaliſque euaporationis efficientem cauſam ſemper eſſe calidam. Supereſt igitur, ut oſtẽdamus ipſam fumalem duáporationem, quę odorabilis qualitatis ſubiectum eſt, & materies, non ſemper vnius eſſe modi; ſed interim calidam, interim frigidam exiſtere; quod demonſtrare difficile non erit, ſi eorum, quæ ſupra retulimus, non ſumus obliti, nam ſi ipſa cor-

Capite de muſco

Fumalis duaporatio tẽperamento euariat.

poris eſt defluxus, ſequitur talis eſſe naturæ, qualis corpus ipſum, p quod defluit, eſt, quãdoquidẽ orta ſuis principijs atteſtantur: & omne quod deciditur, ei, à quo deciditur, ſimile habetur. Quo circa ſi corpus frigidum eſt, erit eius vaporoſa defluxio itidem frigida; ſin calidum, calida. Quare mirandum non eſt, ſi roſæ odor nos infrigidet, moſchi calfaciat. Nec eſt, qđ nos effectrix cauſa conturbet, vt arbitremur eiuſdem cũ ea temperaméti fumalem euaporationem eſſe debere: nam calor eſt, qui nebulam ſubleuat, atq; generat; ipſa tamen nebula nos infrigidat, atque humectat: ſic pinguedo calida eſt, etſi à frigore fuerit cõcreta: acetum item à putredine ortum duxit, cum tamen ipſum putridum non ſit; ſed res potius à putredine tueatur: animalcula præterea plurima ex putrenti materia genita fuere: ipſa tamen putrida non ſunt, nec putridã materiam reſeruant: nõ ergo quod uaporoſæ ſubſtantiæ ſeu fumalis euaporationis efficiens cauſa calida ſit, ob id fumalis ipſa euaporatio neceſſariò calida eſſe debet.

¶ *Quæ emolumenta nobis odores afferant, eſſeque inter illos & odorantia conuenientias; & diſconuenientias, quemadmodum & inter alimenta & alita.* Cap. XVIII.

VLtimo loco differendum propoſuimus, quę ſit odoris vtilitas, quiſve ipſius uſus: ſanè hic

pri-

primus & maximè vulgaris eſt, quod ſuauitatem delectationemq; non exiguam olfacientib. præſtet: atq; hic euenit, vt globus ex ambaro & moſcho zibetoq; cōcinnatus, ac manicæ ex eiſdem reb. incruſtratæ plurimo vendantur pretio: & tempore priſco vnguentorum ſuauem odorem ſpirantium libræ quadragenos denarios excederent tanti. ni. vt Plin. ait, emitur aliena voluptas: etenim odorem qui gerit, ipſe non ſentit; ſed tranſeuntes tantum oblectat: atque hic vnus odorum uſus eſto. Alter eſt, quod partes principes, cerebrum nimirum & cor roborat: nam ea ratione, qua ſpiritus animales & vitales reficit, ac inſtaurat, eorundem ſpirituum principia & fontes; ab eiſdemq; fontib. prodeuntes facultates fortiores, ac vegetiores reddit. Quod Auicenna voluit, dum ait, omnis odor bonus, per hoc, quod eſt bonus, & odoriferus cōfortat cerebrū & cor; ſed per hoc, quod calfacit, & infrigidat, nocet in quibuſdam diſpoſitionib. aut per hoc, quod exiccat & humectat. Tertium odorum adiumentum eſt, quod purgātia medicamenta corrigunt, & os ventriculi confirmant; atque huius vtilitatis cauſa Hippocr. li. 2. de ratione victus in morbis acutis com. 1 1. purgantia medicamenta non ſolum per ſe exhibuit; ſed admiſta reb. odoris, ſimulatq; gratioribus, cuiuſmodi ſunt aniſum, apiū, daucus, ciminū, & ſeſeli. Quod multis de cauſis eū feciſſe credendū eſt: prima ne ſola ſyncera purgantiū medicamentorū virtus os ventriculi tangat, quod Gal.

Li. 3. c. 3.

Lib. de remouēdis nocumentis quæ accidunt in regimine ſanitatis tra. 2. ti. de eo qui laſus eſt ab odoribus bonis

teſte, ex eo, ꝙ nimis ſenſile neruoſumq́; exiſtit, vehementer affligere ac lædere ſolet. Prohibent huiuſmodi læſionem ea, quæ ab Hipp. permiſcẽtur, odorata: ſimul etiam ac os ventriculi, quod ſolutiua infirmant, corroborantq́; atq; hæc eſt Gal. ſententia lib. 8. de comp. medicamentorũ ſcđm locos. c. 3. iuxta medium, vbi poſtquã præfatam Hipp. ſniam retulit, ſic ait, Apparet. n. quod in his miſcendis maximè odorem ipſorum reſpiciat, quò medicamentariã vim, quæ hominis naturæ contraria eſt, mitiget ac obtũdat: quemadmodũ enim graueolentia oĩa ſtomachũ ſubuertere ſolẽt, ſic odorata corroborare. Quod ſi aliquis obijciat, roſam Alexandrinã, ieniſtæ ac moſchetę vocatę florẽ iucundiſſimum odorem ſpirare, ventriculum tamen ſubuertere: dicendum iſta ſimul cum odore bono permiſtam habere deijciendi facultatem, qua & non odora vi ventrem laceſſunt, atque fatigant. Odor pręterea ſuauis ac optimus plurimum in peſte obtinet momenti: ſiquidem aeris corrupti ac putris contagia à corde cerebroq; arcet, & eiuſdem qualitatem venenoſam ac corruptricem mirum in modum corrigit atq; emendat. Qua de cauſa & quo caſu ignib. odoratis aeris putredinem conſumi atq; aboleri inuenit Hipp. vt lib. de theriaca ad Piſonem. c. 16. Gal. tradidit ſcribens in hunc modum, Summis laudib. proſequor admirandum Hippocratem, qui peſtem illam ex Aethiopia ad Græcos venientẽ non alio præſidio repulit, quàm aerem purũ facien-

2. de uic. acuto. cõ. 11. 3. de locis aff. c. 5. & 1. de cauſis ſimp. c. 7.

ciendo: præcepit itaque, ut per totam ciuitatem ignes accenderētur, qui nō ſolum è ſimplici materia cōſtarēt, ſed benè olentes coronas & flores in ſe obtinerēt, & ut ungnenta quā pinguiſſima infunderent, & id genus alia bonum odorē ſpirantia, vt hoc pacto ciues purum aērē inſpirātes ab imminēti lue tuti forent. hęc Galen. Sic nonnulli, qui in aere peſtilenti uerſantur ore garyophilum, agallochū, acetum, feniculum uiride, & eius generis alia gerunt, & identidem odorāt, ut aeris putredinē odoro vapore corrigant, & partes principes corroborent. Hoc ēt fine ueſtes bene odoratas induunt, eaſdemq; aſſiduè mutant, ne vapor putris in ijs conceptus atque cōcluſus ab arterijs per cutem intro trahatur. Manardus pilā parari iubet ex cupreſſo, vel iunipero, uel ex lentiſci uel fraxini ligno, interius cōcauām, quę aperiri & claudi poſſit: additq; debere eſſe totā foraminulentām; in traq; eam ſpongiæ nouæ fruſtū immittendū pręcipit, hac miſtura prius infuſum, aquæ roſaceę, uini cretici ana partem vnam, aceti partem ſemiſſem, & ſi fuerit hyems, poſt infuſionē idem fruſtū, ait, iſto puluere eſſe aſpergendū. Recipe ſtiracis, calamitæ, iridis, maſtiches partes duas, garyophilorū, macereos, nucis unguentariæ, quā moſchatam uocāt, cinnamomi, croci, agallochi ana partē unā, ambrę partis vnius quintā, moſchi partis unius decimā. Si uerò ęſtas, hoc altero, Rec. ſuccini electi partes duas, foliorum myrthi, corticum citri, florum nymphææ, roſarū, vio- *Lib. 5. epiſt.*

violarũ,croci,macereos, ſandalorũ citrinorũ partes ſingulas,camphoræ, ambræ, benzoi partem ſemiſſem,moſchi partis vnius decimam. Pilam ſic paratam manu gerere, & crebrò naribus admouere cõſulit;& dũ maius aliquod timet, manu eam collidere, & liquore exeunte nares illinire.Sunt igitur odores optimi in peſtilẽtia adiumẽto maximo: ſicuti peſſimi ac fœtentes nociui valde, niſi fortè illis qui antea eis fuerint aſſueti. Quò qui Pariſijs ad cloacã Diui Nicolai in Carcueto habitant, peſtem in vicinia loca vnquàm fuiſſe pernegant, ita Siluio in commentarijs in librum priorem Galeni de differen. febriũ.c.6. referente.Sic profecit ſibi Mitridates ſæpè poto veneno, & vſui venenorum præſumptis remedijs, queadmodũ Plinius ait, corpus aſſuefecit, adeò vt citra noxã venena,volens ſe illis necare, biberit;hoc ei cõtigit, quo tẽpore bellũ cũ Romanis gerens à Pompeio profligatus, atque in extrema miſeriæ fortuna cõſtitutus illæſus è vita diſcedere feſtinaret: hauſit itaq; venenum, & plus ẽt, q̃ ſatis eſſet,ebibit:nec tamen ipſe mori potuit. Sic anus quædã Athica cicutam cõſuetudine ipſi familiarẽ effecit:alioqui publicũ Athenis venenũ. Ad eundẽ ſanè modũ, q putribus odoribus ſeſe aſſuefecit,in peſte incolumis euadere potuit: tũ enim in cũctis cõſuetudo ualet, quocirca merito adſcititia natura à ueterib. dicta eſt: igit̃ uapores fœtẽtes odorãtibus cõſuetudine familiares,& minimè infeſti efficiũtur.Sunt &.alij inſita facultate,

Lib.25.c.2.

Gal.li.de theriaca ad Piſo. c.16. non dicit Mitridatẽ aſſu factũ fuiſſe venenis: ſed antidoto ſui nominis appellata, qua illius mẽbra ıtatẽ perauerat, ut a re noxia pati non poſſet.

tate,& abdita quadam vi naturis quibuſdã cõuenientes,vt ſtercoris humani canibus, moſchi nobis; cũ tñ vtriq; putredinis ſoboles ſint:nam illi ex putredine ortum duxere, & moſchus ſimiliter, cum pus fit ex abſceſſu animalis cuiuſdã ab incolis gazella,à nobis dorcax peregrina, appelpellati diſſiliens. Quocirca rationi videtur cõſonũ eidem animali olidum putre ac fętens eſſe debere : queadmodũ reliquorũ animaliũ ſanies ex abſceſſibus vomicisuè erumpentes, quæ quia putredine participant, fętorẽ nõ exiguum præ ſe ferunt : ſunt namque amicitiæ & inimicitiæ inter odorabilia & animalia odorantia,quemadmodũ inter alimenta & alita, quia eorũ odoratus à noſtris lõgè diuerſus eſt, queadmodum & guſtus; quò fit, ut cornu ceruini & ſtyracis odore ſerpentes fugẽtur, ſi Plinio creditur,lib.9.cap.70. & origani aut calcis, aut ſulphuris virore formicæ necentur;ut idem Plinius ſcriptũ reliquit. Eſt & rutæ odor ſerpẽtibus maximè aduerſus,unde quoties muſtella dimicatura cum eis eſt, rutã comedit,ita Ariſtotele teſtante lib. 9. de hiſtoria animalium. c.6.quia,ut ipſe ait,odor eius herbæ ſerpentibus infeſtus exiſtit;ſed non minus,quã ruta alliorum odor ſerpentibus inimicatur,quapropter Perſæ, auctore Simone ſepti, coquinas allijs replent, vt ipſas ab eorum conſortio tueantur: allijs itidem perunctos pantheras & leones non attingere,Plinius affirmat. Baſiliſco rurſus muſtellę uirus exitio eſſe eiuſdẽ Plinij teſtimonio li. 8. c. 21.

Serapio cap.185.

Vbi ſup.

Li 29. c. 4.inſ.

con-

confirmatum habemus:adeò enim naturæ nihil placuit eſſe ſine pari,inijciunt eas cauernis facile cognitis ſola tabe,necant illi ſimul odore, moriũturque ambo, & naturę pugnã conficiunt. Nam quã baſiliſcus uiſu occidere nõ potuit,odore interemit.Sunt huiuſmodi alia,quæ occulta quadã antipathia cũctis hominibus aduerſantur,cuiuſmodi fuit aura illa peſtilẽs,quæ(ſi uera ſunt, quæ Iulius Capitolinus commemorat) in Babilonia ex arcula aurea,quam fortè miles quidam inciderat,euaſit;unde nata fertur peſtilentia , quæ inde Parthos,orbemq; compleuit,cui haud abſimilis vel ea certe prauior fuit peſtis illa, quæ teſte Guidone Cauliacenſi,tract. 2. cap. 5. Anno Domini. 1348.ab oriente incipiens, uniuerſum ferè mundum peragrauit, & quemadmodum ille ſcribit, uix quarta hominum pars vitæ ſuperſtes euaſit.

In uita Veri Imperatoris.

¶ *Odorem viroſum à fœtore diuerſum eſſe, ac quæ ſit utriuſque natura & effectio.* Cap. XIX.

CVM de odore plura dicta ſint, ſupereſt, vt de graueolentia ſeu fœtore nonnihil diſſeramus, ſiquidem contraria cum ſint, mutuò ſe declarant; contrariorum enim vnam ac eandem ſimilemque eſſe diſciplinam ab Ariſt. uariis in locis docemur.Interim tamen hoc in loco monitum lectorem velim, non eſſe idem odorem fœtidum,atque viroſum,nam ille putredinis ſemper ſoboles eſt,hic verò natura pluribus ineſt medicamen-

3. meta. c.2.1. topico. c.8. & 3. problе.7. & 11.

camentis, vt caſtoreo, ſagapeno, & ipſi vocatæ aſſę fœtidę, quę licet fętidę nomen habeat, verè tamen fœtida dici non debet; quoniam non à putredine aliqua; ſed à ſua ipſius natura odorem illum contraxit. Differunt ſecundo, quoniam fœtor nemini frugiferus eſt; cui enim ex cadaueribus detentis, aut putreſcentibus corporibus, aut ex baratris, ſpecubus, ſentinis, latrinis, & lauatrinis graueolentiam peſtilentemvè auram inſpirare conducet? Cum tamen viroſus odor plurimis ſit adiumento, nam Galeni teſtimonio, lib.9. de compoſitione medicam. ſecundum locos, c.10. ab vtero ſtrãgulatas excitat, vt bitumi nis, caſtorei, picis liquidę, cedrię, pilorum vſtorum, rutę, alliorum, ceparum. Ad eandem quoque rem cornu cerui ſuffitur. Paulus itidem lib. 3. c. 13. epilepticis, dum in acceſſione ſunt, ad ſenſum mouendum reuocandumque naribus adhibere pręcipit peucedanum, cyrenaicũ liquorem, bitumen, picem cedriam. Quę ſanè cuncta illis eo tempore auxiliari multorum experimento eſt obſeruatum. Ineſt enim medicamentis ferè omnibus odor quidam ingratus, quem medicamentoſum medici appellare ſolent ob id, quia ab eſculentorum odore diuerſus maximè eſt; de quo loquens Ariſtot. 1. problematum. 43. ſic ait, Malus odor medicamẽta comitatur, eo quod genus medicamentorum cibo contrarium eſt. Verum odore iſto pręſens omiſſo de reliquo uerba faciamus, qui ſanè nihil aliud eſt, quàm vapor

Quæ ab vtero ſtrã gulatas excitent.

Odor medicamentoſus ab eſculẽtorũ odore maximè differt.

Fœtoris defin.

por quidam ex putreſcentib. corporib. ſubleuatus aerem inficiens, & odorādi ſenſum cōtriſtās. Plato in Timæo, fœtorem moleſtam ſenſationē ex putredine, vt plurimum ortam, & naturalem ſenſus ſymmetriam inimico quodā contrarioq́; ingreſſu euertētem eſſe protulit. Vnde vim quandā & moleſtum infert ſenſum, eundem aūt ſenſum & bene olentis & male olentis eſſe, vt Ariſt. tradidit, eſt manifeſtum.

Fœtor putredinis indiciū.

Fœtorem porrò hūc putredinis eſſe indicem multis in locis teſtatur Galenus: nam lib. 1. prognoſt. com. vlt. dicebat, ſuperantem graueolentiam putredinis eſſe, non cōcoctionis notam; atque ob id, inquit, ab Hippocrate dictū fuiſſe, pus optimum quam minimè fœtidum eſſe debere. & lib. 2. eiuſdem operis, com. 22. ait, Graueolentia verò putredinis indicium eſt. & 1. de criſibus lib. c. 11. excrementum alui, quod vehementer fętet, vehementē putrefactionem ſignificare, manifeſtis verbis profeſſus eſt. Et rurſus cap. 12. ſequēti, odorē grauē urinæ, putredinis eſſe effectum, ſcriptum reliquit. Nullo itaque certiori ſigno putredo in exterioribus deprehēdi poteſt, quàm fœtore; atque ob id lib. de different. ſympt. cap. 4. corruptelam, putredinemvè excrementorum fœtorem neceſſariò ſequi affirmauit. Veruntamen obijciet aliquis, ſi fœtor ſemper putredinem comitatur, quomodo ab

Obiectio.

Ariſt. ſectione. 23. problematum problem. 4. dictum eſt, mali odoris cauſam cruditatē eſſe quādam excrementi: nam quod tantum crudum eſt,

nec

nec putre, nec coctum dici debet, ſed ab ijs longè diuerſum. Cui dicendum, crudum etſi putre non ſit, eſſe tamen ad putredinem paratum: nam cum à naturali calore minimè euictum ſit, reliquam habet ad putrediné mutationem; occupatum ſanè promptè ab eo calore, qui præter naturam eſt, cũ ſit nimirum putrefactio nihil aliud, q̃ mutatio totius corporis putreſcentis ſubſtantiæ ad corruptelã à calido extraneo, ita Galeno docẽte lib. 11. metho. c. 8. Ariſt. itidẽ lib. 4. meteororũ. c. 4. putrefactionẽ proprij naturalisque caloris in vnoquoq; humido exiſtentis ab externa caliditate, corruptionẽ eſſe ſcriptum reliquit: corrumpitur aũt calor à calore, qm̃ eum à miſtione educit, ac exterius euocat: exhalante enim humido vnà calidum exhalat, & humidum à ſicco ſeparatur: quò fit, vt calidum innatum rei, quæ putreſcit, in debita miſtione elementa continere non queat. Vnde miſtum per putredinem diſſolui neceſſe quidem eſt; multò tamẽ celerius calidum, quàm humidum deperditur; quæ cauſa eſt, vt illud debile reddatur ad humidum collatũ; quapropter humidũ ipſum regere & gubernare nõ potens, putredo oritur, & miſtio diſſoluitur per putredinem, quæ contraria eſt ſimplici generationi miſti: nam cum in omni miſto, vt Siluius ait, calidum tanquàm aliorum elementorum forma, aerem, aquam, ac terram velut materiã contineat, & concordi pace liget ac domitet, id ſi ſe ipſo longè potentius euadit, cætera conſumit, ac diſſi-

Solutio.

Putrefactio quid eſt.

In cõmẽ in li. priorẽ de differ. febriũ cap. 5.

diſſipat; ſi lãguidius eſt, ac parcius; ijs cõtinẽdis non ſufficit. Humidum quoq; quod terrã tractabilẽ ac formabilem reddit, ſi largius eſt, eam fluxilem, & diſſipabilem efficit, ob id ea corruptionis ſeu elementorum diſſolutionis alia eſt cauſa, & fiet putrefactio à calore languido elementa in miſtione cõtinere nequeunte; & humido quoq; immodico ab eodem languido calore non gubernato nec recto; ex qua humidi à ſicco diſſolutione fœtor (de quo nunc nobis ſermo eſt) concitatur: nam cũ in omni putredine diſcedat & ſeparet à ſicco humidũ, & foras euaporet, fit vt moleſto ſenſu odoratũ afficiat: ob cauſam vero contrariã in coctione gratus, ſeu aromaticus odor ꝓ gignitur; vt in fructib. ferè omnib. videre eſt, qui dũ matureſcunt, odoratiores redduntur: fit.n.in eis odor ſuauis ac gratus ob eiuſdẽ humidi cum ſicco miſtionem: nam in coctione humidum aqueũ, aereumq; ſemper cum ſicco terreo permiſcetur, & vnitur, queadmodum in putredine humidum à ſicco ſeparatur; ex hac quippe humidi agitatione, quæ in vtraque alteratione fit, in coctione dum ſicco humidum permiſcetur; in putredine verò, dum ab ipſo ſeparatur, odor conſurgit ac emanat; in putredine moleſtus, in coctione gratus atq; iucundus. Cuius rei cauſa eſt, quòd in putredine humidum nec vincitur, nec à calore ſuperatur, ſed eidem prędominans, ab ipſo regulari non põt: at in coctione, cum natiuus calor ſuperior ſit, humidũ euincit & ſuperat, &

Quo pacto fœtor concitetur.

Odor ſuauis q̃uo gignatur

illud

illud probe moderat ac regit, & ſicco unit atq; p miſcet. Accedit eo in coctione genuinũ calorem euincere; in putredine uerò eum, qui adſcititius eſt, & pter naturã. Fœdi odore ſpiritus oẽs labefactant, vires cõminuunt, triſtitiã inducunt, febres excitãt peſtilentes, aliaſq; & pſertim putridas generãt, recidiuas faciunt, uentriculum ſubuertunt, ac nutritionem uitiãt, nõ ſolum inſpirati, uerum etiã arteriarum motu p cutem intus attracti. Nam affirmari ſe audiuiſſe, ſcribit Siluius, robuſtum quendam, dum à parua ſphæra exercita calebat in periſterotrophio, quod in ſummis ædibus habebat, obdormiſſet, tractis à calido corpore, & corde, & arterijs etiam calidioribus largo aere putri, non multo poſt elephanticum euaſiſſe. Sic qui in ſtabulo equorum, boum, porcorum, ouium, aſinorum, gallinarum, anſerum (præſertim moto fimo) uerſantur, aut in odore lixiuij, motis itidem linteis, prompte in febres, aliqueque morborum genera dilabuntur, ac recidunt. Quo circa Gal. lib. I. de ſanitate tuenda. c. II. optimum aerem in pulmones attrahere omnibus iuſta ſalubre eſſe ſcriptum reliquit. Talemque fore ſi nec ſtagni nec paludis halitu ſit perturbatus, nec ex profundo ſpecu peſtilentem auram ſpirante infectus: nec qui ex cloacis quæ magnam aliquã urbem aut numeroſum exercitum purgent, vitium contraxit: nec qui ex animalium, olerũ, aut leguminum putredine aut fimo coinquinatur: nec qui propter ſtagnum, aut flumen vicinum,

In cõmentarijs in lib. priorẽ de differ. feb. c. 6.

Periſterotrophion, Hiſpane palomar.

L nebu

nebuloſus eſt: nec qui editis vndique montibus in cauo loco incluſus, nullum recipit perflatum: ſuffocans enim putriſq; eſt, ſimilis ei qui in domib. quibuſdam eſt incluſus, in quib. propter putredinem,& difflatus defectũ, plurimus aceruatur ſitus:huiuſmodi enim aer omni planè ætati noxius eſt: ſicuti qui purus omnino eſt, nulli non ætati eſt vtilis. Hæc Galenus. Ex quib. clarè intelligitur,quàm noxium ſit in aere putri verſari, quamque periculoſum in corpus per inſpirationem, aut per tranſpirationem, quę per totam agitur cutem fœtentes vapores attrahere. Libenter hic præſenti tractationi colophonem imponerem,niſi indecorum uideretur odore fœdo opus finire:quapropter conueniens mihi viſum fuit, ad odorata iterum ſtilum conuertere, vt gratiorem exitum libro præbeamus; præſertim cum ratio odora medicamenta præparandi, de qua ſequens caput agit, ad operis huius perfectionem exigatur, & ad rectam medicamentorum compoſitionem ſit neceſſaria.

¶De *ratione coquendi,terendi, & reponendi aromatica medicamenta.*
Cap. XX.

ARomatica medicamenta vocat Galen. ſpicã nardi, amomum, calamum aromaticum, *Li.7. metho. c.4.* irydem,labdanum,malabathri-folium, ſtyracem, bdelium,opobalſamum,xylobalſamum, & reliquum

quum huiuſmodi aromatum catalogum. Quę ſanè cuncta tenui ſubſtantia conſtant, ſubtiliũq; partium exiſtunt, quemadmodum ſeptimo de ſimplicium medicamentorum facultatibus libro, titulo de calamo aromatico; & in arte medicinali. c. 95. auctor Galenus eſt: quãquam in hoc, magnum maioris minoriſque diſcrimen habeatur: nam quædam rariori textura, & ſuperficiaria magis virtute ſunt prędita, alia denſiori, & uirtute occluſiori, ſeu in interioribus plus deliteſcente conſiſtunt. Cognoſcemus autem medicamentum facile aut difficulter reſolubilem obtinere facultatem experimento iſto: Si namque illud manibus contrectetur, & protinus à modica contrectatione odorem proprium amiſerit, in ſuperficie aut vnà cum raritate multa vim obtinere indicium quidem eſt: ſi uerò manibus contrectatum medicamentum, quanto magis id patitur, tanto vehementius proprium ſpirat odorem; ſuas in profundo uires repoſitas habere, eaſdemque admodum firmas oſtendit. Quod exemplis facilè innoteſcet, nam ſi ozimi folia modicè manibus contrectemus, non multo poſt odorem prorſus deperdunt: ſimiliter etiam ſi uiolas per manus modicè ducamus, odorem breuiſſime amittunt: & neſcio quid herbacei redolent. Veruntamen ſi citri corticem, uel lauri, vel nardi folia pertractemus, quanto plus id facimus, tanto magis odorem proprium ſpirant. Vnde facilè colligimus, ozimum, & uiolas ſuas

Quomodo cognoſcatur an medicamentum facile aut difficulter reſolubilem habeat facultatem.

habere in ſuperficie vires, eaſdemque languidas admodum ſpicam verò, laurum, & citri corticem in centro magis, & illas non mediocriter firmas.

Aromatica medicamenta parũ coquẽda ſunt.

Aromatica medicamenta propè omnia, quia virtutem citò exhalabilē ac maxime reſolubilē difflabilemque obtinent, parum diu, nec vehementer coquenda ſunt, quod virtus eorum à coctione immodica facile euaneſcat, qua propter in decoctionis fine, aut cùm ab igne medicamẽtum mouetur, ſunt imponenda. Quæ Galeni eſt ſententia lib. 6. de compoſit. medicamento. ſecundum locos. c. 1. titulo de mediorum pharmacorum compoſitione, vbi ſic ait, Myrrhā verò & crocum melius eſt in fine cocturę inijcere, eo vſque cum alijs coquendo, aut olla in terram poſita mouendo, donec probe omnia vniantur; amplior autem coctura ipſorum deſtruit facultatem aromaticorum medicamentorum. & paulo inferius ſubdit. Tempus autem indēdi ipſa nō eſt principium, ſed vbi prope perfecte concoctum fuerit pharmacum; aut etiam penitus coctum, olla iam in terram poſita; ſunt autem hæc coſtus, amomum, & quod macer appellatur. Et iterum in eodem titulo de mediorum pharmacorum compoſitione citato addit, ſpuma argenti æquidem & plumbago, atq; alia multa metallica per cocturā meliora fiunt: crocus autem & myrrha, multaque alia aromata in decoquendo vires amittunt. Quod itidem li. 2. de compoſit. medicament. per genera. cap. 9 cōfirmat, quo loco me-

Titulo, de coctio pharmaci ex malis punicis.

ſo melini Serapionis ad vulnera emplaſtri compoſitionem docens,in hunc modũ ſcribit,Poſtea verò, ſi uel thus,uel myrrham , uel aloem capiat, hæc inijcienda ſunt, cum medicamentũ ab igne tollit,utpote coctionẽ nõ ferentia. Propter eandẽ ſane cãm flores in decoctionis fine inijcere iubemus,q͂a hi aut nullã, aut exiguã admodũ coctionẽ patiuntur;ob idq; olea, q̃ ex florib. cõponuntur,inſolantur,non coquuntur: quia igitur coctu ra flores facile euaneſcunt: idcirco poſtremi in decoctione mittendi ueniunt.Itaq; oĩa fere odora medicamenta propter uires ſuas prompte reſolubiles,diſſipariq; faciles exiguam aut nullã prorſus decoctionem ſuſtinent,ſed,fere, addidi, quia, quę ex eis fortem partium miſtionem ſortiuntur,aut uires in profundo ſitas habent,ut lauri folia,ſchinantum, & chamæmelũ, decoctionẽ mediocrem ferre queunt.Fœtida tñ, diutius ebullire oportet,modo nõ exigatur fętor in affectu, cui medemur, vt in uteri præfocatione & nonnullorum morborũ curatione.Porrò ſunt & alia, q̃ ne minimã quidem decoctionem ferunt, atq; ob id longe à medicamenti ab igne ſeparatione, antea quam plane refrigeſcat,inijcienda ſunt, vt moſchus, ambarum , lapides pretioſi, & pulueres aromatici, quia in medicamentis, quę igne coquuntur,maior calor,quam ſit tepens, aut uehementior, quam is eſt, qui ex attrictu corporum duorum gignitur, talium medicamentorum vires diſſipat,ac exhaurit; quapropter hæc aroma-

Flores in decoctionis fine iniçi debent.

ta teruntur quidē, quāquam minus q̃ alia, non au tem coquuntur, ſed reliquis iā dudū ab igne depoſitis, ac tepentib. miſcentur. Diximus minus, q̃ alia odora medicamenta eſſe terenda, quia cum tenuia raraq; exiſtant, & facultatem ſuperficiariā ſint adepta, violento aut magis, quā par ſit, diutur no ictu facile exoluntur, celerrimeq; languent, meliore illorū parte in tenuiſſimū pollinē abeun te: accedente ēt & calore ex attritu corporū duro rum genito imbecillam medicamēti facultatem diſſipante. Porrò aromata craſſo mō, nec diu admodum eſſe cōtundenda cōceptis verbis ex Gal. elicitur li. 7. de cōpoſit. medic. ſcd̄m locos. c. 2. in cōpoſitione arteriacę delingibilis. Et paulò ſupra eadē medicamēta in cōpoſitionib. debere craſſa & integris partib. poni, ſcriptū itidem ab ipſo eſt. Ob eaſdē ſimiliter cauſas prædicta medicamēta in denſis vaſis ipſorū orificijs adſtrictis ſunt reponēda, ne eorum uirtus euaneſcat: ſed quoad fieri maxime poſſit, eadē perſtet, & ſeruetur, uirtus nāque unita, vt Ariſt. inſinuat, ſeipſa diſperſa fortior habetur. Atque hinc eſt, vt Dioſcordes flores, & omnia, quæ iucundum efflant odorē, arculis tiliaceis nullo ſitu obductis ſeruare iuſſerit. & Hippocrates in uaſis terreis probe coctis in epiſtola ad Crateuam reponēda eſſe cēſuerit. verū de medic. collectione, electione, repoſitione, ac ꝑparatione ſeorſim in alio libro ſcripſimus, qui, ſi Deo placuerit, aliquando prodibit in lucem; nunc uerò operi pręſenti finem imponamus.

3. de par. anima. c. 4. in fine.
In præfatione.

FINIS.

RERVM, QVAE IN HOC OPERE CONtinentur inſigniorum copioſiſſimus Index.

A

ABſynthium maxime uentriculum roborat, non amaritudinis,ſed aſtrictionis ratione. Fol.70.
Abſynthium amaritudinis cauſa detergendi vim obtinet,non tamen vehementem. 71
Acerba quibus iucunda. 21
Acerba guſtui grata non ſunt. ibdem.
Acerba quo gradu refrigerent,& ſiccent.ibidem.
Acerba an ſtomacho ſint cõuenientia, & amica. 24.
Acerbi & auſteri temperies. 19.& 20
Acerborum quędam eſui apta,quędam uerò inepta ſunt. 21
Acerbum pro Auſtero quandoque ſumitur. 6
Acerbum metaphorice ad mores refertur. 17
Acerbum & auſterum dupliciter dicuntur. ibid.
Acerbum etiam de dolore dicitur. ibid.
Acerbum cur ab Arabibus Ponticum nuncupetur. 18.
Acerbum cur inæqualiter deſiccet. 20
Acerbum refrigerat & exiccat. 19.& 21

Acerbum & Auſterum in quo differant. 6
Acerbus reliquorum ſaporum eſt veluti fundamentum. 16
Ex acerbo qui procreentur ſapores. 55
Acerbus ſapor in quibus reb. reperiatur. 86
Aceti aciditati cur acrimonia iuncta ſit. 33
Acetoſus ſapor non eſt ſimplex, ſed permiſtus. 8
Acida frigiditas tenuium eſt partium. 28
Acida corpora duplicem acorem habent. 32
Acida pituita famem excitat. 34
Acida ſuccum viſcidum in ventre cōtentum incidunt, & deorſum ſubducunt. 35
Acida maciem & ſenium inducunt. 44
Acidi natura & effectus. 20
Acidi ſaporis uera generatio. 31.& 55
Acidi facultas quæ. 34
Aciditatis qualitas quomodo generetur. 29
Acidorum noxæ qualiter reparentur. 44
Acidū a calore prouenire q̄dā exiſtimarunt. 30
Acidum & acre à lingua percipitur: & mordacitas quæ utrique communis eſt à tactu etiam ſentitur. ibid.
Acidus ſapor ex quo ſapore generetur. 26
Acidus ſapor quas ſortitus ſit qualitates. 27
Acidus ſapor quantum obtineat frigiditatis. 29
Acidus ſapor ex acerbo promanat. 55
Acidus ſapor vbi potiſſimum inueniatur. 86
Acor qui à calore fit non omnibus eſt notus. 31
Acre & acidum in quo differant, & in quo conueniant. 77

Acriaquæ dicantur. 72
Acria omnium ſunt calidiſſima. 72.& 73
Acria quid efficiant. 73
Acria in quarto ordine calfaciunt. ibid.
Acria cur foris cuti impoſita illam exulcerent: intus uerò ſumpta id efficere non valeant. ibid.
Acria etiam ſi ſint calidiſſima, non tamen in eodem gradu ſiccitatem obtinent. 74
Acria pleraq; humiditatem habent. 75
Acria cur capiti ſint obnoxia. 76
Acrium illa eſui apta ſunt, quę aliquãtulum dulcedinis habent. 75
Acrium quę eſui ſunt inepta alia mortifera, alia verò medicamenta ſunt. 76
Acriũ vſus quib. nõ noceat, ſed potius vtilis ſit. 77
Acrium effectus & operationes. ibid.
Ab actione per ſe & non ex accidenti medicamẽtum denominatur. 89
Adeps dum inueteraſcit, calidior redditur. 52
Aer promptè fit ignis. 44
Aer quib. modis contingat aquã penetrare. 94
Aer per ſe ſolus & ab odore nudus ſpiritibus gignendis materiam ſuppeditat. 115
Aer reſpiratione attractus, ut ſalubris ſit qualis eſſe debeat. 161
Affectio diuerſa corporum in cauſa eſt, vt varij ab eadem re profluant effectus. 90
Alimenta atram bilem generantia cur tantopere appetamus. 22
Alimenta acerba, vel alias qualitates, præter dulcem

cem habẽtia,parum aut nihil nutriunt:& quæ ſit cauſa. 37
Alimenta quædã cur alijs animalib. grata,alijs verò ingrata ſint. 80
Alimentorum duplex ratio. 38
Alimentum debet eſſe compoſitum. 111
Allia & cepæ cur aeri & ſoli exponantur. 75
Allium & cepa cerebrum perturbant. 76
Alloes lotæ vel non lotæ facultas. 88
Amara,dulcia,& acria ex ſe calida ſunt. 63
Amara corpora minimè putreſcunt. ibid.
Amara intenſa cuncta animalia exhorrent. 64
Amara nutrimento animalium aduerſa ſunt: infanteſque occidunt:& cauſa. 65
Amara potius medicinalia quã cibalia ſunt. ibi.
Amara medicamenta intus & exterius applicata quid efficiant. 70
Amara quædam per aſſiduam macerationem inſipida redduntur. 83
Amari facultas, & in quo ordine collocetur. 62
Amari effectus & operationes. 67.68.& 69
Amaritudo num in fructib.ex frigore proueniat dulcedo verò ex calore. 14.& 15
Amarum medicamentum quatenus amarum calidum,licet alia rõne poſſit eſſe frigidum. 14
Amarum an odorum ſit. 93
Amarus ſapor in quo à ſalſo differat. 62
Amarus ſapor ex quo proficiſcatur & generatur. 65.& 66
Amarus ſapor ſalſo propinquus eſt. 66

Ama-

Amarus ſapor in quib.exploretur reb. 87
Apes ex longo loci interuallo mel dum elixatur odorant. 100
Apoſtema in hepate habenti nociua ſunt dulcia, & quare. 41
Aqua per ſe non nutrit,nec aer. 111
Archigenes à Galeni calumnia defenditur. 17
Ariſtot.quos ſapores contrarios poſuerit. 12
Ariſtot.non dixit,nares eſſe olfaciendi ſenſoriū. 118.
Ariſtot.vbi odorandi ſenſorium conſiſtat, non declarauit. 119
Ariſtot.cum Auicenna conciliatio ſuper contentione de natura pinguedinis. 48
Ariſtol. cum Hippocr.conciliatio de odorū nutritione. 113
Ariſtot. de velaminib. meatuum ad olfactus inſtrumentum attinentium ſententia. 130
Ariſtot.ſententia circa olfactus inſtrumenta à Galeno refellitur. 131
Aromatica medicamenta quæ dicantur. 162
Aromatica medicamenta quo ſeruanda. 166
Aromatica medicamēta parū coquēda ſunt.164
Aromaticis non largè vtendum. 76
Aſphaltites lacus nullum propter amaritudinem animal procreat. 64
Aſphaltites cur amarior æſtate quàm hyeme ſit. 66.
Aſtringentium facultas & effectus. 23
Aſthomorum mores & victus. 112

Audi-

Auditus inſtrumentum. 135
Auerroes Galeno aduerſatur in ſapore amaro. 13
Auicennæ ſententia de æris vſti ſapore improbatur. 85
Auſtera guſtui eſſe apta, quomodo accipiẽdum. 22.
Auſteri & acerbi temperies. 19
Auſterum & acerbum duobus ſumitur modis. 17.
Auſterus & acerbus ſapor in quo differant. 6
Auſterus ſapor ex acerbo deducitur. 55
Auſterus ſapor quibus in rebus inueniatur. 86

B

BAſiliſci & muſtellæ antipathia. 155
Bilis admodum flaua, acris, & male olens cruda eſt. 16
Bouis pinguedo qua ſit prædita qualitate. 51
Braſicę contrariæ operationes. 90

C

CAlidum quid operetur. 20
Calor fructib. vt matureſcant cauſa eſt. 93
Calor ſi maiorem frigore actiuitatem habet ad. ope-

operandum, cur ambo eodem ferè tempore operentur. 78
Caloris actiuitas. ibid.
Caprini adipis natura. 53
Caro oſſibus adhærens cur guſtui ſuauior: & ceruina, caprina, & ex viſcerib. lien. 22
Cataplaſmata detergentia, aut validius excalfaciẽtia pus non mouent. 51
Cauſa aciditatis lactis & ptiſanæ ſucci explicatur. 31
Cauſa cur dulcia, & pinguia in calidis naturis in bilem facilè vertantur, & ſitim excitent. 44
Cedria quos effectus habeat. 91
Cerebrum in nobis humidiſſimum eſt. 127
Cibi dupliciter delectant. 38
Coctio calore perficitur. 15
Coctionis munus atque officium. 16
Color quando temperamentum indicet. 2
Color aliquando humorum in corpore prædominantium index eſt. 110
Colore an rerum temperamenta poſſint cognoſci. 109
Concharum marinarum ſuccus ventrem ſoluendi uim obtinent, caro autem reprimit. 60
Concharum corpora cur in plenilunio incremẽtum recipiant. 95
Conſuetudo etiam venena familiaria efficit. 154.
Corpora à frigore contrahuntur. 20
Corpora cuncta ex quatuor elementis componantur,

nuntur impari tamen menſura. 48
Corpora aquea nullum odorem emittunt. 59
Cruditas coctionis eſt priuatio. 15
Crudum quid. 16
Crudum an putre poſſit dici. 158

D

Definitio ſaporis ex Theophraſto & Ariſtotele. 5
Diaphana corpora odorē deferentia quæ ſint. 93
Doctrinæ modi quot. 5
Dulce an nutriat. 8
Dulce ſomnum inducit. 34
Dulce eſt, aut aliquid dulcedinis habet q̃dquid nutrit: & econtra. 37
Dulce viſcera obſtruit, & quare. 40
Dulce, cum calidum ſit, maximè noſtri corporis naturæ congruit. ibid.
Dulce ſub pingui interdum continetur. 46
Dulcedo quid in corpore efficiat. 40
Dulcedo fructuum ex calore prouenit concoquente. 14.15.21.& 39
Dulcia cum ori & palato ſint iucunda à uiſceribus immaturè & incocta attrahuntur. 41
Dulcis ſucci oblectatio neceſſaria, & quare. 36
Dulcis ſapor cur guſtui iucundus. ibid.
Dulcis ſaporis temperamentum examinatur. 39
Dulcis frigidi & calidi natura. 43

Dul-

Dulcis in bilem amaram facilis eſt tráſitus in naturis picrocolis.42.& quæ ſit cauſa. 44
Dulcis noxæ qualiter medeatur. 44
Dulcis ſapor ex acerbo generatur. 55
Dulcis ſapor quib. reb. inſit. 86
Dyſenterici ab acrib. humorib. infeſtantur. 53

E

EChinis quid in plenilunijs accidat. 95
Edulia praui ſucci fugiẽda maximè ſunt. 84
Emplaſtricam qualitatem quæ pinguedines habeant. 53
Emplaſtricũ medicamentũ quale eſſe debet. 51
Extrema in ſaporib. aſſignare difficile eſt. 11

F

FEbres tactu, ſapores guſtu ſentiuntur. 6
Ficus obſtructionem in hepate pariunt. 42
Flores odoratos Aegyptus nõ pducit: & quare. 92
Flores in decoctionis fine quare inijci dẽant. 165
Fœtidi odores nociui. 161
Fœtidus odor & virulentus an ſint idem. 156
Fœtor ſpiritus labefactat. 114
Fœtor putredinis indicium. 158
Fœtor quo pacto concinetur. 160
Fœtoris definitio. 157

Frigi-

Frigidi effectus & natura. 20
Fructus dum immaturi num frigidi, maturi autē calidi ſint. 13
Fructus initio acerbi matureſcentes dulceſcunt. 21. & 55.
Fructus agreſtes odoratiores ſunt vrbanis & domeſticis: & quæ ſit ratio. 92
Fructuum maturitas quid. 13
Fumalis euaporatio temperamento euariat. 149

G

GAleni ſententia in ſaporib. contrarijs conſtituendis. 12
Galeni textus deprauatus emendatur. 93
Galeno aduerſatur Auerroes in ſapore amaro. 13
Galenus odorum ſenſum in cerebri ventriculis anteriorib. conſtituebat. 123. & quæ ad hoc abſurda ſequantur. 124
γρᾶυς quid. 49
Guſtus inſtrumentum eſt, ſapores decernens. 5
Guſtus natura cur nullius ſaporis ſit particeps. 79

H

HAlitu odorum gentes quædam viuere dicū tur. 112

Hip-

Hipparchus panis odore triduo vitam protraxit. ibidem
Hirci adeps quam poſſideat qualitatem. 51
Hircinus adeps cur dyſentericis tantopere prodeſt. 53
Hominib. an ſit proprium ſine reſpiratione odorem non ſentire. 144
Homo animalia cuncta in ſenſu tactus & guſtus vincit. 105 & 109.
Humiditas cuiuſcunque ſaporis vires hebetat, atque retundit. 25
Humor aqueus ad ſalſi generationem exigitur 58.
Humores in corpore fiunt,non autem in alimentis continentur. 42
Hyſtericæ mulieres. 139

I

IEcur cui vſui ſit in corpore. 117
Inſecta quare non reſpirent. 140
Inſecta qua parte ſentiant odores. 141
Inſectum nullum reſpirare tenet Ariſtoteles. 139.
Inſipida aquoſa ſunt, & quaſi nulla qualitate ad guſtum attinente prædita. 81
Inſipida alijs indigent condimentis, vt eſui ſint apta. 82

Inſipida concoctu difficilia ſunt, & morbos tractu temporis afferunt. 83
Inſipida niſi condiantur, ſtomachum ſubuertũt, & vomitum mouent. ibidem
Inſipidi genus aliud. 84
Inſipidorum natura, & facultas. 81.82.& 84
Inſipidum & reliqui ſapores priuatiuè opponuntur. 6
Inſipidum an inter ſaporum ſpeciens ſit connumerandum. 6.& 79
Inſipidum quid. 79
Inſipidum quotuplex ſit. 81
Inſipidum de genere dulcis eſſe dicitur, & quomodo in inſipidum dulce mutetur. 81.& 82
Inſipidum odore caret. 92
Inſtrumenta ſenſus quę ſint. 118
Iordanis fluuius in lacum Aſphaltitem influit. 64.
Iucundum duplex genere exiſtit. 38

L

LAC quare repoſitum aceſcat. 26
Lac tempore æſtiuo citius aceſcit. 28
Lac quid in ſanis efficiat, ſi non bene concoquatur, & quid ſi concoquatur. 43
Lac duplicem alterationem habet, 43
Lien cur ex viſceribus guſtui iucundior. 22
Lingua ab acerbo ſapore exaſperatur. 20

Lingua

Lingua omnes ſaporum qualitates diiudicat. 37
Lingua cur rara ſit.

M

Magis & minus ſpeciem non variant. 6
Maris pars terræ proxima cur dulcior ſit 56.
Maturatio in fructib. coctio quędam eſt. 13. & 39
Medicamentorum nomenclaturæ non ex accidẽti, ſed de per ſe intelliguntur. 46
Medicamentorum actionem accidentalem ab actione per ſe quomodo diſcernamus. 89
Medicamentum ex plurium ſaporum miſtione cõfectum, miſtã ex omnib. actionem edet. 87
Medicamentum miſtam actionem edens, ex valentiori facultate denominationem ſumit. 88
Medicamentũ quomodo cognoſcatur an facile vel difficile reſolubilẽ habeat facultatem. 163
Medicamentum cur aliquando per ſe, aliquãdo verò ex accidenti operetur. 90
Medicinales cibi quid efficiant. 38
Mel amarã bilẽ generat, & quandoq; luteam. 43
Mel propter acrimoniam calidius redditur. 50
Mel dulcem ſaporem obtinet acrimonia permiſtum. 86
Melancholica alimenta maximẽ appetuntur, & quare. 22
Melancholia an acerba dicenda ſit. 24

Melancholia quas habeat qualitates. 25
Melancholia duplex eſt. ibid.
Miſti ſapores in nonnullis medicamentis inueniuntur. 9
Miſti ſaporesp ſimplices diſcernũtur, & quomodo. 86.& 87
Miſtum per putredinem diſſoluitur. 159
Mithridates corpus venenis aſſuefecit, & quid de hoc ſenſerit Galenus. 154
Mordicatio quib.ſaporibus ſit communis. 29
Moſchus ubi collocatus recuperet priſtinũ odorem,& cauſa. 149
Motus eſt in fructibus ab acerbitate ad dulcedinem,dum matureſcunt. 13

N

NAres non ſunt olfaciendi ſenſorium : quod rationibus confirmatur. 120
Narium utilitas. 129
Natura ſemper propter finem operatur. 117
Nitroſus ſapor ad ſalſũm refertur. 61
Nuces languidè excalfaciunt. 50
Nuces capitis dolorem excitant. ibid.
Nutritio quid ſit. 37.& 113
Nutritio ab odore proueniens tenuis & exigua eſt. 116
Nutriuntur omnia ex eiſdem ex quibus ſint. 113.

Occa-

O

OCcaſiones quæ auctorẽ impulerint ad ſcribendum de hac re. 3
Oculi à quibus lædantur. 76
Odor eſt vaporoſa ſubſtantia. 59
Odor vbi ſapor eſt inuenitur, quia inſipida odore carent. 92
Odor cui ſapori præcipuè inſit. 92
Odor per corpus diaphanum diffunditur. 93
Odor fumus eſt aut caligo. 97
Odor etiam per aquam diffunditur. ibid.
Odor ſecundum Platonem & Ariſtotelem quid. 97. & 113.
Odor calore excitatur. 98
Odor uaporoſa quædam defluxio eſt. 99
Odor non eſſe fumalem euaporationem aliqui defendere rationibus conantur. ibid.
Odor an nutriat, & quid de hoc Ariſtoteles ſenſerit. 111
Odor ſpiritus reparat & reficit: & quod nutriat, exemplis comprobatur. 115
Odor mediocrem calorem deſiderat. 149
Odor medicamentoſus ab eſculentorum odore maximè differt. 157
Odor ſuauis quomodo gignatur. 160
Odorabilium vaporoſa eſt ſubſtantia. 98
Odorandi inſtrũm vbi collocetur. 118. & 125
Odoratus inſtrumentum quale eſſe debeat. 121

Odoratus ſenſorium an foramina habeat aperta, vt ſentit Ariſtot. 131
Odoratus inſtrumentum. 135
Odorem fumalem eſſe euaporationem probatur. 101
Odorem, auſterum, acerbum, ſalſum, aut amarũ dici, Galeno non placet. 108
Odorem nutrire ſenſit Hippocrates aduerſus Ariſtotelem. 112
Odores cum ſaporibus proportione quadã conueniunt. 91
Odores graues caput lædunt. 105
Odores cur incertius rei temperamentum oſtendant. 109
Odores frigidi, & calidi quomodo examinentur. 147
Odores his animalib. grati, illis infeſti ſunt. 155
Odoris fundamentum ſiccitas. 92
Odoris natura & eſſentia. ibid.
Odoris euaporatio vtrum ſenſorium olfactus pertingere queat. 104
Odoris temperamentum quale ſit. 146
Odoris efficiens cauſa quæ. 148
Odorum cum ſaporũ materia in hoc opere coniungitur, & quare. 3
Odorũ ſpecies vtrum ſaporum ſpeciebus reſpondeant. 108
Odorum vſus & vtilitates quot. 151. & 152
Oleoſum pingue quid efficiat. 51
Oleum ex quo perſpiciatur eſſe tenue. 48

Oleum ex quib.reb.conficitur. 87
Olfactus ſenſus in homine remiſſior eſt complurium animalium ſenſu. 102
Olfactus ſenſus quare à natura datus. 138
Olfactus ſenſus offenſus ac læſus mouet nos duorum alterum facere. 138
Ordine primo calfacientia quæ dicantur. 50
Ordinis tertij pharmaca manifeſte alterant. 69
Os cribroides cur foramina recta non habeat, ſed obliqua. 129
Oſſa ſenſus ſunt expertia. 120
Oxalide ſiue oxida quid. 86

P

PÆdareti facetum dictum. 8
Peſtem ex Æthiopia ad Græcos venientem quomodo repulerit Hippocrates. 152
Pilæ odoriferæ confectio aduerſus peſtem. 155
Pingue quia ſub dulcis genere continetur, nutrit. 45
Pingue cur denſum ſit, cũ ſit leue & calidum. 47
Pingue cur fœdum non expiret odorem. ibid.
Pingue leue eſt, & quare. ibid.
Pingue duplex eſt. 49. & 50
Pingue primum ordinem calfacientium nõ tranſcendit. 50
Pingue ſuppurationem promouet. 51
Pingue quid in nobis efficere queat. 51

Pingue ventriculo incommodum eſt. 54
Pinguedinis natura,& ſi frigidam & calidam aliqui putarint,calida & humida eſt. 46
Pinguis ſapor quid. 7
Pinguis ſapor ex quo generetur. 55
Pinguis ſapor quibus in rebus inueniatur. 87.
Piſces an odorent: vbi Plinius Ariſtoteli aduerſatur. 94.& 141
Piſces an reſpirent, & dormiant. 94.& 143
Piſces an audiant. 96
Piſces quidam reſpirationem habent, & quare. 141.& 142.
Pituita per vlteriorem coctionem in ſanguinem mutatur. 27
Pituita acida reddi homines famelicos 34
Ponticus ſapor quid. 18
Proceſſus mammillares in cerebro quid. 126
Ptiſanæ ſuccus tempore æſtiuo citius aceſcit. 28
Purgantia mendicamenta quomodo calore operentur. 85
Putrefactio quid. 159

Q

QValitates ſecundæ & tertiæ quæ dicantur. 1
Qualitates intentionales non mouentur, nec ventis impediuntur. 101

Qualitates intentionales an temporis momento per medium diffundantur. 102
Qualitatum omnium ſapores melius medicamentorum temperamenta commoſtrant. 1

R

Rationes quib. probatur, nares non eſſe olfaciendi ſenſorium. 120
Reſpiratio neceſſaria ad olfaciendum eſt. 118
Reſpirationem an habeant animalia inſecta. 139
Reſpirationis beneficio carentia animalia an odorare poſſint. 139. & 140
Reſpirationis inſtrumenta. 140
Ructui acido à cauſa calida deducto qualiter mederi poſſit. 132

S

Sal cur igni admotum crepitet. 58
Sal omnium edulium condimentum eſt. 59
Sal cur putredinem prohibeat. 60
Sal quibus corporibus ne petreſcant ſit vſui. 61.
Saliti panes cur minus ponderent, quàm non ſaliti eiuſdem quantitatis & menſuræ. ibid.
Salſa ſitim excitant. 54

Salſa ſtomachum lædunt, & oculis officiunt. 44
Salſa cur magis ſitim excitent, quàm amara, cum illa humentiora, & minus caloris habeant, quàm hæc. 52
Salſa cuncta inodora ſunt, & quare. ibid.
Salſa magis penetrant, quàm amara. 60
Salſa pituita an maiorem ſitim inducat, quàm bilis flaua incertum eſt. ibid.
Salſi facultas & generatio. 57.58.& 60
Salſum ex amari reſolutione in inſipido aqueo prouenit. 58
Salſum in dulce quandoq; mutatur, & nõ econtra, & quæ ſit vtriuſque ratio. 56
Salſum in quo caloris ordine collocetur. ibid.
Salſus ſapor dulci calidior eſt. ibid.
Salſus ſapor vbi præcipuè reperitur. 87
Sanguis à dulci vitiatur. 44
Sanguis quem obtineat ſaporem. 87
Sapor pinguis quid. 7
Sapor pinguis cur à Platone prætermiſſus. 7
Sapor acetoſus ex acri & acido componitur. 8
Sapor pinguis in calore dulci proximus eſt. 11
Sapor acetoſus reliquorum eſt fundamentum. 16
Sapor acerbus cur ab Arabibus ponticus appelletur. 18
Sapor ponticus quid. ibid.
Sapor cur à nobis certius percipiatur, quam odor. 109
Sapores medicamentorum temperamenta oſtendunt. 5

Sapores octonario numero cõprehenduntur. 5
Sapores miſti in quibuſdam inueniuntur medicamentis. 9
Sapores ſinguli quomodo explorari debeãt. ibi.
Sapores contrarij ex Galeno. 12
Sapores contrarij ſecundum Ariſtotelem. ibid.
Sapores omnes miſti ex vincente qualitate denominationem ſumunt. 88
Saporis definitio ex Ariſtotele. 5
Saporis definitio ex Theophraſto. ibid.
Saporis inſtrumentum guſtus. ibid.
Saporum cognitio vtilis ad medicamẽtorum & alimentorum vſum. 3
Saporum numerus & ſpecies. 5
Saporum temperamenta. 10
Saporum extrema collocare difficile. 11
Senſorijs cunctis quid commune habeatur. 134
Senſus à ſenſili præſente immutatur. 103
Senſus eſt ſuſceptiuũ formarũ ſine materia. 106
Senſus olfactus offenſus ac læſus mouet nos duorum alterum facere. 138
Senſibus humanis nonnulla infeſta; aliorum animalium ſenſibus iucunda ſunt. 80
Senſuum inſtrumenta. 117
Et quid per ſenſus inſtrumẽta intelligatur. 118
Senſuum quis maiori & quis minori afficiatur dolore. 137
Sentire pati quoddam eſt. 103
Seſami natura & effectus. 54
Seuum quid. 49

Species ſaporum quæ & quot.
Stomacho quæ conueniant. 2
Stomachum pinguia ſubuertunt,& quare. 54
Strangulatas ab utero quæ excitent. 157
Stypticum quid. 18
Succi acidi ſunt donec à calore cõcoquantur. 26
Succus prauus pingue prius ſumptum corrumpit. 44
Suppurantia & emplaſtrica & calfacere eſt neceſſe. 51
Suppurationi quæ apta ſint,& quæ nõ. 51. & 52
Suilli adipis facultas. 53

T

TActus ſenſum homo exactiſſimum habet. 103.& 125
Tactus cæterorum ſenſuum principium eſt & fundamentum. 125
Tauri pinguedo qua facultate ſit prædita. 51
Temperamenta medicamentorum per ſapores potius,quàm per alias qualitatés cognoſcũtur. 1

V

VEnena frigiditate internecãtia ſunt opium & cicuta. 88
Ventriculi oris cum lingua conſenſus; & cauſa aſſi-

Ventriculo qui ſucci ſunt neceſſarij. ibid:
Ventriculus ſuccos ſibi neceſſarios appetit præcedente linguæ iudicio. ibid.
Ventriculus cur à natura datus. 116
Veſalij ſententia de odoratus inſtrumento. 125
Vini varij effectus,& ratio. 90.& 91
Vinum qualiter in Aſia conſeruetur. 31
Viſcera cur dulci alimento obſtruantur. 40
Viſus inſtrumentum quid. 135
Vituli marini natura. 143
Vnctuoſum pingue quid efficiat. 53.& 54
Vterus quare odoribus moueatur. 132
Vultures efficaciſsimo odoratus ſenſu vigent. 100.
Vultures ſepulchra animata dicti. 104

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE